

วารสารวิชาการ
ศึกษิตาลัย
Sueksitalai Journal

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน 2563 Vol.1 No.1 January-April 2020

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

พิมพ์จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารศึกษิตาลัย เป็นวารสารวิชาการของวัดศรีสุมังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการของนักวิชาการจากหน่วยงานทางการศึกษา นิสิต/นักศึกษา คณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และนักวิจัย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ คติชนวิทยา การท่องเที่ยว และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

ที่ปรึกษา

พระราชรัตนาลงกรณ์,รศ.ดร.	เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย
พระศรีวชิรโมลี	รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย
พระครูภาวนาธรรมโฆสิต,ดร.	เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย
พระครูสุตรัตนภรณ์	รองเจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย
พระครูอนุกุลวรภิกข	เจ้าอาวาสวัดศรีสมังคค์

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
-------------------------------	--

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาประหยัด ปญญาโร,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
--------------------------	--

กองบรรณาธิการ

พระเดชขจร ขนฺติโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.ภณทิลา น้อยเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระมหาจำนงค์ สิริวัฒน์,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.กัมพล นะวัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.สกุล อ้นมา	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.จิตภา เร่งมีศรีสุข	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ดร.ปาริชาติ ทุมนันท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
นายขจรศักดิ์ วิเศษสุนทร	สถาบันการอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอภิวัฒน์ชัย พุทธจร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
นางอิงอร บุตรศรีผา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระมหาจงยุทธ์ กิตติยุตโต	วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)
พระมหาชิษณุพงศ์ โคตพันธ์	วัดชัยพร

งานบันทึกข้อมูล

พระเชษฐา จารุธมโม

วัดศรีสุมังคล์

พระมหาอภิเมงค อภิวรเมธี

วัดศรีสุมังคล์

ศิลปกรรม

นายกิตติศักดิ์ พรหมกุล

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายชาญไชย พิมพ์คำ

ไวยาวัจกร วัดเนินพระเนวนาราม

นายจันทวี ชัยสว่าง

ไวยาวัจกร วัดศรีสุมังคล์

สำนักงาน : 962 หมู่ 9 วัดศรีสุมังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 086 889 4578, 081 717 5293, 087 853 1097

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 0-4246-0082

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลับรองบทความ (Peer Review)

พระครูพิศาลสารบัณฑิต,รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระมหาประทีป อภิวัตตโน,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ผศ.ดร.เจษฎา มุลยาพอ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ผศ.ดร.สุกัณฑ์ แสงโชติ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ผศ.วัฒนา มุลเมืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ดร.บุญสูง สิ้นจูนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ผศ.ดร.คิด วรณดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
ผศ.ดร.สมเดช นามเกต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย
พระครูสิริเจติยานุกิจ,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พระมหาสนอง ปจโจปการี,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม
พระมหาดาวสยาม วชิรปญโญ,ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
พระสิริรัตนเมธี,ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย
พระใบฎีกานรินทร์ สีลเตโช,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
พระมหาสากล สุภรเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
พระครูปลัดสุรวุฒิ จนทรมโม,ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
รศ.ประจวบ ประเสริฐสังข์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
รศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.เชษฐา จักรไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ.ดร.เขมณัฐ ภูกองไชย	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
รศ.ดร.จำเจริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์	มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
ผศ.ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.แสวง นามบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.มนตรี วิวาท์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ประยงค์ อ่อนตา	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผศ.ดร.วินัย ภารเวช	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.สุพัฒน์ ศรีชมชื่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปรารถนา โกวิททางกูร	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ดร.วิยดา เหล่มตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.สุดประไทย บุพศิริ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
ผศ.ดร.ดลฤทัย โกวรรธนกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.สยาม พันธุ์ไชย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
ผศ.มานิตย์ อรรคชาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ผศ.บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
ดร.เชิดชัย หมั่นภักดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.สุมาลี ศรีพุทธรินทร์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ดร.สมพงษ์ เกศานุช	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุวรรณภูมิ
ดร.เกษญา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ระพีพัฒน์ โสภา	สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

บทบรรณาธิการ

วารสารศึกษิตาลัยฉบับนี้ เป็นฉบับปฐมฤกษ์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ประจำเดือนมกราคม-มิถุนายน 2563 เกิดขึ้นโดยความเห็นพ้องต้องกันของคณะสงฆ์วัดศรีสุ่มังคล์ ที่ต้องการมีวารสารประจำวัดซึ่งเป็นสำนักศาสนศึกษา จึงได้ตั้งชื่อวารสารว่า “ศึกษิตาลัย” มีความหมายว่า แหล่งแห่งการศึกษาค้นคว้า หรือแหล่งศึกษาค้นคว้าของปัญญาชน เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนผลงานทางวิชาการคณะสงฆ์ คณาจารย์ นิสิต/นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักวิชาการอิสระ สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ ในมิติทางพระพุทธศาสนา การศึกษา ภาษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ คติชนวิทยา การท่องเที่ยว รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความในฉบับปฐมฤกษ์นี้ มีบทความวิชาการทั้งหมด 5 บทความ ประกอบด้วยบทความเรื่อง “บุญผะเหวด : ศรัทธา ความหวัง บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวอีสาน” โดย พระมหาประสพชัย มหาปรกุกโมและนุสรรา คินาพิทย์ บทความวิชาการเรื่อง “รูปแบบการปกครองอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช” โดย พระวันชัย ภูริทตโต และพระมหาวิเชียร ธมมวชิโร บทความวิชาการเรื่อง “การบริหารรัฐกิจเชิงพุทธของพระเจ้าอชาตศัตรู” พระมหาฐิติวัธส์ ฐิติวฑฒโน บทความวิชาการเรื่อง “ย้ายคุกเข้าวัด” โดย พระวิฑฐ ฉวีฉนโณ และบทความวิชาการเรื่อง “คติความเชื่อของคนไทยเชื้อสายเวียดนามในจังหวัดหนองคายต่อประเพณีไทย” โดย พงศกร พจนสารวงศ์

ขอบคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่าน ที่ส่งบทความมาตีพิมพ์ ขอขอบคุณกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้สละเวลากลับกรองบทความ ชี้แนะ แก้ไข ทำให้บทความมีความสมบูรณ์ ขอขอบคุณกองบรรณาธิการทุกท่าน ที่ได้สละเวลาในการตรวจทานต้นฉบับ ส่งบทความให้ผู้สนับสนุนแก้ไข ส่งบทความให้ Peer Review อ่าน จัดรูปเล่ม ประสานงานกับโรงพิมพ์ จนวารสารฉบับปฐมฤกษ์นี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

(พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก-จ
บทบรรณาธิการ	ฉ
สารบัญ	ข-ช
บทความวิชาการ	
บุญพะหวัด : ศรัทธา ความหวัง บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของ ชาวอีสาน	1-12
BOON PHAWED : FAITH AND HOPE BASED ON BUDDHIST BELIEFS OF ISAAAN PEOPLE	
พระมหาประสพชัย มหาปรกุกโม และนุสรา คินาพิทย์	
รูปแบบการปกครองอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช	13-26
GOVERNMENTAL MODEL OF LAN XANG KINGDOM IN KING XETTHATHIRAT	
พระวันชัย ภูริทตฺโต และพระมหาวชิเชียร ธมฺมวชิโร	
การบริหารรัฐกิจเชิงพุทธของพระเจ้าอชาตศัตรู	27-40
PUBLIC ADMINISTRATION IN BUDDHISM OF KING AJATASHATRU	
พระมหาฐิติวิสุตฺฐ์ ฐิติวฑฒโน	
ย้ายคุกเข้าวัด	41-52
MOVE PRISON INTO TEMPLE	
พระวิฑฒโน ฌวิฑฒโน	
พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจเพื่อการรักษาศีลในยุค 4.0	53-64
BUDDHIST MOTIVATION TO OBSERVE 5 PRECEPTS IN 4.0 ERA	
พระธวัชชัย ดวงเจริญ	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย	65-65
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	66-78

บุญผะเหวด : ศรัทธา ความหวัง บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
ของชาวอีสาน*

BOON PHAWED : FAITH AND HOPE BASED ON BUDDHIST BELIEFS
OF ISAAAN PEOPLE

พระมหาประสพชัย มหาปรกโม (ไชยะโส)

Phramaha Prasobchai Mahaparakkamo (Chaiyasao)

นุสรรา คินาพิทย์

Nussara Kinathip

โรงเรียนวัดพระธาตุบังพวน (พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา)

Wat Phra That Bung Puan School (Phrapariyattidham Secondary) Thailand.

E-mail: eewee951@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบุญผะเหวดของชาวอีสาน ที่ประกอบด้วยความศรัทธาและความหวังอันตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า บุญผะเหวดเป็นฮีตประจำเดือน 4 ในประเพณีฮีต 12 ของชาวอีสาน ซึ่งจะกระทำในระหว่างเดือน 3 เดือน 4 ไปจนถึงกลางเดือน 5 ประเพณีบุญผะเหวดนี้ ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง โดยประเพณีนี้จัดทำขึ้นด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และเมื่อกระทำแล้วก็หวังอานิสงส์เพื่อชีวิตที่ดีในชาติหน้า ความหวังดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อในพระพุทธศาสนาว่า ถ้าใครฟังเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกในบุญผะเหวด ซึ่งมี 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา จบในภายในวันเดียว จะมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ จะได้เกิดพบกับพระพุทธเจ้าองค์ต่อไป ที่มีพระนามว่า พระศรีอาริย์ หรือพระศรีอริยมุตไตรย บุญผะเหวดมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อสังคมอีสานหลายด้าน ได้แก่ คุณค่าด้านความเชื่อในอานิสงส์ของบุญและกฎแห่งกรรม แม้รูปแบบการจัดงานประเพณีบุญผะเหวดในปัจจุบันจะเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่สาระสำคัญหรือแก่นประเพณียังคงอยู่ นอกจากนี้ บุญผะเหวดยังถือว่าเป็นวันรวมญาติ เพราะในวันโฮมหรือวันเตรียมงานนั้น คนในหมู่บ้านจะต้องมาช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ ประดับตกแต่งศาลาให้สวยงาม และจัดเตรียมข้าวปลาอาหารไว้คอยต้อนรับพุทธศาสนิกชนจาก

*Received: 14 December 2019 ; Revised: 20 January 2020; Accepted: 10 April 2020

หมู่บ้านต่าง ๆ ที่จะมาร่วมงานประเพณี ดังนั้น ประเพณีบุญผะเหวดจึงเป็นมากกว่าประเพณีประจำท้องถิ่น แต่เป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่สั่งสมและสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของชุมชนอีสาน

คำสำคัญ: บุญผะเหวด, ศรัทธา, ความหวัง, ความเชื่อ, ฮีต 12

Abstract

The analysis of the Boon Phawed tradition is like the breath or the life of Isaan people is the purpose of this article. It was found that Isaan people attach great importance to this tradition so much because this merit-making event helps to strengthen ethics in the northeastern society which this merit is one of the Heet 12 Kong 14 held by the Isaan people since the ancestors. The Boon Phawed tradition is like a treasure that Isaan people always remember and intend to preserve this precious culture in their own spirit among the globalization challenge. This article also analyzes that the merit tradition also infuse the values of the Isaan people in the good Heet. It helps Isaan people have a morality and respect because there is a hidden Buddhist teaching that wishes Isaan people to know merit-making, to know the gift, to observe the precepts, and to grow a praying, which is to purify their mind to be gentler ; according to the characteristics of the Phravessantara. Although the tradition of merit is only one of the twelve months in the northeast, but it is a true identity that reflects the way of Isaan's life. Therefore, Boon Phawed is the fourth month of merit that the Isaan people give importance and jointly organize a great ritual in order to promote local traditions to maintain for a long time together with preserving the culture of the community because this merit is more than a local tradition but like a breath that sustains the lives of the Isaan people as well.

Keywords: Boon Phawed, Faith, Hope, Beliefs, Heet 12

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยต้องแก่งแย่งแข่งขันกันทำมาหากินและแสวงหาโอกาสเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตน คนในเมืองใหญ่อยู่กันอย่างแออัด สภาพชีวิตที่สับสนวุ่นวายซึ่งก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพกาย สุขภาพจิต ต่างมีความเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบ ขาดความรับผิดชอบศีลธรรมอันดีงามตลอดไป สังคมจึงขาดความสงบสุข เกิดปัญหามากมายและไม่สิ้นสุด พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนานั้นมันคงอยู่ในฐานะที่เป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสันติ ยังถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการประสานสัมพันธ์กับสังคมในฐานะเป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของมหาชนเป็นผู้นำในทางด้านจิตวิญญาณของชนบทรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ดังนั้นศาสนาจึงถือว่ามีมีความสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้ดำเนินบทบาทในทางที่ถูกต้อง สมเหตุสมผลกับวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม รวมถึงกลวิธีในการอธิบายหลักธรรมและนั่นเอง ที่ก่อให้เกิดธรรมเนียมหรือวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องพุทธศาสนาขึ้นมาเป็นกุศโลบายในการโน้มน้าวบุคคลในสังคมเข้าหาธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องกลมเกลียวจิตใจ โดยภาคอีสานของประเทศไทยนั้นได้มีจารีตประเพณีที่พึงปฏิบัติ อันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมของสังคม เรียกว่า ฮีต 12 และยังมีกรณีกิจที่สนับสนุนเสริม คอง 14

บุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติ เป็นประเพณีของชาวอีสานที่จัดทำขึ้นในเดือนสี่ หรือเป็นฮีตประจำเดือนสี่ คำว่า ผะเหวด เป็นสำเนียงของชาวอีสานที่มาจากคำว่า พระเวส หมายถึง พระเวสสันดร การทำบุญผะเหวดหรือเทศน์มหาชาติมีจำนวนสิบสามกัณฑ์ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรำลึกถึงพระเวสสันดร ผู้ซึ่งบำเพ็ญบารมีอันยิ่งใหญ่ ด้วยการให้ทานหรือทานบารมีในชาติสุดท้ายก่อนที่จะมาเสวยชาติและตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า หากได้ฟังเทศน์มหาชาติทั้งสิบสามกัณฑ์จบภายในวันเดียว อาณิสงค์จะดลบันดาลให้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย อันเป็นยุคแห่งความสุขความสมบูรณ์ตามพุทธคติที่มีมาแต่ครั้งพุทธกาล (กมล บุญเขต และคณะ, 2558) การเสริมสร้างจริยธรรมทางสังคมที่ได้จากการทำบุญมหาชาตินั้นคือ วัตรธรรมชาติของมนุษย์ การสร้างควมดีสูงสุดในการดำเนินชีวิต มีวินัย รู้สังคม รู้ส่วนรวมร่วมพัฒนาประเทศชาติ การเสียสละ การบำเพ็ญทาน การครองเรือนของสตรี กตัญญูรู้คุณ ชื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และอดทน แต่ในที่นี่จะกล่าวเฉพาะจริยธรรม 5 ด้าน นั่นคือ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา เหล่านี้เป็นหลักเกณฑ์ของการบำเพ็ญบุญกุศล เป็นการสร้างบารมี และปัญญาบารมี ศรัทธาปาสาทะมีความเพียร อุตสาหะ การฟังเทศน์มหาชาติแล้วเกิดความปีติยินดี มีความเอื้อเฟื้อเมตตาต่อกัน เป็นการเสริมสร้างจริยธรรมให้สังคมเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งถือเอาเป็นแบบอย่าง

ความสำคัญของบุญผะเหวด

กรมการศาสนา (2558) ได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการเทศน์มหาชาติและพระเวสสันดรชาดก ปรากฏข้อมูลว่า สิ่งที่ได้จากกสนฟังเทศน์มหาชาติ สอนให้คนรู้จักทำความดี ประกอบกรรมดี รู้จักการบำเพ็ญบุญ บริจาคทาน เสียสละความเห็นแก่ตัว สละทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นการลดความตระหนี่ในใจ ลดความเห็นแก่ตัว ทำให้ไม่ยึดติดกับสิ่งที่เป็นรูป รส กลิ่น เสียง ที่เป็นอนิจจัง เพราะเวลาจากโลกนี้ไปแล้ว ไม่มีใครนำสิ่งต่าง ๆ ติดตัวไปได้ มีแต่ความดีและความชั่วเท่านั้นที่สามารถเอาไปได้ในภพหน้านอกจากนั้น พุทธศาสนิกชนยังมีความเชื่อว่า การได้ฟังพุทธวจนะ เช่น การฟังเทศน์มหาชาติ ย่อมเกิดอานิสงส์และกุศลราศีแก่ตน และยังเนื่องมาจากความเชื่อเรื่องศาสนาอันตรธาน คือ ความเสื่อมของพระพุทธศาสนา การเทศน์มหาชาติ จึงเป็นการสนับสนุนให้มีการศึกษาปริยัติสัทธรรมและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาอีกด้วย จึงเชื่อกันว่า ผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติหรือเวสสันดรชาดกครบ 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา จบภายในวันเดียว และบูชาด้วยดอกไม้ธูปเทียนแต่ละอย่างให้ครบถ้วน สิริมงคลย่อมบังเกิดแก่ผู้นั้น แม้น้ำที่ตั้งไว้ในมณฑลพิธี ก็ถือกันว่าเป็นน้ำมนต์ สามารถกำจัดเสนียดจัญไรได้ นอกจากนั้น ยังเชื่อว่าจะได้อานิสงส์อันยิ่งใหญ่

ธนิต อยุธยา (2524) ได้ศึกษาเกี่ยวกับตำนานเทศน์มหาชาติ ปกติชาวภาคอีสานปฏิบัติและเชื่อถือตามประเพณีนี้มาตลอด การที่บุญผะเหวดเป็นบุญใหญ่มีความสำคัญต่อชาวภาคอีสานมีมูลเหตุ 2 ประการ คือ ประการแรก ชาวอีสานมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมีความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญผะเหวดหรือบุญมหาชาติ เพราะว่าพระเวส หมายถึง พระเวสสันดร ส่วนมหาชาติ หมายถึง พระชาติสุดท้ายและเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพระโพธิสัตว์เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรที่ทรงบำเพ็ญทานบารมีอันใหญ่หลวง เพื่อบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระเวสสันดรถือเป็นแบบอย่างของมนุษย์ผู้ก้าวถึงขั้นสูงสุดที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม จึงเป็นพระชาติที่ยิ่งใหญ่กว่าพระชาติอื่น ๆ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับประเพณีของชาวอีสาน

อนุก อาจวิชัย (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญผะเหวดของชาวผู้ไทย จังหวัดมุกดาหาร เพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีของชาวผู้ไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น อาจแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่น ซึ่งเป็นมรดกตกทอดและสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เป็นประเพณีในฮีตสิบสองที่เก่าแก่สืบทอดติดต่อกันมาเป็นเวลานาน ปัจจุบันถูกเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงไปตามกระแสหลัก เกิดค่านิยมแบบใหม่ที่มาแทนที่ การสืบสานแนวปฏิบัติ

แบบดั้งเดิมประเพณีบุญผะเหวดของชาวผู้ไทย จังหวัดมุกดาหาร มีประวัติความเป็นมาจากการที่ชาวผู้ไทยถือว่าการทำบุญผะเหวดนั้น มาจากความเชื่อในคัมภีร์พระมาลัยหมื่นมาลัยแสน ที่กล่าวได้ว่า ถ้าผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติให้จบภายในวันเดียว จะได้ไปเกิดในศาสนาของพระศรีอารยเมตไตย ปัจจุบันชาวผู้ไทยมีการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแนวทางการจัดงานบุญผะเหวด โดยมีการดำเนินงานได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากชุมชน วัด โรงเรียน หน่วยงานราชการหรือองค์กรเอกชนที่อยู่ใกล้เคียงมากขึ้น มีการฟื้นฟูประเพณีบุญผะเหวดของชาวผู้ไทยเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น เป็นการจัดการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนแนวทาง การจัดงานประเพณีบุญผะเหวดจึงเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์และเป็นการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้สืบทอดต่อไป

ประเพณีเป็นผลมาจากสภาพธรรมชาติ สังคม ทัศนคติ เอกลักษณ์ ความเชื่อของคนในสังคม เมื่อเกิดปัญหาทางธรรมชาติ มนุษย์มีความเชื่อว่า เกิดจากสิ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ มนุษย์จึงอ้อนวอนร้องขอต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะช่วยได้ พอภัยนั้นผ่านไป มนุษย์จึงแสดงความรู้คุณต่อสิ่งนั้น ๆ โดยการเซ่นสรวงบูชา และถือเป็นธรรมเนียมหรือระเบียบแบบแผน จนกลายเป็นประเพณีของสังคมนั้น ๆ ประเพณีที่คนไทยส่วนใหญ่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีฮีตสิบสอง ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีบุญกฐิน ประเพณีบุญผะเหวด เป็นต้น ซึ่งประเพณีเหล่านี้เป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เล่าถึงความเป็นมาว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระพุทธกาล (กมล บุญเขต และคณะ, 2557)

ประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม แล้วรับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคม โดยเฉพาะศาสนาซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนาด้วยศิลปกรรมที่งดงาม เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล คำว่าประเพณี ได้กำหนดความหมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่าง ๆ ออกเป็น

ขนบ มีความหมายว่า ระเบียบแบบอย่าง

ธรรมเนียม มีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มีความหมายว่า ความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผน และได้ทำการปฏิบัติสืบทอดกันมา จนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป

สังคมีสถานตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง จะมีแนวปฏิบัติประจำเดือน ซึ่งทุกคนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือ เรียกว่า ฮีตสิบสอง (ขนิษฐา ช่องงาม, 2554) ได้แก่

1. บุญข้าวกรรม เกี่ยวกับพระภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส ต้องอยู่กรรมจึงจะพ้นอาบัติ ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ในระหว่างภิกษุเข้ากรรม ญาติ โยม สาธุชน ผู้หวังบุญกุศล จะไปร่วมทำบุญบริจาคทาน รักษาศีลเจริญภาวนา และฟังธรรม เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนอ้าย”

2. บุญคุณลาน การทำบุญคุณลาน จะทำที่วัด หรือที่บ้านก็ได้ โดยชาวบ้านจะเอาข้าวมารวมกันแล้วนิมนต์พระภิกษุมาเจริญพระพุทธมนต์ จัดน้ำอบ หอมไว้ประพรม วนด้วยสายสิญจน์บริเวณรอบกองข้าว ตอนเช้ามีการถวายอาหารบิณฑบาต และนำเอาน้ำพระพุทธมนต์ไปรดกองข้าว “บุญกุ่มข้าว” กำหนดในเดือนยี่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนยี่”

3. บุญข้าวจี เดือนสามชาวบ้านนิยมทำบุญข้าวจี เพื่อถวายพระเป็นการละทานชนิดหนึ่งและถือว่าได้รับอานิสงส์มากงานหนึ่ง กำหนดทำบุญในเดือนสาม

4. บุญพระเวส บุญที่มีการเทศพระเวส หรือบุญมหาชาติ หนังสือมหาชาติเป็นหนังสือชาดกที่แสดงจริยวัตรของพระพุทธเจ้า เมื่อเสวยชาติเป็นพระเวสสันดร กำหนดทำบุญเดือนสี่ จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญเดือนสี่”

5. บุญสงน้ำ บุญสงน้ำมีการรดน้ำ หรือสงน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และผู้หลักผู้ใหญ่ มีการทำบุญทำทาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บุญตรุษสงกรานต์” กำหนดทำบุญในเดือนห้า

6. บุญบั้งไฟ ก่อนการทำงานชาวนาชาวบ้านในจังหวัดในภาคอีสาน จะมีการฉลองอย่างสนุกสนาน โดยการจุดบั้งไฟ เพื่อไปบอกพญาแถน เชื่อว่าจะทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาลมีการตกแต่งบั้งไฟให้สวยงามนำมาประกวดแข่งกันในวันรุ่งขึ้น กำหนดทำบุญในเดือนหก

7. บุญซำฮะ คือ การชำระล้างสิ่งสกปรกรุกรุงรังให้สะอาดหมดจด ชาวบ้านจะรวมกันทำบุญโดยยึดเอา “ผามหรือศาลากลางบ้าน” เป็นสถานที่ทำบุญ ชาวบ้านจะเตรียมดอกไม้ธูปเทียน ใอน้ำ ฝ้ายใน ไหมหลอด ฝ้ายผูกแขนแห่ทรายมารวมกันที่ ผามหรือศาลากลางบ้าน ตอนเย็นนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ตอนเช้าถวายอาหาร เมื่อเสร็จพิธีทุกคนจะนำน้ำพระพุทธมนต์ฝ้ายผูกแขนแห่ทรายของตนกลับบ้าน นำน้ำมนต์ไปรดลูกหลาน ทรายนำไปหว่านรอบบ้าน ฝ้ายผูกแขนนำไปผูกข้อมือลูกหลานเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลตลอดปี ถ้ามีการเจ็บไข้ได้ป่วยต้องมีการสวดตลอด เป็นต้น กำหนดทำบุญในเดือนเจ็ด

8. บุญเข้าพรรษา ในเทศกาลเข้าพรรษาเป็นเวลาพระภิกษุสงฆ์จะต้องบำเพ็ญไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิ ปัญญา ให้บริบูรณ์ ส่วนคฤหัสถ์ก็ต้องบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล ภาวนา ให้เต็มเปี่ยม

ตอนเช้าญาติโยมจะนำอาหารมาถวายพระภิกษุ ตอนบ่ายนำดอกไม้ธูปเทียน ข้าวสาร ผ้าอาบน้ำฝน รวมกันที่ศาลาวัด ตอนเย็นญาติโยมพากันทำวัตรเย็นแล้วฟังเทศน์ จึงเรียกอีกอย่าง หนึ่งว่า “บุญเดือนแปด”

9. บุญข้าวประดับดิน ห่ออาหาร และของขบเคี้ยวเป็นท่อน ๆ แล้วนำไปถวายวางแบไว้กับดิน จึงเรียกว่า “บุญข้าวประดับดิน” ชาวบ้านจะต้องจัดอาหารความ หวาน และหมากพลู บุหรี่ กะว่าให้ได้ 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เลี้ยงดูกันในครอบครัว ส่วนที่ 2 แจกให้ญาติพี่น้อง ส่วนที่ 3 อุทิศไปให้ญาติที่ตาย ส่วนที่ 4 นำไปถวายพระสงฆ์ ในระหว่างเข้ามืดในวันรุ่งขึ้นซึ่งจะนำท่อนเหล่านี้ไปวางไว้บริเวณวัด ด้วยถือว่าญาติพี่น้องที่จะมารับของที่นี่ (เชื่อกันว่าเป็นวันยมทูตเปิดนรกชั่วคราว ให้สัตว์นรกมารับของท่านในระยะหนึ่ง และยังถือว่าเป็นวันกตัญญูอีกด้วย) ตอนเช้านำอาหารอีกส่วนหนึ่งไปถวายพระ กำหนดทำบุญในเดือนเก้า

10. บุญข้าวสาก การเขียนชื่อลงในพาดข้าว (สำหรับกับข้าว) เรียกว่าข้าวสาก (สลาก) ญาติโยมจะจัดอาหารเป็นท่อน ๆ แล้วนำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ โดยทำกันในตอนกลางวันก่อนเพล เป็นอาหาร คาว หวาน พอถึงเวลา 4 โมงเช้า พระสงฆ์จะตีกองโหม ญาติโยมจะนำพาดข้าวของตนมารวมกัน ณ ศาลา การเปรียญเจ้าภาพจะเขียนชื่อในกระดาษม้วนลงในบาตร พระเถระกล่าวคำอุปลักษณ์ กำหนด บุญข้าวสากนิยมทำกันในเดือนสิบ

11. บุญออกพรรษา การทำบุญออกพรรษนี้เป็นโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ได้มีโอกาสว่ากล่าวตักเตือนกันได้ พระภิกษุสงฆ์สามารถเดินทางไปอบอรมศีลธรรม หรือไปเยี่ยมถามข่าวคราว ญาติพี่น้องได้ และภิกษุสงฆ์สามารถหาผ้ามาผลัดเปลี่ยนได้เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ตั้งแต่เข้ามืดจะมีการตีระฆังให้พระสงฆ์ไปรวมกันที่โบสถ์แสดงอาบัติเข้า จบแล้วมีการปวารณา คือเปิดโอกาสให้พระภิกษุสงฆ์ด้วยกันว่ากล่าวตักเตือนกันได้ กำหนด บุญออกพรรษาในเดือนสิบเอ็ด

12. บุญกฐิน ผ้าที่ใช้สวดिंगทำเป็นกรอบซึ่งเย็บจีวร เรียกว่าผ้ากฐิน ผู้ใดศรัทธา ปวารณาจะถวายผ้ากฐิน ณ วัดใดวัดหนึ่งให้เขียนสลาก (ใบจอง) ไปติดไว้ที่ผนังโบสถ์ หรือศาลาวัด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้อื่นจองทับ เมื่อถึงวันกำหนดก็บอกญาติโยมให้มาร่วมทำบุญ มีมหรสพสมโภชน์ และฟังเทศน์ รุ่งเช้าก็นำผ้ากฐินไปทอดถวายที่วัดเป็นอันเสร็จพิธี กำหนดทำบุญระหว่างวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน

วิเคราะห์ประเพณีบุญผะเหวด : ศรัทธา ความหวัง บนพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนาของชาวอีสาน

บุญผะเหวดหรือบุญพระเวส หมายถึง บุญพระเวสสันดร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ ชาวอีสานจะนิยมจัดขึ้นในเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) เป็นบุญประจำปีในฮีตสิบสอง ดั้งที่ปราจีนบุรีอีสานได้ประพันธ์ผญา (ภาษิตอีสาน) เกี่ยวกับการทำบุญในช่วงเดือนสามและเดือนสี่ไว้ว่า “*เถิงเมื่อเดือนสาม ค้อยเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี ตกเมื่อเดือนสี่ค้อยจวน้อยเทศน์มัทรี*” แปลว่า เมื่อถึงเดือนสามพระภิกษุสามเณรจะรอชาวบ้านทำบุญข้าวจี และเมื่อถึงเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) สามเณรเทศน์กัณฑ์มัทรีในงานบุญมหาชาติ (จักรมนตรี ชนะพันธ์, 2560)

ฉะนั้น บุญผะเหวด จึงถือเป็นงานบุญสำคัญของชาวอีสาน ชาวบ้านจะจัดให้มีพิธีอย่างใหญ่โต งานบุญต่อเนื่องกัน 2-3 วัน มูลเหตุที่มีการทำบุญมีคติความเชื่อมาจากเรื่อง พระมาลัยสูตรว่า “พระมาลัยได้ขึ้นไปไหว้พระธาตุเกษแก้วจุฬามณีในสววรรค์ชั้นดาวดึงส์ พบพระศรีอริยเมตไตรย องค์พระศรีอริยเมตไตรยได้ดำรัสสั่งกับพระมาลัยว่า ถ้านุชย์อยากพบพระองค์ จงอย่าได้ทำบาปหนัก ได้แก่ 1) อย่าฆ่าบิดามารดา 2) อย่าฆ่าพระอรหันต์ 3) อย่าทำร้ายพระพุทธเจ้า และ 4) อย่ายุยงให้พระสงฆ์แตกกัน อนึ่ง ให้ฟังเทศน์เรื่องรวมหาเวสสันดรชาดกให้จบในวันเดียวกัน ฟังแล้วให้นำไปประพฤติปฏิบัติจะได้รับอานิสงส์มาก และจะได้พบพระศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย เมื่อพระมาลัยกลับมาถึงโลกมนุษย์ จึงได้บอกเรื่องราวให้มนุษย์ทราบ ด้วยเหตุนี้ ชาวอีสานผู้ปรารถนาจะพบศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย จึงพากันทำบุญพระเวสสันดรสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน”

เมื่อถึงเดือนสี่ (ช่วงเดือนมีนาคม) ชาวบ้านจะประชุมกันเพื่อกำหนดวันทำบุญว่าจัดวันไหน และจะนิมนต์พระภิกษุสามเณรที่มาจากวัดไหนบ้าง ครั้นตกลงกันแล้วก็ให้นำหนังสือใบลานเรื่องพระเวสสันดรชาดก ซึ่งมีจำนวน 13 ผูก ออกมาแบ่งให้ครบเท่าจำนวนพระภิกษุสามเณรที่จะนิมนต์มาจากวัดของหมู่บ้านใกล้เคียง รวมทั้งพระที่อยู่วัดของหมู่บ้านตัวเองด้วย หนังสือใบลานที่แบ่งออกเรียกว่า กัณฑ์ ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะจับฉลากแบ่งกันเป็นเจ้าภาพกัณฑ์ต่าง ๆ เท่ากับจำนวนหนังสือใบลานที่แบ่งและจำนวนพระภิกษุสามเณรที่นิมนต์มา ในอดีตครัวเรือนที่เป็นเจ้าภาพจะเรียกว่า “*ค้ำบุญ*” ทำหน้าที่ต้อนรับพระภิกษุสามเณรและโยมผู้ติดตาม มีการตั้งผามบุญ (ปะรำ) เรียงรายตามกำแพงรอบวัด ตั้งโองมน้ำดื่ม เตรียมหมากพลูบุหรีและจตุปัจจัยไทยทาน เพื่อสำหรับถวายพระภิกษุสามเณรในวันงานอีกด้วย แต่ปัจจุบันการตั้งผามบุญ เพื่อสำหรับต้อนรับพระภิกษุสามเณร ได้หายไปตามยุคสมัยเหลือเฉพาะการเป็นเจ้าภาพกัณฑ์เทศน์อย่างเดียว

ครั้งจับสลากแบ่งกัณฑ์เทศน์เสร็จแล้ว ก็มีการออกใบฎีกาณิมนต์ชาวอีสานเรียกว่าการใส่หนังสือนิมนต์พระภิกษุสามเณรจากอารามต่างๆ มาเทศน์ พร้อมใส่หนังสือโบลานที่แบ่งเป็นกัณฑ์ไปด้วย พระภิกษุสามเณรที่ได้รับใบฎีกาณิมนต์พร้อมหนังสือโบลานกัณฑ์ต่าง ๆ ก็จะฝึกเทศน์ให้ชำนาญ ก่อนถึงวันบุญที่จะมาเทศน์ฉลองศรัทธาแก่ชาวบ้าน

ก่อนวันงานชาวบ้านจะออกไปรวมตัวกันที่วัด เพื่อจัดตกแต่งประดับศาลาโรงธรรมประกอบด้วย ต้นกล้วย ต้นอ้อย และดอกไม้ตามฤดูกาลของภาคอีสานโดยนำมาร้อยให้สวยงาม เช่น ดอกทองกวาว ดอกสะแบง ดอกพระยอม ดอกดอกปีป ฯลฯ ส่วนผู้สูงอายุจะเตรียมทำหมากพันคำ เมี่ยงพันคำ รูปเทียนอย่างละพัน และข้าวตอกดอกไม้เพื่อใช้สำหรับเป็นเครื่องบูชาคาถาพัน รอบศาลาโรงธรรมจะมีธงผะเหวดปักไว้ 8 ทิศ ตามต้นเสามีชั้นกะย่องที่สานด้วยไม้ไผ่ผูกติดไว้เพื่อใช้ใส่ข้าวพันก่อน และตั้งหอพระอุทิศที่ด้านทิศตะวันออกของศาลา ป้องคุ้มครองมิให้เกิดเหตุเภทภัยอันตรายทั้งปวง ข้างธรรมมาสน์ที่ใช้แสดงธรรมจะมีตาบ ปั้นติดไว้ และอ่างน้ำ 4 ใบ ที่จำลองขึ้นเป็นสระน้ำ มีจอก แหน (สำหรับ) ต้นบัว ดอกบัว ผักตบอยู่ใอ่างด้วย หน้าธรรมมาสน์จะตั้งหม้อน้ำมนต์ และเครื่องบูชาต่างๆ ไว้สำหรับเจ้าภาพมาจุดธูปเทียนบูชาตามกัณฑ์เทศน์ของตนเอง การจัดตกแต่งศาลาโรงธรรมชาวอีสานจะนิยมทำคล้าย ๆ กัน อาจแตกต่างกันบ้างตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น และจัดให้เสร็จเรียบร้อยก่อนถึงวันงาน (มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์, 2542)

บุญผะเหวดซึ่งเป็นประเพณีอันยิ่งใหญ่ของภาคอีสาน สะท้อนถึงศรัทธา ความหวัง และความเชื่อของชาวอีสานที่มีต่อประเพณีนี้ ซึ่งรักษาและสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนกลายเป็นวิถีวัฒนธรรมของชาวอีสาน ซึ่งมีคุณค่าทางจริยธรรมต่อสังคมอีสานดังต่อไปนี้

1. ชาวอีสานเชื่อในอนิสงส์ของบุญนี้ : บุญผะเหวดหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็นบุญประเพณีบุญตามฮีต 12 ของชาวอีสาน เป็นประเพณีการบริจาคทานครั้งยิ่งใหญ่ พอจะกล่าวโดยทั่วไปของชาวอีสานว่า ดอกจิกดอกจานผลิบานราวต้นเดือน 3 พุทธศาสนิกชนจะเก็บดอกไม้มาลัยเพื่อตกแต่งศาลาการเปรียญสำหรับบุญมหาชาติ และในงานจะมีการเทศน์มหาชาติซึ่งถือว่าเป็นงานบุญอันศักดิ์สิทธิ์ผู้ใดได้ฟังเทศน์มหาชาติจบในวันเดียวพร้อมกับการร่วมบำเพ็ญคุณงามความดี ผู้นั้นจะได้อนิสงส์ไปเกิดในภพภูมิที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือจะดีที่สุดคือ เกิดในภพภูมิของพระอริยมเหตไตรย ฉะนั้นการได้รับรู้ถึงความเสียสละของพระเวสสันดร ทำให้ชาวอีสานได้ซาบซึ้งถึงความดีอันยิ่งใหญ่ ซึ่งมีผลต่อจิตใจของผู้คนให้ยึดถือเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพฤติปฏิบัติ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตที่ดีงามของชาวอีสาน จนทำให้มีการสืบสานประเพณีบุญผะเหวดเทศน์มหาชาติกันทุกหมู่บ้าน จากรุ่นสู่รุ่น จวบจนปัจจุบัน

2. ชาวอีสานเชื่อในกฎแห่งกรรม : ความเชื่อในบุญชะเหวดของชาวอีสาน พบว่า มีความเชื่อเรื่องการเกิดในชาติหน้า ฉะนั้น ชาวอีสานจึงต้องเร่งสะสมกรรมดี หมั่นสร้างกรรมไว้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เน้นทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว การครองตนในธรรม เป็นต้น ความเชื่อเหล่านี้เป็นสาเหตุของชาวอีสานแทบทุกคนหมั่นทำบุญทำกุศล เป็นการฝึกตนให้เป็นผู้เสียสละ ไม่ยึดติดกับทรัพย์สินเงินทอง เพื่อให้ตนเองและครอบครัวพบเจอแต่สิ่งดีมีมงคลเข้ามาในชีวิต และเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล เรื่องราวในอดีตชาติและภพภูมิปัจจุบัน เรื่องบาปบุญคุณโทษ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมได้อย่างถูกต้องและนอกจากนั้นจะเปลี่ยนไปตามยุคสมัยของชุมชน

3. ชาวอีสานไม่อยากตกยุค : จากการเปลี่ยนแปลงของความเชื่อ พิธีกรรม สภาพเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ทำให้พบประเด็นปัญหาในการจัดงานประเพณีบุญชะเหวด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้สังคมชาวอีสานกลายเป็นชุมชนโลกาภิวัตน์ที่กว้างใหญ่ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมในสังคมชาวอีสาน ไม่ได้ถูกจำกัดขอบเขตเหมือนในอดีต การดำเนินชีวิตได้เชื่อมต่อกับโลกภายนอกในหลายด้าน ค่านิยมใหม่ ๆ เข้าสู่สังคมชาวอีสาน ทำให้ชาวอีสานมีค่านิยมเปลี่ยนไป แต่รูปแบบการจัดงานบุญชะเหวดของชาวอีสานยังเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ เพราะจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ถ้าทำบุญชะเหวดไม่ตรงตามหลักที่เคยปฏิบัติ ก็จะทำให้เกิดอาเพศต่าง ๆ เช่น ความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ข้าวยากหมากแพง หรือเกิดอุบัติเหตุที่ไม่คาดคิด เหล่านี้เป็นต้น ระบบครอบครัวและเครือญาติ การถ่ายทอดองค์ความรู้ ระบบความเชื่อด้านจิตใจ ระบบความเชื่อทางศาสนาจะส่งผลให้ประเพณีบุญชะเหวดยังคงอยู่และได้รับการสืบทอดต่อไป

4. ชาวอีสานเชื่อว่าบุญนี้เป็นวันรวมญาติ : งานบุญชะเหวดเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทุกหมู่บ้านมีการสืบทอดประเพณีบุญชะเหวดเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี โดยมีวันโฮมบุญก่อนซึ่งเป็นวันที่สำคัญมากที่สุด เพราะเป็นวันที่พุทธศาสนิกชนมารวมตัวกันจำนวนมากเกิดการพบปะสังสรรค์หลังเสร็จจากภารกิจการทำงาน แล้วมาช่วยกันจัดตกแต่งศาลา หรือสถานที่ที่จะทำบุญ จัดเตรียมเครื่องสักการะ ข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน พร้อมร่วมสร้างศาลเล็ก ๆ เป็นที่เก็บข้าวพันก้อนและเครื่องควาหวาน สำหรับผีเปรตและมารบริเวรรอบศาลาการเปรียญ จะเห็นได้ว่า มีแค่การรวมญาติที่ยังมีชีวิต แต่เป็นการรวมญาติที่ล่วงลับไปแล้วด้วยเช่นกัน

5. ชาวอีสานเชื่อว่าบุญนี้ช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน : ในปัจจุบันประเพณีบุญชะเหวดของภาคอีสานนิยมทำกันทุกหมู่บ้าน ถือเป็น การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านและเป็นการค้าจุนพระพุทธรูปไปอีกทางหนึ่งด้วย ชาวอีสานที่จัดงานบุญชะเหวดจะให้ความสำคัญอย่างมาก บางครั้งถือเป็นงานบุญประจำหมู่บ้าน ประจำตำบล ประจำอำเภอ ประจำจังหวัด ประจำชาติ และที่สำคัญชาวอีสานขนานนามให้กับงานบุญนี้ว่า เป็นงาน “บุญประจำชีวิต” ของชาวอีสานเลยก็ว่าได้ เพราะถือว่าเกิด

มาชาติหนึ่ง ต้องพึ่งเทศน์มหาชาติให้ได้สักครั้งในชีวิต อันเป็นการหลอมรวมวิถีชีวิตเข้ากับชุมชนได้อย่างน่าทึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ Julian Steward ที่ว่า “นิเวศวิทยาคือการปรับตัวเข้าหากันของสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความสามารถในการปรับวัฒนธรรมของมนุษย์เข้ากับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้เป็นอย่างดี” (บรรจง ลาวะลี, 2560)

สรุป

งานบุญมหาชาติถือเป็นงานบุญมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่ชวนให้ระลึกถึงการบำเพ็ญบุญโดยยึดคุณงามความดีอันยิ่งใหญ่เป็นสำคัญ สละความเห็นแก่ตัวเพื่อประโยชน์สุขอันไพศาลของตนและชุมชน บรรพชนชาวอีสานแต่โบราณถือเป็นเทศกาลที่ประชาชนทั้งหลายจะได้มารวมตัวกัน รวมพลังกายและใจอย่างน้อยปีละครั้ง โดยอาศัยบุญผะเหวดเป็นตัวเชื่อม นอกจากนี้ “ศรัทธา” และ “ความเชื่อ” ที่ไม่เสื่อมคลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บุญผะเหวดยังเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามสืบไปยังคนรุ่นลูกหลาน บุญผะเหวดถือเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่ของชาวอีสาน ซึ่งชาวอีสานต่างน้อมรับอานิสงส์ของผลบุญตามความเชื่อกฎแห่งกรรม นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อว่าบุญนี้เป็นบุญรวมญาติและช่วยสร้างความสามัคคีในชุมชน ในระบบความเชื่อในศาสนานั้นชาวอีสานมีวัดเป็นที่พึ่งทางใจ มีความเชื่อเกี่ยวกับฮีต 12 คอง 14 รวมไปถึงเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่ชาวอีสานได้รับการสืบทอดจากในอดีต การทำบุญผะเหวดของคนอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่ยังต้องพึ่งพาธรรมชาติ การให้ทานตามความเชื่อนี้รับอิทธิพลจากหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา ผูกโยงไปกับความเชื่อและความหวัง โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าถ้าพึ่งเทศน์มหาชาติครบทั้ง 13 กัณฑ์ ก็เพื่อจะได้ไปเกิดในยุคสมัยพระศรีอริยเมตไตรย ทว่า ความเชื่อนี้ไม่ได้เกิดในเฉพาะสังคมคนอีสานเท่านั้น แต่ความเชื่อดังกล่าวได้เกิดขึ้นในทุกภาคของสังคมไทย ล้วนมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันคือ พบกับสังคมที่สมบูรณ์พูนสุข ปราศจากการรัดเอาเปรียบ ซึ่งถือเป็นสังคมในอุดมคติของชาวพุทธ ด้วยเหตุนี้บุญผะเหวดจึงเป็นเหมือนจิตวิญญาณของชาวอีสาน เพราะเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตทั้งชีวิตเลยก็ว่าได้ สมดังภาษิตอีสานโบราณ (ผญา) ที่ว่า “ฮีตหนึ่ง พอเอ็งเดือนสี่ได้ให้เก็บดอกบุงปลา หามาลาดวงหอมสูตุนเก็บไว้ อย่าได้โลกองนี้เสียศรีสุญเปล่า หาเอาตากแดดไว้ได้ทำแท้สูคน อย่าได้ไสหนีเว้นแนวคองตั้งแต่เก่า ไฟทั้งหลายสิแลนเข้าเผาบ้านสิเสื่อมสุญได้”

เอกสารอ้างอิง

- กมล บุญเขต และคณะ. (2558). ประเพณีบุญผะเหวด : กรณีศึกษาประเพณีบุญผะเหวดชาวไทย-หล่ม
อำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์. *การประชุมวิชาการระดับชาติ ประจำปี
2557 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 2 “งานวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น”* ณ อาคารเฉลิม
พระเกียรติฉลองสิริราชสมบัติ 60 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. 14 กุมภาพันธ์ 2558,
496-501.
- กรมการศาสนา. (2558). *การเทศน์มหาชาติ องค์ความรู้เวสสันดรชาดก*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ชนิษฐา ช่องงาม. ประเพณีท้องถิ่นภาคอีสาน.(2554). เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562. จาก
<http://Khanitha56-khanitha.blogspot.com/>
- จักรมนตรี ชนะพันธ์. บุญผะเหวดอีสาน : กำมมหาทานบารมี. (2560). เรียกใช้เมื่อ 14 กันยายน 2562
จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_6667
- ธนิต อยู่โพธิ์. *ตำนานเทศน์มหาชาติ*. (2524). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี.
- บรรจง ลาวะลี. บุญผะเหวด : การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการงานบุญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้าน
เศรษฐกิจสังคมกลุ่มชาติพันธุ์ในอีสาน. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ร้อยเอ็ด*. 6(1), 51-63.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). *สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน
เล่ม 9*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อเนก อาจวิชัย. (2551). แนวทางการฟื้นฟูประเพณีบุญผะเหวดของชาวไทย จังหวัดมุกดาหาร เพื่อ
ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รูปแบบการปกครองอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช*

GOVERNMENTAL MODEL OF LAN XANG KINGDOM IN KING XETTHATHIRAT

พระวันชัย ภูริทตโต

Phra Wanchai Burithatto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nong Khai Campus, Thailand.

พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร

Pharamaha Vichian Dhammavajiro

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand.

E-mail: Wanchai.ano@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการปกครองอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช โดยศึกษาจากเอกสาร การศึกษาพบว่า พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเป็นกษัตริย์ลาวที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมาก ตลอดรัชสมัยของพระองค์ ได้เผชิญกับสงครามตลอดเวลา แต่พระองค์ก็สามารถนำพาอาณาจักรล้านช้างผ่านพ้นวิกฤติได้ด้วยดี พร้อมกับการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย พระองค์จึงได้ชื่อว่าเป็นกษัตริย์ที่เล่นการเมืองว่าด้วยประเด็นทางศาสนาได้อย่างชาญฉลาด เวลาที่มีสงครามทรงทำหน้าที่เป็นจอมทัพ เวลาสงบ ทรงแสดงองค์เป็นศาสนูปถัมภ์ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชทรงปกครองอาณาจักรล้านช้างตามแบบอย่างของบุรพกษัตริย์ในอดีต โดยมีรูปแบบการปกครองแบบราชาธิปไตย มีอาญา 4 เป็นแบบแผนในการปกครอง ได้แก่ 1) ตำแหน่งในเมืองหลวง ประกอบด้วยกษัตริย์ อุปราช ราชวงศ์ ราชบุตร ทั้งสี่ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งผู้ครองนครและผู้สืบสันตติวงศ์ มีคำนำหน้าว่า “เจ้า” ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ นอกเหนือจาก 4 ตำแหน่งข้างต้น เป็นขุนนางชั้นเสนาบดี มีคำนำหน้าว่า “พญา” 2) ตำแหน่งในหัวเมืองต่าง ๆ เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเมือง เป็นตำแหน่งปกครองระดับหัวเมือง มีคำนำหน้าว่า “เพี้ย” 3) ตำแหน่งในชุมชนเล็ก เป็นตำแหน่งปกครองระดับหัวหน้าหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการควบคุมสังคมล้านช้าง ประกอบด้วยศาสนา โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและคติความเชื่ออื่น ๆ เป็นกุศโลบายในการปกครอง กฎหมาย โดยกฎหมายของ

*Received: 8 January 2020 ; Revised: March 2020; Accepted: 25 April 2021

สังคมล้านช้างจะอิงกับพระพุทธศาสนา และตำนานและวรรณกรรม เป็นการสอดแทรกหลักศีลธรรม ระเบียบสังคม และบทบาทของกษัตริย์ผ่านตำนานและวรรณกรรม เพราะเนื้อหาของวรรณกรรม สามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่ายกว่ากฎหมาย

คำสำคัญ: รูปแบบการปกครอง อาณาจักรล้านช้าง พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช, อาญา 4

Abstract

The objective of this article was to study the style of governance of the Lan Xang Kingdom in the reign of King Xetthathirat by studying the documents The study found King Xetthathirat was a Lao king who created a great prosperity for the Lan Xang Kingdom. Although his reign has faced war all the time, but he was able to lead the Lan Xang Kingdom through the crisis very well together with preserving Buddhism. So he was known as a wise king who played politics on religious issues. When there was a war, he acted as a commander of the army. When there was a calmness, he showed himself as a patron. King Xetthathirat ruled over the Lan Xang Kingdom in the pace of his ancestors with a monarchy model by using the four criminal laws as follows: 1) Location in the capital consisting of kings, viceroys, dynasties, and royal sons, these four positions were the ruling positions and successors with the prefix called "Chao", the above 4 positions a nobleman with the prefix called "Phaya". 2) Positions in various cities were senior civil servants of the city, it was a governing position at the district level with the prefix called "Pia". 3) Position in a small community, it was a ruling position at the head of the village. Armed tools used to control Lan Xang society consists of religion by using Buddhist principles and other beliefs as a ploy to rule the law, the law of Lan Xang society being based on Buddhism, and the legends and literature by being inserted morality, social order, and the role of the king through legends and literature because the content of literature was easier to reach the public than the law.

Keywords: Governmental Model, Lan Xang Kingdom, King Xetthathirat, 4 Criminal Laws

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าอภัยพุทธบวร ไชยเชษฐาธิราช หรือที่รู้จักกันในพระนาม “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช” ถือเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของชาติลาว มหาสีลา วีระวงส์ กล่าวว่า ประชาชาติลาวได้เข้าตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดน ซึ่งเป็นประเทศลาวภาคเหนือทุกวันนี้ ตั้งแต่สมัยขุนลอ นับแต่นั้นมา มีพระมหากษัตริย์ลาวเสวยราชสมบัติในนครเชียงทองสืบต่อกันมาอีกถึง 22 พระองค์ จนมาถึงสมัยเจ้าฟ้าจ๋ม คิดเป็นเวลาานานถึง 500 ปีเศษ (มหาสีลา วีระวงส์, 2535) ถ้านับลำดับกษัตริย์ล้านช้างในตอนที่เป็นอาณาจักรเดียว เริ่มตั้งแต่สมัยพระยาสุวรรณคำผง (พ.ศ. 1859) จนถึงสมัยพระไชยองค์แก้ว (พ.ศ. ไม่แน่นอน) พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงเป็นกษัตริย์ลาวลำดับที่ 11 (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, 2549) พระองค์ทรงเป็นผู้นำแห่งอาณาจักรล้านช้าง ผู้สถาปนารุงศรีสัตนาคนหุตให้เป็นศูนย์กลางอารยธรรม และเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของอาณาจักรล้านช้างเข้าไว้ด้วยกัน ประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า พระไชยเชษฐาธิราชเป็นพระญาติหรือพระนัดดาในพระนางจิระประภา เจ้านางหลวงแห่งอาณาจักรล้านนา (วิกิพีเดีย, 2561)

สมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช นับได้ว่าเป็นสมัยหนึ่งของประวัติศาสตร์ลาว ที่มีความรุ่งเรืองมากท่ามกลางวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นรอบด้าน ชาวลาวนับถือพระองค์ว่าทรงเป็นนมหาราช และทรงเป็นวีรกษัตริย์ที่สำคัญในประวัติศาสตร์ลาว พระองค์ได้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจต่าง ๆ ที่สำคัญไว้หลายประการ โดยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา โปรดให้มีการสร้างและบูรณะปูชนียสถานในพระพุทธศาสนาหลายแห่ง เช่น ทรงสร้างหอพระแก้วเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต ซึ่งได้ทรงอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านนา และทรงสร้างพระเจดีย์โลกจุฬามณี (พระธาตุหลวง) ที่นครเวียงจันทน์ ทรงสถาปนาพระธาตุศรีสองรักร่วมกับอาณาจักรอยุธยาที่เมืองด่านซ้าย ทรงปฏิสังขรณ์พระธาตุพนมที่เมืองนคร (นครพนม) เป็นต้น (ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน, 2561) ส่วนในด้านการปกครองนั้น ตลอดรัชกาลของพระองค์ ได้เผชิญกับสงครามตลอดเวลา แต่พระองค์ก็สามารถนำพาอาณาจักรล้านช้างผ่านพ้นวิกฤติได้ด้วยอุบายวิธี ในขณะที่เดียวกันพระองค์ได้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย โดยการให้ความอุปถัมภ์ในการสร้างวัดวาอาราม การสร้างพระพุทธรูป และการบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเป็นจำนวนมาก นับว่าพระองค์เล่นการเมืองว่าด้วยประเด็นทางศาสนาได้อย่างชาญฉลาด (มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์, 2553) “เล่น” ได้สอดคล้องกับบทบาทของกษัตริย์ลาว ที่เวลาที่มีสงครามทรงทำหน้าที่เป็นจอมทัพ เวลาสงบ ทรงแสดงองค์เป็นศาสนูปถัมภ์ (กัมพล จำปาพันธ์, 2552) เหตุนี้ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงเป็นวีรกษัตริย์ที่ได้รับการยกย่องอย่างสูงจากคนชาติลาว และเป็นกษัตริย์เพียงไม่กี่พระองค์ของลาวที่ได้รับการยอมรับจากคนไทย ชาวลาวได้สร้างอนุสาวรีย์ของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่เบื้องหน้าพระธาตุหลวง จน

กลายเป็นสัญลักษณ์ของชาติลาวมาถึงปัจจุบัน จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาว่า รูปแบบการปกครองสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช มีรูปแบบการปกครองอย่างไร จึงสามารถนำพาอาณาจักรล้านช้างให้เจริญรุ่งเรืองจนตลอดรัชสมัยของพระองค์

อาณาจักรล้านช้าง

คำว่าลานช้างหรือล้านช้าง หมายถึง ดินแดนที่เป็นประเทศลาวปัจจุบันนี้ คือ นับแต่ตอนเหนือของประเทศลาวลงมาตามลุ่มแม่น้ำโขงตอนหลวงพระบางทั้งสองฝั่ง เรียกว่าดินแดนลานช้าง คู่กับดินแดนลานนาซึ่งอยู่ตอนเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน เหตุที่ดินแดนตอนนี้ได้ชื่อว่าลานช้างนั้น เพราะบริเวณดินแดนตอนนี้เต็มไปด้วยภูเขาและป่า เป็นที่เล่นที่อยู่อาศัยของช้าง ซึ่งเรียกว่า “ลานหรือเล่น” คือสนามเล่นของช้าง จึงเรียกว่าลานช้าง ต่อมากำว่าลานช้างเพี้ยนเป็น “ล้านช้าง” ซึ่งหมายความว่า มีช้างล้านตัว นักปราชญ์ของลาวจึงผูกศัพท์เป็นภาษาบาลีว่า “กรุงศรีสัตนาคนหุต” ซึ่งแปลว่า ช้างสิบแสนหรือช้างล้านตัว คำว่า ลานช้างจึงกลายเป็นล้านช้าง ตามความหมายของกรุงศรีสัตนาคนหุต คือช้างล้านตัวนั่นเอง ตามรูปศัพท์เดิมคือลานช้าง คำว่า ลาน หมายถึงที่ราบเตียน (เล่น) เป็นที่เล่นหรือสนามเล่น ถ้าเป็นเล่นช้างเล่นก็เรียกว่า “เล่นช้าง” ม้าเล่นเรียกว่า “เล่นม้า” ล้านช้างคู่กับดินแดนลานนา ซึ่งเป็นเล่นสำหรับใช้ทำนา จึงเรียกว่า “ลานนา” และเรียกคู่กันว่า “ดินแดนลานนา-ลานช้าง” ต่อมาดินแดนทั้งสองแห่งนี้เรียกเพี้ยนเป็น “ล้านนา-ล้านช้าง” (อุทัย เทพสิทธิ, 2509)

ในแง่ประวัติศาสตร์ อาณาจักรล้านช้างเริ่มขึ้นตั้งแต่ในปี พ.ศ.1896 พระเจ้าฟ้ารุ่งทรงทำสงครามตีเอานครเวียงจันทน์หลวงพระบาง หัวเมืองพวนทั้งหมด ตลอดจนหัวเมืองอีกหลายแห่งในที่ราบสูงโคราชเข้าร่วมเป็นอาณาจักรเดียวกัน ภายใต้การช่วยเหลือของกษัตริย์เขมร ก่อตั้งเป็นอาณาจักรล้านช้างขึ้นบนดินแดนที่ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างลุ่มแม่น้ำโขงกับเทือกเขาอันนัม มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองเชียงตุง-เชียงทอง เป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองในทุกด้าน หลังจากสถาปนาเมืองเชียงตุง-เชียงทอง แล้ว พระเจ้าฟ้ารุ่งทรงรับพุทธศาสนาเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์ (นิกายเถรวาท) จากราชสำนักเขมรมาเป็นศาสนาประจำชาติ และได้อัญเชิญพระบาง เป็นพระพุทธรูปศิลปะสิงหลจากราชสำนักเขมรมายังล้านช้าง เจ้าฟ้ารุ่งทรงเปลี่ยนชื่อเป็น “เมืองหลวงพระบาง”

เมื่อพระเจ้าฟ้ารุ่งสิ้นพระชนม์ พระยาสามแสนไทไตรภูวนาถ โอรสของพระเจ้าฟ้ารุ่งได้ขึ้นครองราชย์ต่อ อาณาจักรล้านช้างเริ่มต่ำต้อยเพราะสงครามแย่งชิงอำนาจและเกิดกบฏต่าง ๆ นานนับร้อยปี จนถึง พ.ศ. 2063 พระโพธิสารราชเจ้าขึ้นครองราชย์ และรวบรวมแผ่นดินขึ้นใหม่ให้เป็นปึกแผ่นและให้ย้ายเมืองหลวงของอาณาจักรล้านช้างไปอยู่ที่เมืองเวียงจันทน์ เพื่อให้ไกลจากการรุกรานของ

สยาม และสร้างความเจริญให้กับอาณาจักรล้านช้างเป็นอย่างมากและทรงมีสายพระเนตรยาวไกล ทรงโปรดให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชพระราชโอรสไปครองอาณาจักรล้านนา เพื่อเป็นการคานอำนาจพม่า ครั้นเมื่อพระเจ้าโพธิสารราชเจ้าเสด็จสวรรคต พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชเสด็จกลับมาล้านช้าง และทรงอัญเชิญพระแก้วมรกตจากเชียงใหม่ไปยังเวียงจันทน์ ในรัชสมัยของพระองค์พระพุทธศาสนาทรงมีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทรงสร้างวัดพระธาตุหลวง หรือที่เรียกว่า “พระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณี” และสร้างวัดพระแก้วขึ้นเพื่อประดิษฐานพระแก้วมรกต

หลังแผ่นดินพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช อาณาจักรล้านช้างมีกษัตริย์ปกครองสืบทอดกันมาหลายรัชกาล เจริญสูงสุดในรัชกาลพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช ถือว่าเป็นยุคทองแห่งอาณาจักรล้านช้าง พระองค์ทรงเป็นกษัตริย์ที่ตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมและเป็นที่นับถือของประชาชน หลังสมเด็จพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชสวรรคตแล้ว ล้านช้างแตกออกเป็น 3 อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้างหลวงพระบาง อาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ และอาณาจักรล้านช้างจำปาศักดิ์ โดยตกอยู่ภายใต้ของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งจีน เวียดนาม และสยาม กองทัพสยามพิชิตหัวเมืองลาวตอนเหนือลงได้ จึงได้ผนวกหลวงพระบางเข้าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของตน ราชวงศ์เหียนของเวียดนามแผ่อำนาจยึดครองลาวทางตอนกลางของแม่น้ำโขงรอบๆ นครเวียงจันทน์ จนถึง พ.ศ. 2322 กองทัพสยามเข้ายึดครองแผ่นดินล้านช้างที่แตกแยกออกเป็น 3 อาณาจักรได้ทั้งหมด (ชนิด ศุภชลาศัย, 2561) ในปี ค.ศ. 2436 ฝรั่งเศสเข้ายึดครองอาณาจักรล้านช้างฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง (ประเทศลาว) ทำให้อาณาจักรล้านช้างล่มสลายตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ประวัติพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช พระนามเดิมว่า “เจ้าเชษฐาวังโส” เป็นพระราชโอรสองค์ใหญ่ของพระเจ้าโพธิสารราช พระมารดาพระนามว่า ยอดคำทิพย์ เป็นพระราชธิดาของพระเมืองเกษเกล้าพระเจ้าแผ่นดินนครเชียงใหม่ ทรงประสูติเมื่อปีมะเมีย เดือนอ้าย แรม 9 ค่ำ วันอาทิตย์ (เวลาเที่ยง) จุลศักราช 896 พ.ศ. 2077 (มหาสิลา วีระวงส์, 2535)

ในวัยเยาว์ เจ้าฟ้าเชษฐาวังโส ได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดีจากพระราชบิดาและพระราชมารดา ตลอดทั้งการศึกษาเล่าเรียน พระองค์ทรงมีจิตใจใฝ่ในการศึกษาเล่าเรียน ฉลาดหลักแหลม มีจิตใจเอื้ออารี (เจริญ ตันมหาพราน, 2553) และมีจิตใจเมตตาในพระพุทธศาสนา ตามแบบอย่างของพระเจ้าโพธิสารราช พระราชบิดา

หลังจากสมเด็จพระเมืองเกษเกล้า เจ้าแผ่นดินเชียงใหม่ (ล้านนา) เสด็จสวรรคต ในเวลานั้น ข้าราชการในเมืองเชียงใหม่ เกิดแตกแยกความคิดเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต้องการจะไปเชิญเจ้าฟ้าเพชรเมืองเชียงตุงมาครองเมืองเชียงใหม่ แต่เจ้าชายเพชรเมืองทรวงอีกฝ่ายหนึ่งได้ประชุมกันและมีความเห็นพ้องกันว่า สมควรไปกราบทูลขอเจ้าเชษฐวังโส โอรสแห่งเมืองเชียงทอง (ล้านช้าง) ที่ประสูติแต่เจ้าหญิงยอดคำทิพย์ พระธิดาของพระเมืองเกษเกล้า มาสืบราชสมบัติแห่งเมืองเชียงใหม่ จึงได้พากันไปเฝ้าพระยาโพธิสาร ที่เมืองเชียงทอง นำความทั้งหมดขึ้นกราบทูล พระเจ้าโพธิสารหาได้ขัดข้องแต่ประการใด จึงได้โปรดให้ตกแต่งจัดขบวนแห่เจ้าเชษฐวังโสไปยังเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นยังทรงพระเยาว์ มีพระชนมายุ 14 ชันษาเท่านั้น หลังจากเจ้าไชยเชษฐวงศ์เสด็จถึงกรุงล้านนา บรรดาเสนาอำมาตย์พร้อมใจกันราชาภิเษกเจ้าเชษฐวงศ์ แล้วถวายพระนามว่า “พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช” ขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระเจ้าแผ่นดินของล้านนา เพื่อเป็นสิริมงคลในการเสวยราชสมบัติของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนั้น เสนาอำมาตย์จึงได้ไปอัญเชิญพระมหามณีนรัตนปฎิมากรแก้วมรกต ที่ประดิษฐานอยู่ที่เมืองลำปาง มาประดิษฐานไว้ที่เมืองเชียงใหม่ หลังพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นเจ้าแผ่นดินของล้านนาได้ไม่นาน ได้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้น อันนำไปสู่ความวุ่นวายภายในราชสำนัก กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2093 พระเจ้าโพธิสารราช พระเจ้าแผ่นดินแห่งล้านช้าง ได้เสด็จไปคล้องช้างป่าที่สนามห้วยยอด หัวเวียง ช้างพระที่นั่งงานกำลังช้างเถื่อนไม่ได้ ก็ล้มลงทับพระวรกาย หลังจากนั้น 7 วัน พระเจ้าโพธิสารราชก็สวรรคต

เมื่อพระเจ้าโพธิสารราชสวรรคต บรรดาขุนนางข้าราชการในเมืองเชียงทอง แตกแยกกันเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งยกท้าวท่าเรือเป็นเจ้านครเชียงทอง ครองอาณาเขตตั้งแต่เมืองเชียงทองลงไปถึงเมืองเชียงคาน ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งยกท้าววรวงศ์เป็นเจ้าเมืองเชียงทอง ครองอาณาเขตตั้งแต่เวียงจันทน์ลงไปจนถึงเมืองสีทันดร และทั้งสองฝ่ายก็เตรียมที่จะทำสงครามต่อกัน แต่ยังมีอำมาตย์อีกจำนวนหนึ่งเห็นว่าการบ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย จึงได้ไปอัญเชิญพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชมาเมืองเชียงทอง พระไชยเชษฐาได้หารือกับเสนาอำมาตย์ว่า จะไปทำการฉานปกิจศพพระราชบิดาที่เมืองเชียงทอง ส่วนภรรยาบ้านเมืองของเชียงใหม่ได้มอบให้พระยาองคางราช ผู้เป็นลุงให้เป็นผู้รักษาราชการชั่วคราว ในการเสด็จเมืองเชียงทอง พระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วมรกต ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) พระพุทธรูปสี่พระองค์ พระบุษยรัตน์ พระแซกคำ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์กลับไปด้วย (เจริญ ตันมหาพาราน, 2553)

ขณะนั้นได้เกิดเหตุการณ์วุ่นวายขึ้น กล่าวคือ เมืองปากห้วยหลวง (อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย) ซึ่งเป็นเมืองลูกหลวง มีพระยาเวียง แสนมะโรง มารดาพระล้านช้าง และกวางด้ามฟ้า เป็นหัวหน้า เมื่อทราบข่าวการสวรรคตของพระเจ้าโพธิสารราช จึงคิดกบฏแข็งข้อ พระไชยเชษฐาธิราชทราบดังนั้น จึงได้แต่งตั้งให้พระยาศรีสุทธรณไตรโลก ยกทัพไปปราบปรามกองทัพของเมืองปากห้วยหลวง

และสามารถปราบกบฏได้ เมื่อพระองค์จัดการบ้านเมืองให้สงบแล้ว จึงได้จัดพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระราชบิดา เมื่อพระราชทานเพลิงพระบรมศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์ราชมนตรี และพระสงฆ์ทั้งหลาย ได้อภิเษกพระไชยเชษฐาธิราชขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดินปกครองนครเชียงใหม่ ถวายพระนามว่า “พระอุภัยภูธรบวรไชยเชษฐาภูวนาถาธิปัตศรีสัตนาคนหุต” เพราะเหตุที่ได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน 2 พระนครในเวลาเดียวกัน คือ นครเชียงใหม่ (กรุงล้านนา) และนครเชียงใหม่ (กรุงล้านช้าง)

ปี พ.ศ. 2094 (จุลศักราช 913) พระไชยเชษฐาธิราช ได้แจ้งไปยังนครเชียงใหม่ว่าพระองค์ไม่อาจกลับคืนไปครองเมืองเชียงใหม่ได้ ขอมอบให้พระนางเจ้าจिरระประภาเป็นผู้ดูแลแทน ฝ่ายเสนาอำมาตย์เมืองเชียงใหม่ ไม่อยากอยู่เป็นเมืองขึ้นแก่ล้านช้าง เกิดวิวาทแก่งแย่งกันเป็นใหญ่ จนเกิดเป็นศึกกลางเมือง พระไชยเชษฐาธิราชจึงมีพระราชโองการสั่งให้พระยาเมืองแพร่กับพระยานคร และพระยาหัวเวียง ยกกำลังขึ้นไปปราบปราม จนเหตุการณ์สงบเรียบร้อย

ปี พ.ศ. 2096 (จุลศักราช 915) เสนามนตรีเมืองเชียงใหม่ ได้พร้อมกันไปอัญเชิญพระเมกุฎี ผู้เป็นเชื้อสายพระเจ้าเม็งราย ซึ่งยังทรงผนวชอยู่ให้ลาผนวช แล้วอภิเษกขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระเมกุฎียังมีความเกรงกลัวพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช จึงแต่ทูตนำเครื่องบรรณาการไปยังกรุงหงสาวดี (ตรงกับรัชกาลของพระเจ้าบุเรงนอง) ขอเป็นเมืองออกของพม่า พระไชยเชษฐาธิราชทรงทราบว่าพระเมกุฎีแย่งชิงราชสมบัติเมืองเชียงใหม่ และนำเมืองเชียงใหม่ไปขึ้นต่อพม่า จึงได้ยกพลโยธาขึ้นไปตีเมืองเชียงใหม่ โดยยกกองทัพไปทางเมืองเชียงแสน ให้พระยาเกียรติเป็นทัพหน้า ตีเอาเมืองเชียงแสนได้ ฝ่ายพระเมกุฎีทราบข่าวว่าพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพตีเชียงใหม่ ได้แต่งม้าเร็วนำสาส์นไปแจ้งแก่ทางกรุงหงสาวดี ให้ส่งกำลังทหารมาช่วย ทัพพม่าได้ยกกองทัพมาทันป้องกันเมืองเชียงใหม่ ก่อนที่ทัพพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจะมาถึง แม้ทัพพม่าได้มีสาส์นถึงพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่ เป็นเมืองออกของพม่า ขอให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยกกองทัพกลับไปเสีย”

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจึงได้ถอยทัพมาตั้งอยู่ที่เมืองเชียงของ แล้วแต่งสาส์นตอบพม่าไปว่า “กรุงล้านนานครเชียงใหม่ นั้น เป็นสิทธิอันชอบธรรมของข้าพเจ้า ด้วยพระราชมารดาของข้าพเจ้าเป็นพระราชธิดาของพระเมืองเกษเกล้า กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ เมื่อพระองค์สวรรคตแล้ว พวกเสนาอำมาตย์ได้อัญเชิญข้าพเจ้าขึ้นเสวยราชสมบัติครองนครเชียงใหม่ ตามราชประเพณีต่อมา” ฝ่ายพม่าเมื่อได้รับราชสาส์นแล้ว ได้มีสาส์นอัญเชิญให้พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชกลับเข้าไปครองนครล้านนาเชียงใหม่อีก แต่พระองค์ไม่เสด็จเข้าไป ด้วยเกรงว่าจะเป็นอุบายของพม่า เนื่องจากมีพม่าอยู่ในนครนั้นจำนวนมาก จึงได้ยกทัพกลับกรุงล้านช้าง พม่าได้แต่งตั้งให้พระเมกุฎีครองนครเชียงใหม่ ทรงพระนามว่า พระเจ้าเมกุฎีสุททิวังค์ (บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, 2547)

พระไชยเชษฐาธิราช เสด็จครองเชียงใหม่อยู่ 2 ปี แต่ภายหลังไม่อาจนำพาล้านนาคืนมาอยู่ได้อำนาจของล้านช้างได้อีก เนื่องจากเกิดความแตกแยกระหว่างเหล่าเสนาอำมาตย์กลุ่มต่าง ๆ ในราชสำนักเชียงใหม่ พร้อมกับการแทรกแซงของพม่า จึงเป็นเรื่องยากที่จะรักษาทั้งอาณาจักรล้านช้างและล้านนาให้รอดพ้นจากการคุกคามของพม่าในเวลาเดียวกันได้ พระองค์จึงเสด็จกลับมารักษาอาณาจักรล้านช้างเพียงแห่งเดียว (สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2535) ต่อมาไม่นานล้านนาก็ตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าร่วมสองศตวรรษ บรรดาขุนนางชาวล้านนาซึ่งหลายคนที่เกี่ยวข้องกับพระไชยเชษฐาธิราชได้หลบหนีมายังหลวงพระบาง และนำเอาอิทธิพลของวัฒนธรรมล้านนามาเผยแพร่ยังหลวงพระบางและเวียงจันทน์ในเวลาต่อมา

ปี พ.ศ. 2103 (จุลศักราช 922) พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทรงพิจารณาเห็นว่า นครเชียงทองเป็นที่คับแคบ ไม่กว้างขวาง และอีกประการหนึ่งอยู่ในทางเดินของพม่า ซึ่งกำลังเป็นศัตรูกับนครเชียงทองพิจารณาเห็นว่าเมืองเวียงจันทน์เป็นเมืองใหญ่ มีที่ทำมาหากินกว้างขวาง อุดมด้วยข้าวปลาอาหารสมควรจะตั้งเป็นมหานครได้ จึงได้ปรึกษากับเสนามนตรีทั้งหลาย เเสนามนตรีเห็นดีด้วย ดังนั้นจึงทรงมอบเวนนครเชียงทองให้พระสังฆเจ้าอยู่เฝ้ารักษา พร้อมด้วยพระบาง ส่วนพระองค์ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระแชกคำกับราชสมบัติทั้งหมด แล้วยกจตุรงค์เสนาลงมาอยู่นครเวียงจันทน์ และขนานนามนครเวียงจันทน์ว่า “พระนครจันทบุรีศรีสัตนาคนหุตอุมราชธานี” (ทองสีบ สุภะมาร์ค, 2528) พงศาวดารหลวงพระบางกล่าวว่า พระไชยเชษฐาธิราช ทรงตั้งนามราชธานีว่า “จันทบุรีศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว” (พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ, 2549) ส่วนนครเชียงทองนี้ เรียกว่า “นครหลวงพระบาง” เพราะเหตุว่าพระบางยังสถิตอยู่ที่นี่ ในการตั้งราชธานีแห่งใหม่นี้ พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชได้แยกเอาพระญาติวงศ์ฝ่ายล้านนามาตั้งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับนครเวียงจันทน์ และพระราชทานนามเมืองว่าศรีเชียงใหม่ (ปัจจุบันคืออำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย) ภายหลังจากตั้งเวียงจันทน์แล้ว พระราชกรณียกิจอันดับแรกคือ วางแผนผังก่อสร้างกำแพงเมือง ก่อด้วยอิฐสูงถึง 10 คอก มีเนินดินอยู่รอบเมืองด้านในแบ่งออกเป็นสามชั้น ชั้นนอกเป็นป้อมปราการน้อยใหญ่ มีประตูเข้า 2 ด้าน คือ ด้านตะวันออกกับด้านตะวันตก นับว่าเป็นกำแพงเมืองที่มั่นคงแข็งแรง ใช้ป้องกันนครเวียงจันทน์มาหลายสมัย ต่อจากนั้น พระองค์ทรงสร้างมหาปราสาทราชวังหลวงขึ้นใหม่ สร้างหอพระแก้วมรกตและพระแชกคำอย่างวิจิตรพิสดาร รวมทั้งสร้างวัดกลางพระราวีง (เจริญ ต้นมหาพราณ, 2553) และสร้างพระธาตุหลวงซึ่งถือเป็นสถาปัตยกรรมชั้นยอดเยี่ยมของลาว

การย้ายราชธานีมาตั้งอยู่ที่เวียงจันทน์นั้น พระราชบิดาของพระองค์อาจจะเคยคิดไตร่ตรองมาแล้วก็เป็นได้ เพราะการย้ายนั้นมีเหตุผลในแง่การเปลี่ยนดุลอำนาจในภูมิภาค ทั้งในด้านประชากร

เศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ อีกทั้งนครหลวงพระบางตั้งอยู่ในเส้นทางเดินทัพของพม่า ซึ่งกำลังแผ่ขยายอิทธิพลในภูมิภาคนี้มากขึ้นทุกขณะ

รูปแบบการปกครองของอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

รูปแบบการปกครองอาณาจักรล้านช้างก่อนสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชยังไม่ค่อยชัดเจนและคลุมเครือ แต่เมื่อสังคมล้านช้างได้ผ่านการพัฒนาการทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เมื่อมาถึงสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทำให้ภาพของการปกครองของสังคมล้านช้างเป็นภาพที่ชัดเจนขึ้น และมีรูปแบบที่เป็นระบบกว่าในช่วงแรก ๆ ซึ่งการปกครองของล้านช้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชโดยภาพรวม เป็นการปกครองแบบราชาธิปไตย มีรูปแบบจัดตำแหน่งการปกครองแบบอาญาสี่ (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2521) ดังนี้

ก. ตำแหน่งในเมืองหลวง ซึ่งเป็นเอกราชหรือเป็นประเทศราช ได้แก่

1. ประมุขของรัฐ มีฐานะเป็นกษัตริย์ ดังนั้น จึงใช้คำนำหน้าว่า “พระเจ้า”
2. อุปราช เป็นตำแหน่งรองของกษัตริย์
3. ราชวงศ์ เป็นตำแหน่งลำดับที่สาม
4. ราชบุตร เป็นตำแหน่งลำดับที่สี่

ทั้ง 4 ตำแหน่งนี้ อยู่ในราชวงศ์หรือตระกูลเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า อาญาสี่ หรือ อัญญาสี่

5. เมืองแสน

6. เมืองจันทน์ สองตำแหน่งนี้จะทำหน้าที่เกี่ยวกับต่างประเทศหรือต่างเมือง และกิจการสำคัญ

เช่น การรักษาความสงบ ตลอดจนงานตุลาการ

7. เมืองขวา

8. เมืองกลาง

9. เมืองซ้าย สามตำแหน่งนี้ จะทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการรักษาบัญชีไพร่พล และดูแล

นักโทษ

10. เมืองคุก

11. เมืองฮาม สองตำแหน่งนี้จะทำหน้าที่คุมกำกับตารางขังนักโทษ

12. นาเหนือ

13. นาใต้ สองตำแหน่งนี้ มีหน้าที่จัดหาเสบียงขึ้นยุ้งฉาง ออกเดินเก็บส่วย เก็บเงินภาษีอากร

ไพร่พล

14. ชาเนตร

15. ชานนท์ สองตำแหน่งนี้จะทำหน้าที่เป็นเสมียนของเมืองแสน เมืองนนท์

16. ชาบัตติต จะทำหน้าที่เป็นพนักงานที่จะต้องอ่านท้องตราที่ส่งไปเมืองใหญ่ และอ่านประกาศคำสั่งของเจ้าเมือง อ่านประกาศแข่งน้ำในพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาธิฐาน

ข. ตำแหน่งในหัวเมืองต่าง ๆ

มีโครงสร้างหรือองค์การแบบเดียวกับในเมืองหลวง แต่อาจเรียกชื่อต่างกันไปบ้าง เช่น ประมุขหรือหัวหน้า เรียกว่า เจ้าเมือง ตำแหน่งในลำดับที่ 1 ถึง 4 ข้างต้น มักจะเป็นเชื้อสายหรือวงศ์ญาติของเจ้าเมือง ตำแหน่งในลำดับที่ 5 ถึง 16 เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเมือง เป็นคณะกรรมการเมือง หรือตำแหน่งประจำ มีคำนำหน้าว่า “เพี้ย”

ค. ตำแหน่งในชุมชนเล็ก

1. หัวฝ่าย หรือ นายเส้น เทียบกับตำแหน่งนายอำเภอ

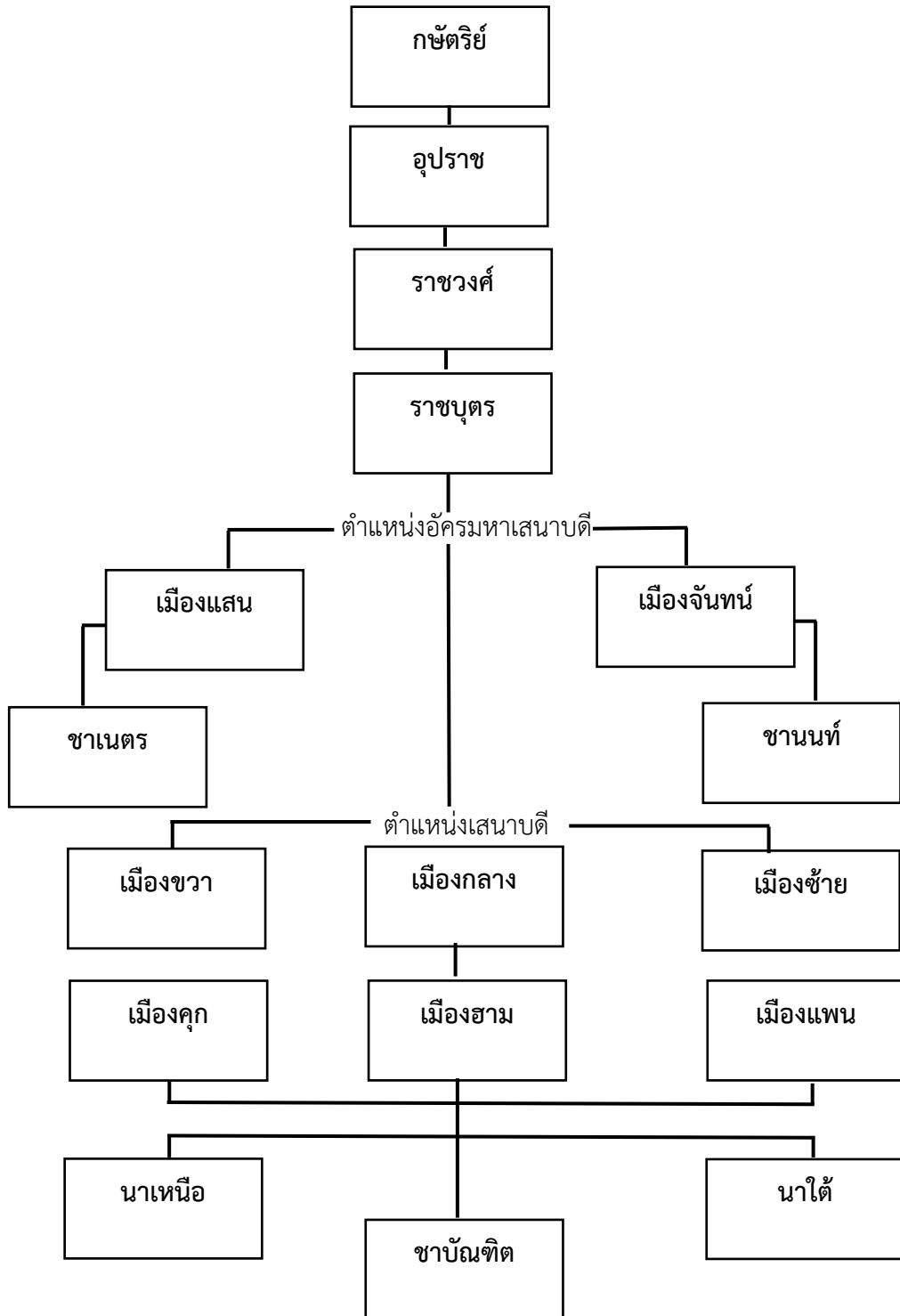
2. ตาแสง หรือ นายแขวง เทียบกับตำแหน่งกำนัน

3. นายบ้าน หรือ กวนบ้าน เทียบกับตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน

4. จำบ้าน เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาจมีหลายคนก็ได้

ตำแหน่งทั้ง 4 นี้ เป็นตำแหน่งที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ นายกวนบ้านจะเป็นตำแหน่งขุนนางโบราณ หรือหัวหน้าหมู่บ้าน หลังจากดินแดนของเวียงจันทน์ล้านช้างบางส่วนตกเป็นประเทศราชของสยามในปี พ.ศ.2322 แล้ว รัฐบาลสยามก็ยังคงอนุโลมให้ลาวใช้การปกครองระบบอาญาสี่ต่อไป หัวเมืองลาวฝั่งขวาได้ยกเลิกระบบอาญาสี่หลังปฏิรูปการปกครองพุทธศักราช 2444 ส่วนหัวเมืองลาวฝั่งซ้ายนั้นได้ใช้เรื่อยมาจนถึงยุคสถาปนาราชอาณาจักรลาวในสมัยสมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ จากนั้นมีการแต่งตั้งพระราชอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าฟ้าองค์มกุฎราชกุมารขึ้น เพื่อสืบทอดรัชทายาทจากฝ่ายวังหลวงตามอิทธิพลที่ได้รับจากศักดินาฝรั่งเศส และระบบอาญาสี่ได้ถูกยกเลิกไปโดยปริยายหลังการประกาศสละราชบัลลังก์ของสมเด็จพระเจ้าศรีสว่างวัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2518 (हनान อ้น, 2562) ระบบการปกครองสมัยอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช สามารถเขียนเป็นแผนผังได้ ดังนี้

แผนผังแสดงระบบการปกครองของอาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช

(ที่มา: ปิยฉัตร สินธุสะอาด)

ส่วนเครื่องมือในการควบคุมสังคมนั้น ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ก็ยังคงใช้เครื่องมือที่ กษัตริย์ในยุคก่อน ๆ นั่นก็คือ ศาสนา กฎหมาย และตำนานและวรรณ การควบคุมคนในสังคมล้านช้าง ในยุคแรก ๆ ใช้ศาสนาผสมผสานกับความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ ความเชื่อเรื่องผีฟ้าผีแถน ซึ่งความเชื่อ ดังกล่าวออกมาในรูปแบบของฮีต-คอง ในฮีตสิบสองบางฮีตจะเป็นการผสมผสานความเชื่อทางศาสนา พุทธกับความเชื่อเรื่องผี ครั้นมาถึงสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ก็ยังใช้ฮีตคองและคำสอนทาง พระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือควบคุมสังคม โดยพระองค์ได้ทรงยึดหลักทศพิธราชธรรมในการปกครอง และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา จะเห็นว่า ในยุคของพระเจ้าไชยเชษฐา ธิราช เป็นยุคทองของพระพุทธศาสนา พระองค์ได้สร้างพระ วัด และบูรณปฏิสังขรณ์พระธาตุเจดีย์ไว้ มากมาย

สำหรับการนำพระพุทธศาสนามาใช้ประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือควบคุมสังคมนั้น โดยเน้นคำ สอนในเรื่องการรักษาศีล กฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ชาตินี้ชาติหน้า และนรกสวรรค์ นอกจากนี้ ยังได้นำจารีต คือฮีตคองต่าง ๆ ที่ปรากฏและปฏิบัติสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ มาผสมกับบทลงโทษทาง ศาสนา พัฒนาจนกลายเป็นกฎหมาย กฎหมายในยุคแรก ๆ ของสังคมล้านช้างจะมีขึ้นเพื่อควบคุมให้อยู่ ร่วมกันในสังคมอย่างสงบและมีระเบียบ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงกำหนดกฎข้อบังคับต่าง ๆ ขึ้นมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตร่วมกัน กฎหมายที่ใช้ในสมัยของพระเจ้าโพธิสารราชเจ้า คือกฎหมายโคสธาราษฎร์ และ กฎหมายฉบับนี้ ยังเป็นกฎหมายที่พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชนำไปใช้ในล้านนา ในสมัยทรงปกครองล้านนา สันนิษฐานว่า ในสมัยของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ก็คงนำกฎหมายฉบับนี้มาใช้กับสังคมล้านช้าง แต่อาจ มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคม โดยกฎหมายของสังคมล้านช้างจะอิงกับพระพุทธศาสนา คือ ข้อ ห้ามส่วนใหญ่จะมีสาระสำคัญตรงกับหลักเบญจศีล และบางฉบับนำหลักธรรมของศาสนาใช้ในการ ตัดสินปัญหา หรือเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความผิดทางกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มความศักดิ์สิทธิ์และความ เป็นธรรมให้ตัวกฎหมาย ประการสุดท้าย ใช้ตำนานหรือวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการควบคุมสังคม เพราะวรรณกรรมล้านช้างส่วนใหญ่ จะมีโครงเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์ ซึ่งเนื้อหาในตำนานหรือวรรณกรรม ได้สอดแทรกการปฏิบัติตนของคนในสังคม และการสร้างความชอบธรรมให้กับกษัตริย์ ทำให้ประชาชน ให้ความเคารพและเชื่อฟังกษัตริย์ การสร้างวรรณกรรมหรือตำนานเพื่อเป็นเครื่องมือควบคุมสังคม เพราะเนื้อหาของวรรณกรรมสามารถเข้าถึงประชาชนได้ง่ายกว่ากฎหมาย (ปิยฉัตร สินธุสะอาด, 2540)

สรุป

สมเด็จพระเจ้าอภัยพุทธบวร ไชยเชษฐาธิราช หรือที่รู้จักกันดีในพระนาม พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ถือเป็นกษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของชาติลาว ทรงเป็นผู้นำแห่งอาณาจักรล้านช้าง ผู้สถาปนากรุงศรีสัตนาคณหุตให้เป็นศูนย์กลางอารยธรรม และเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของอาณาจักรล้านช้างเข้าไว้ด้วยกัน ในยุคสมัย

พระพุทธศาสนาในยุคของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช นับว่ามีความเจริญถึงขั้นขีดสุด ทรงได้สร้างวัดสำคัญมากมาย ที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างองค์พระธาตุหลวงขึ้นมาใหม่ให้ใหญ่โตมโหฬารสมกับที่เป็นปูชนียสถานคู่แผ่นดินพระราชอาณาจักร และได้สร้างวัดในกำแพงเมืองอยู่ประมาณ 120 วัด และยังได้สร้างวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกต ที่นำมาจากเมืองเชียงใหม่ ในสมัยนี้ได้มีการแต่งวรรณกรรมหลายเรื่อง เช่น สังสินชัย การเกิด พระลักพระราม เป็นต้น รูปแบบการปกครองของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เมื่อนำมาวิเคราะห์จะเห็นได้ว่า พระองค์ได้ใช้รูปแบบการปกครองแบบอย่างของกษัตริย์ล้านช้างในอดีตคือ แบ่งตำแหน่งการปกครองแบบอาญาสี่ คือ กษัตริย์ อุปราช ราชวงศ์ และราชบุตร ซึ่งเป็นตำแหน่งการปกครองในเมืองหลวง นอกจากนี้ ยังมีตำแหน่งการปกครองในหัวเมืองต่าง ๆ และตำแหน่งการปกครองในชุมชนเล็ก ๆ ส่วนเครื่องมือในการควบคุมสังคมนั้น คือ ศาสนา กฎหมาย และตำนานและวรรณกรรม

เอกสารอ้างอิง

- กัมพล จำปาพันธ์. (2552). ภาพลักษณ์พระเจ้าไชยเชษฐาธิราชในประวัติศาสตร์ไทย-ลาว. *ศิลปวัฒนธรรม*, 30(12), 74-97.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2520). *ของดีอีสาน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2521). ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบอบการปกครองของชาวอีสานสมัยเก่า. *วารสารวัฒนธรรมไทย*, 7, 3-4.
- เจริญ ตันมหาพราน. (2553). *มหาราช 2 แผ่นดิน*. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์.
- ชนิด ศุภธยาลัย. (2555). *อาณาจักรล้านช้าง*. เรียกใช้เมื่อ 3 ตุลาคม 2561 จาก <https://shorturl.asia/DBngH>.
- ทองสีบ สุภะมาร์ค. (2528). *พงศาวดารลาว*. กรุงเทพมหานคร : องค์การค้าของคุรุสภา.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). *ราชอาณาจักรลาว*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม.

- ปิยฉัตร สีนุชสะอาด. (2540). สังคมล้านช้างตั้งแต่ปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 23. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ. (2549). *งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย*. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์บุ๊คส์.
- มหาสีลา วีระวงส์. (2535). *ประวัติศาสตร์ลาว*. แปลโดยสมหมาย เปรมจิตต์. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์. (2553). *ประวัติศาสตร์ลาว*. แปลโดยจิราภรณ์ วิญญูรัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- วิกิพีเดีย. (2561). *สมเด็จพระเจ้าอภัยพุทธบวร ไชยเชษฐาธิราช*. เรียกใช้เมื่อ 11 ตุลาคม 2561 จาก <https://shorturl.asia/Rjr8p>.
- ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอาเซียน. (2558). *ประวัติศาสตร์ สปป.ลาว*. เรียกใช้เมื่อ 11 ตุลาคม 2561 จาก http://www.asean thai.net/mobile_detail.php?cid=50&nid=4456.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์. (2535). *จากหลวงพระบางถึงเวียงจันทน์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- หนาน อัน. (2561). *ทำเนียบศักดิ์ดินาลาว - อาญา 4*. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2562 จาก <https://shorturl.asia/d4bTQ>.
- อุทัย เทพสิทธิธา. (2509). *ความเป็นมาของไทย-ลาว*. พระนคร : สำนักพิมพ์สาส์นสวรรค์.

การบริหารรัฐกิจเชิงพุทธของพระเจ้าอชาตศัตรู*

PUBLIC ADMINISTRATION IN BUDDHISM OF KING AJATASHATRU

พระมหาฐิติวัสถ์ ฐิติวฑฒโน

Pharamaha Thitiwat Thitiwattano

โรงเรียนพระธาตุนิวิทยา

Wat Phrathat Witthaya School, Thailand.

E-mail: Thitiwattano@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารราชการแผ่นดินของพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธ การศึกษาพบว่า การปกครองรัฐสมัยพุทธกาล แบ่งการปกครองออกเป็น 16 แคว้น แคว้นที่เป็นมหาอำนาจทางการเมืองมี 5 แคว้น คือ แคว้นมคธ แคว้นโกศล แคว้นวัชชี และแคว้นวัชชี พระเจ้าอชาตศัตรูทรงปกครองแคว้นมคธอย่างเข้มแข็ง แม้ว่าเบื้องต้นพระองค์จะช่วงชิงบัลลังก์ด้วยการปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา อันสืบเนื่องมาจากการยุบของพระเทวทัต พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทำปิตุฆาตโดยการทรานพระเจ้าพิมพิสารด้วยวิธีการต่าง ๆ ภายหลังจากการทำปิตุฆาตแล้ว ยังความเดือดร้อนในใจ เมื่อได้ฟังพระธรรมเทศนาจากพระพุทธเจ้าแล้ว เกิดเลื่อมใส จึงหันมานับถือพระพุทธศาสนา และใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปกครองรัฐ จนทำให้พลกนิกรอยู่เย็นเป็นสุข ยิ่งไปกว่านั้น พระองค์ยังทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาตลอดจนสิ้นรัชสมัยของพระองค์ ทำให้แคว้นมคธกลายเป็นอาณาจักรที่มั่งคั่งและเกรียงไกรด้านกองทัพ มีแสนยานุภาพเป็นที่เกรงขามแก่แคว้นอื่น พระองค์ทรงบริหารราชการบ้านเมือง โดยตั้งอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม บทบาทการบริหารรัฐกิจของพระเจ้าอชาตศัตรูมี 2 ประการคือ บทบาทด้านผู้นำอาณาจักร ด้วยการบริหารราชการแผ่นดินมคธด้วยความทรงธรรม และบทบาทด้านผู้อุปถัมภ์ศาสนาจักร ด้วยการบำรุงพระสงฆ์ปฏิบัติสังฆกรรม 18 วัด ทรงสร้างถ้ำสัตตบรรณคูหา และเป็นองค์ศาสนูปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 การบริหารราชการแผ่นดินของพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นแบบอย่างที่ดีของการประกอบกันของหลักพุทธธรรม หลอมรวมเข้ากับการปกครองแผ่นดินอย่างประณีต จนทำให้อาณาจักรมคธมีความเจริญรุ่งเรือง

คำสำคัญ: การบริหารรัฐกิจ, การบริหารราชการแผ่นดิน, พระเจ้าอชาตศัตรู, ปิตุฆาต

*Received: 29 January 2020; Revised: 27 February 2020; Accepted: 21 March 2020

Abstract

The purpose of this article was to study the public administration of the kingdom of King Ajatashatru in Magadh. The study found government in the era of the Buddha is divided into 16 regions. There are 5 regions that are politically powerful, namely Magadh, Kosol, Wangsa, Avanti and Vajji. King Ajatashatru reigned strongly in Magadh. Although initially he would usurp the throne by assassinating his father, King Bimbisara, as a result of the incitement of Phra Devadatta. King Ajatashatru made a patriarch by torturing Bimbisara by various means. After the patricide, he was still trouble in the heart. Then hearing a sermon from the Lord Buddha, he became convinced and turned to Buddhism and using Buddhist principles as a guideline for governing the state until making the people happy. Moreover, he patronized Buddhism until the end of his reign. It made Magadh a wealth and mighty power that is formidable to other regions. His Highness administers the civil service under the principle of the 10 Virtues of the King. There were two roles in the government administration of King Ajatashatru; the role of the kingdom leader with the administration of Magadh's affairs with righteousness, and the role of the patron of the Buddhism by nurturing the monks, restored 18 temples, built the Sattabana Khuha cave and being the patron the first Sanghayana. Public administration of the Kingdom was a good example of the combination of Buddhist principles that merged with the elaborate rule of the land until making the Magadh region prosperous.

Keywords: Public Administration, Public administration of the Kingdom, King Ajatashatru, Patricide

บทนำ

ในสมัยพุทธกาลแคว้นมคธมีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างยาวนาน นับแต่สมัยพระเจ้าพิมพิสาร ครั้นถึงสมัยพระราชบุตรนามว่า พระเจ้าอชาตศัตรู ได้เกิดความโกลาหลวุ่นวายในช่วงแรก เพราะการก้าวขึ้นมาปกครองของพระเจ้าอชาตศัตรูไม่เป็นไปตามเงื่อนไขเวลา เพราะเป็นการช่วงชิงราชบัลลังก์จากพระบิดา ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของเหล่าข้าราชการที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำขององค์รัชทายาท แต่ปล้นที่องค์รัชทายาทได้สดับรับฟังโมกขธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้ว ทำให้พระเจ้าอชาตศัตรู

ทรงหันมานับถือพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และทรงตั้งพระราชหฤทัยถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง พร้อมอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งแรกด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2540)

บทบาทด้านการปกครองที่โดดเด่นของพระเจ้าอชาตศัตรูคือ การรักษาความสงบร่มเย็นให้แก่ชาวมครรัฐ แม้จะเป็นการปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่พระองค์ก็ทรงปฏิบัติธรรมด้วยการนำประชาชนเจริญรอยตามเสด็จพ่อคือพระเจ้าพิมพิสาร จนทำให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข ส่งเสริมสนับสนุนกิจการทางพระพุทธศาสนา ทำให้มครรัฐสมัยนั้นเป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองชั่วระยะเวลาหนึ่ง มีพระอรหันต์มากมายอยู่จำพรรษา ร่วมแสดงโมกขธรรมโปรดประชาชนจนชาวเมืองราชคฤห์ได้ดื่มด่ำในอมตธรรม แต่สิ่งที่พระองค์ทรงกระทำเพื่อบ้านเมืองก็คือ การขยายอาณาจักร หลายครั้งมีพระประสงค์จะรวบเอาแคว้นวัชชีมาเป็นแผ่นดินเดียวและพยายามจนสมพระราชหฤทัยหลังพุทธปรินิพพานไม่นาน ทว่า กว่าที่จะเป็นพระเจ้าอชาตศัตรูผู้เกรียงไกรได้ ต้องอดทนกับการเสวยผลของการกระทำอันหนักที่สุดในชีวิตคือ การทำปิตุฆาต (ฆ่าพ่อ) ยุคพระองค์ต้องย้ายราชธานีหนีความระทมทุกข์เพราะความผิดพลาดของพระองค์เอง (พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ศ.9), 2545)

แคว้นมหาอำนาจในสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาลมีแคว้นที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 16 แคว้น และมีแคว้นที่เป็นมหาอำนาจทางการเมืองจำนวน 5 แคว้น คือ

1) แคว้นมคธ มีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำจัมปา ด้านทิศเหนือติดกับแม่น้ำคงคา มีเมืองหลวงชื่อราชคฤห์ ภายหลังย้ายไปเมืองปาฏลิบุตร และกษัตริย์ที่ปกครองรัฐนี้คือพระเจ้าพิมพิสาร ภายหลังพระเจ้าพิมพิสารถูกพระเจ้าอชาตศัตรูซึ่งเป็นพระโอรสจับขังทรงมานจนสิ้นพระชนม์ พระเจ้าอชาตศัตรูจึงขึ้นครองราชย์แทนพระราชบิดา

2) แคว้นโกศล อาณาเขตด้านทิศเหนือติดที่ราบเชิงเขาหิมาลัย ทิศตะวันตกติดแคว้นมัจฉะกับแคว้นสุรเสนะ ทิศใต้ติดกับแคว้นกาสิกับแคว้นวังสะ มีเมืองหลวงชื่อสาวัตถี และกษัตริย์ที่ปกครองรัฐนี้คือพระเจ้าปเสนทิโกศล ต่อมาพระเจ้าวิฑูฑะได้ขึ้นครองราชย์แทน

3) แคว้นวังสะหรือวัตสะ อาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดแคว้นกาสิ ทิศใต้ติดแคว้นอวันตี ทิศตะวันตกไกลไปทางแม่น้ำสินธุ และทิศเหนือติดแม่น้ำยมุนา มีเมืองหลวงชื่อโกสัมพีและกษัตริย์ที่ปกครองรัฐนี้คือพระเจ้าอุเทน ซึ่งเป็นพระราชโอรสของพระเจ้าปรันตปะ

4) แคว้นอวันตี อาณาเขตด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดเขตแดนวังสะ ทิศตะวันออกติดแคว้นมคธ ทิศตะวันตกติดแคว้นปรันตกะ และทิศใต้ ติดแคว้นอัสดงะ แบ่งเป็นอวันตีเหนือและอวันตีใต้

เมืองอุซเซนีเป็นเมืองหลวงของวันตีเหนือ เมืองมทิสสมติเป็นเมืองหลวงของวันตีใต้ ดินแดน 2 ส่วนนี้มีน้ำนมมหาไหลผ่าน

5) แคว้นวัชชี อาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดแคว้นมคร ทิศใต้ติดแคว้นมครกับแคว้นกาสิ ทิศเหนือติดที่ราบเชิงเขาหิมาลัย ทิศตะวันตกติดแคว้นโกศลกับแคว้นวังสะ มีเมืองเวสาลีเป็นเมืองหลวง และมีเมืองสำคัญอีกหลายเมือง เช่น เมืองวิเทหะ เมืองมิถิลา (บรรจบ บรรณรุจิ, 2546; นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง, 2558)

ราชประวัติของพระเจ้าอชาตศัตรู

พระเจ้าอชาตศัตรู เป็นพระราชโอรสในพระเจ้าพิมพิสารกับพระนางเวเทหิ เมื่อครั้งที่ยังอยู่ในพระครรภ์ พระนางเวเทหิทรงประสูติพระครรภ์ อดอยากเสวยพระโลหิตของพระสวามี แต่ไม่กล้าบอกพระสวามี จนร่างกายซูบผอม เมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบ ด้วยความรักพระมเหสีและบุตรในครรภ์ พระองค์จึงร้องพระโลหิตของพระองค์ไปให้พระมเหสีเสวย โหราจารย์ทำนายว่าราชกุมารในครรภ์เมื่อเติบโตมาจะทำปิตุฆาต (ฆ่าพ่อ) พระนางเวเทหิจึงพยายามทำแท้งหลายครั้ง แต่ไม่สำเร็จ พระเจ้าพิมพิสารเมื่อทรงทราบก็ทรงห้าม เมื่อพระโอรสประสูติจึงทรงตั้งพระนามว่า “อชาตศัตรู” (แปลว่า ผู้ที่ไม่เป็นศัตรู)

พระเจ้าพิมพิสารทรงเลี้ยงดูพระโอรสเป็นอย่างดี และทรงสถาปนาเป็นรัชทายาท เมื่อเข้าวัยรุ่นได้รู้จักกับพระเทวทัตที่กำลังจะแสวงหาผู้ที่จะมาช่วยตนปลงพระชนม์พระโคตมพุทธเจ้า ซึ่งต้องได้รับความสนับสนุนจากผู้มีอำนาจทางบ้านเมือง พระเทวทัตได้ทำอิทธิปาฏิหาริย์เพื่อให้อชาตศัตรुरาชกุมารเลื่อมใส และยุยงให้อชาตศัตรูฆ่าพระเจ้าพิมพิสารเสีย แล้วขึ้นครองราชย์แทน ส่วนพระเทวทัตจะปลงพระชนม์พระศาสดาและทำหน้าที่ปกครองสงฆ์

พระเจ้าอชาตศัตรูก็หลงเชื่อ พระองค์ก็ได้นำพระกริชมาแนบกับพระชนม์ (แข่งขา) และห่มผ้าบดบังไว้ แล้วไปเข้าเฝ้าพระราชบิดาที่ตำหนักเพื่อลอบปลงพระชนม์ แต่องครักษ์จับได้เสียก่อน จึงได้นำตัวพระราชกุมารไปให้เหล่าเสนาอำมาตย์ตัดสินลงโทษ เหล่าเสนาอำมาตย์ได้ไต่สวนกับพระราชกุมารจนพระองค์ยอมรับและตรัสว่าถูกพระเทวทัตยุยง จึงได้นำพระราชกุมารไปให้พระเจ้าพิมพิสารทรงตัดสิน

หลังจากนั้นพระเจ้าพิมพิสารทรงทราบถึงพระประสงค์ของราชกุมาร จึงทรงตัดสินพระทัยสละราชสมบัติมอบให้แก่อชาตศัตรुरาชกุมาร เมื่ออชาตศัตรुरาชกุมารได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าอชาตศัตรูแล้ว พระเทวทัตก็ยังยุยงพระเจ้าอชาตศัตรูอีก จนพระองค์หลงเชื่อและรับสั่งให้จับพระเจ้าพิมพิสารไปจองจำขังในคุก และทรมานโดยวิธีการต่าง ๆ จนพระบิดาสิ้นพระชนม์ หลังจากพระบิดาสิ้นพระชนม์ก็

สำนึกว่าได้ทำกรรมอันหนักยิ่ง จึงทรงบำเพ็ญกุศลต่าง ๆ เพื่อลบล้างความผิดให้เจือจางลงบ้าง และทรงปฏิญาณตนเป็นอุบาสกที่สำคัญของพระพุทธศาสนา พร้อมตั้งมั่นในคำสอนของพระพุทธองค์ทรงปกครองการเมืองโดยตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรมและราชสังคัตถุ ทำให้ประชากรอยู่อย่างมีความสุข และยังมีแผ่ขยายแสนยานุภาพทางกองทัพจนเป็นที่เกรงขามของแคว้นใกล้เคียง แต่ไม่สามารถอุปสมบทหรือบรรลุนิพพานได้เพราะการกระทำความหนักคือ ปิตุฆาต (ฆ่าพ่อ) (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2508) พระองค์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 1 หลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน (คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540)

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน

การบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการกำหนดนโยบายและทิศทางว่าจะจัดการปกครองทั้งภายในและภายนอกประเทศในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ให้ดำเนินไปในแนวทางที่ตั้งไว้ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ คุ่มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจที่ไม่จำเป็น การกระจายภารกิจและทรัพยากรให้แก่ท้องถิ่น การกระจายอำนาจตัดสินใจ การอำนวยความสะดวก และการตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยการสนับสนุนของภาครัฐและออกกฎระเบียบต่าง ๆ มารองรับเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย (Henry, Nicholas, 1943) โดยมีหลักการบริหารอยู่ 3 หลักใหญ่

1. หลักการรวมอำนาจการปกครอง (Centralization) หมายถึง การรวมอำนาจปกครองทั้งหมดไว้ที่รัฐส่วนกลางเพื่อให้ดูแลส่วนต่าง ๆ ของรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยรวมอำนาจการบริหารราชการไว้ในส่วนกลาง ได้แก่ กระทรวง ทบวง กรม เป็นผู้ดำเนินการปกครอง มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.1. มีการรวมอำนาจในการบังคับบัญชาหน่วยงานปกครองต่าง ๆ ไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อให้ส่วนกลางสามารถใช้อำนาจในการบังคับบัญชาได้อย่างเด็ดขาดและทันต่อสถานการณ์

1.2 มีการรวมอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการไว้ที่ส่วนกลาง เมื่อเกิดปัญหาต้องมีการตัดสินใจอำนาจในการตัดสินใจวินิจฉัยสั่งการขั้นสุดท้ายจะอยู่ที่ส่วนกลาง หน่วยงานปกครองส่วนกลางจะมีอำนาจในการสั่งการครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศ

1.3 มีการรวมอำนาจในการบังคับบัญชาไว้ที่ส่วนกลาง

2. หลักการแบ่งอำนาจการปกครอง (Deconcentration) หมายถึง การที่ราชการบริหารส่วนกลางแบ่งอำนาจหน้าที่ที่เป็นของราชการบริหารส่วนกลางบางส่วน ให้กับราชการบริหารส่วน

ภูมิภาค แต่การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ การโยกย้าย การบังคับบัญชายังเป็นของราชการบริหารส่วนกลางอยู่ โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 มีการแบ่งอำนาจที่เป็นของราชการบริหารส่วนกลางบางส่วน

2.2 อำนาจในการสั่งการ การตัดสินใจแก้ไขปัญหา และการควบคุมบังคับบัญชา ยังเป็นของราชการบริหารส่วนกลาง

3. หลักการกระจายอำนาจการปกครอง (Decentralization) หมายถึง การมอบอำนาจการบริหารราชการแผ่นดิน โดยมอบอำนาจทั้งในด้านการเมืองและบริหารให้กับราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

3.1 มีการแยกหน่วยการปกครองเป็นนิติบุคคล ต่างจากราชการบริหารส่วนกลาง มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหารงาน การจัดทำบริการสาธารณะและจัดทำงบประมาณ มีเจ้าหน้าที่ของตนเอง

3.2 ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง

3.3 มีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน องค์การการปกครองส่วนกลางมีเพียงอำนาจในการกำกับให้มีการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เจตนารมณ์สูงสุดในการบริหารราชการแผ่นดิน เป็นการบริหารที่เน้นประโยชน์สุขของประชาชนโดยรวม ด้วยการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนพึงพอใจในคุณภาพการให้บริการ ดังนั้น การบริหารราชการแผ่นดินเกี่ยวข้องกับระบบการเมืองและระบอบการปกครองของประเทศ ถ้าการปกครองของประเทศเป็นเช่นไร การบริหารราชการแผ่นดินย่อมเป็นเช่นนั้น (วิสุทธิ โปธิแทน, 2549)

หลักพุทธธรรมกับการบริหารราชการแผ่นดิน

ในปี พ.ศ. 2560 รัฐบาล พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้เดินทางการแก้ไขกฎหมายที่ล้ำสมัยหรือการตรากฎหมายใหม่ ๆ เพื่อให้ทันยุคสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้ประเทศไทยเดินทางไปสู่การปฏิรูปได้ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยบัญญัติไว้ในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกัน เพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติ

เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย ยุทธศาสตร์ชาติเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้” นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้นำมาบรรจุไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และหลักธรรมาภิบาลยังได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐบาลเป็นผู้นำในการวางนโยบายขับเคลื่อนประเทศ การดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วย (อริย์รัช แก้วเกาะสะบ้า, 2560)

ถึงแม้ประเทศไทยจะได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในภาครัฐและภาคเอกชนเป็นเวลาพอสมควร แต่ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาหลายอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทยได้ทั้งหมด เพียงแต่ทำให้ปัญหาเหล่านั้นเบาบางลง แต่ถือเป็นเป้าหมายที่ประเทศไทยจะต้องเดินไปให้ถึง และยังคงพัฒนาหลักธรรมาภิบาลควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบประชาธิปไตย เพราะการบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพและมีหลักธรรมาภิบาล จะต้องทำให้ประชาชนเกิดความมั่นใจ ศรัทธาและไว้วางใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล มียุทธศาสตร์ในการสร้างระบบการกำกับดูแลตนเองที่ดี เกิดความโปร่งใส มั่นใจ และสามารถตรวจสอบได้ รวมทั้งทำให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อประชาชน และต่อสังคม โดยยึดถือแนวทางบริหารตามหลักพุทธธรรม ซึ่งล้วนเป็นระเบียบข้อบังคับที่มุ่งส่งเสริมให้คนในสังคมเป็นผู้ที่มีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อบุคคลในสังคมไม่มีคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว ก็จะทำให้เกิดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน คำนึงถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้อง และเป็นสาเหตุหนึ่งของระบบอุปถัมภ์กับพวกพ้องตนเองได้ เมื่อทุกคนมีสติและจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมและจริยธรรมแล้ว จะทำให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลงไปได้บ้าง ซึ่งหลักพุทธธรรมที่พระเจ้าแผ่นดินหรือนักปกครองควรประพฤติปฏิบัติในการปกครองบ้านเมือง มีดังนี้

1. หลักทศพิธราชธรรม 10 ได้แก่

1.1 ทาน หมายถึง สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การเป็นผู้ให้เป็นคุณธรรมข้อแรกของนักบริหารตามหลักทางพุทธศาสนา การให้นั้นมีอยู่ 2 อย่างคือ อามิสทาน ได้แก่ การให้วัตถุสิ่งของ เช่น ให้เงินทอง เสื้อผ้า ให้ที่อยู่อาศัย ให้อาหารธรรมทาน ได้แก่ การให้ธรรมหรือความรู้ ให้สติปัญญา ให้กำลังใจ ให้อภัย ให้ความรัก ให้ความเอื้อเฟื้อให้ความเมตตา

1.2 ศีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม คือ สำรวมกายและวจีวาจา ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตดีคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลนความมีระเบียบวินัย ผู้ปฏิบัติทุกระดับ เป็นบุคคลแบบอย่างที่ยกต้องมีความ “งามด้วยศีล” ได้แก่ ต้อง

เป็นบุคคลที่มีระเบียบวินัย เคร่งครัด ระมัดระวัง ควบคุมตนเองได้จะต้องรู้จักบริหารคน บริหารงานและบริหารบ้านเมือง

1.3 ปริจาคะ หมายถึง การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ผู้ปฏิบัติที่ดีย่อมต้องมีความพร้อมในการเสียสละ คือการเสียสละทั้ง 4 คือ เสียสละทรัพย์ เสียสละอวัยวะ เสียสละชีวิต เสียสละทั้งหมดทั้งทรัพย์ อวัยวะและชีวิต เพื่อรักษาความถูกต้องดีงามของบ้านเมือง

1.4 อาชวะ หมายถึง ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ ไฉนมารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจ ไม่หลอกลวงประชาชน ความซื่อตรง ความซื่อตรงเป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งของนักบริหารอีกประการหนึ่ง นักบริหารต้องเป็นบุคคลที่ซื่อตรง ไม่คดโกง โปรงใส ตรวจสอบได้ จึงสามารถนำคน นำงาน นำบ้านเมือง วิ่งตรงไปสู่เป้าหมายได้อย่างปลอดภัยรวดเร็ว ตรงกันข้ามหากนักบริหารไร้ความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ซื่อตรง คดโกง คิดคด ททรยศต่อชาติบ้านเมือง พระพุทธศาสนาเปรียบเทียบไว้ว่าเป็น “มหาโจร” ปล้นชาติปล้นแผ่นดิน ตามวิสัยของมหาโจร

1.5 มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัย ไม่เยอหยิ่งหยาบคายกระด้างถีองค์ มีความงามสง่า เกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง ความอ่อนโยน เป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับนักบริหาร โดยนักบริหารที่ต้องการให้เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ๆ แล้ว จะต้องเป็นบุคคลที่อ่อนโยนนุ่มนวลไม่หยาบคาย ไม่แข็งกระด้าง ไม่เยอหยิ่ง ยโสโอหัง ที่บังอาจทำตนเป็นเหมือน “คางคกขึ้นวอ” ให้ลดมานะละทิฐิทั้งปวง

1.6 ตปะ หมายถึง ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำอำยัยจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรือ อย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์ นักบริหารที่ดีต้องมี “ตปธรรม” คือการแผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำจิตใจของตนเองอยู่เสมอ คือละความชั่วภายในตนเองให้หมดไป หล่อหลอมเอาแต่ความดีงามใส่ตัว มีความดีเป็นแบบอย่าง มีความ پاکเพียรเป็นเครื่องเผากิเลส

1.7 อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำการต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจําใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง นักบริหาร คือบุคคลผู้มีบทบาทมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการโดยเฉพาะ การตัดสินใจให้ทำหรือไม่ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในสถานการณ์อย่างนี้ นักบริหารจะมีอารมณ์โกรธไม่ได้เลย ต้องมีความสุขสงบ เยือกเย็น เห็นตน เห็นคน เห็นงาม เห็นบ้านเมืองอย่างแจ่มใสไม่ขุ่นมัว

1.8 อวิหิงสา หมายถึง ความไม่เบียดเบียนคือ ไม่บีบบังคับกดขี่ เช่น เก็บภาษีชู้ตริต หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเหิงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด อาศัยความอาฆาตเกลียดชัง นักบริหารที่ดีต้องไม่เบียดเบียนทั้งคนและสัตว์ รวมทั้งไม่เบียดเบียนธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตามหลักพระพุทธศาสนา คือไม่มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้ความเท่าเทียมกัน เหมือนกันเสมอภาคกัน เคารพในกฎหมาย ไม่ทะเลาะวิวาท บาดหมางกันด้วยความคิดเห็นที่แตกต่างกัน นำความคิดเห็นที่แตกต่างกันมาสร้างความสามัคคี

1.9 ขันติ หมายถึง ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงลำบากกายเหนื่อยหน่ายเพียงไร ก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกย่ำเหยียดด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างไร ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม ความงามของนักบริหารอยู่ที่การมีความอดทน หรือการมีขันติ และการมีความสงบเสถียรเยียมตัว หรือการมีโสรจจะ นักบริหารที่ดีจึงจำเป็นต้องฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นคนมีความอดทนและความเสถียรเยียมตัวอยู่เสมอ

1.10 อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดเคลื่อน คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีส่าย ลากสักการะ หรืออิฏฐารมณฺ์ อนิฏฐารมณฺ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ตลอดจนธรรมนิยมประเพณีอันดีงาม ไม่ประพฤดิให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป นักบริหารทุกระดับตั้งแต่บริหารตน บริหารบุคลากร บริหารงาน และการบริหารบ้านเมือง ไม่ว่าจะระดับใดจะต้องไม่มีความผิดพลาด ต้องไม่มีพิรุณใด ๆ เพราะหากมีความผิดพลาดมีพิรุณบกพร่อง ย่อมเป็นช่องทางให้เกิดความหายนะสะสมทับถมเรื้อรัง จะแก้ไขลำบาก ยากที่จะกำจัดได้ และเป็นการแสดงให้เห็นว่านักบริหารที่ดีจะต้องมีหลักการ หลักวิชา และหลักธรรมในการบริหารการทำงานใด ๆ ไม่ว่าจะใหญ่หรือเล็กจะต้องไม่มีข้อผิดพลาด ไม่ผิดทางห่างเป้าหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559; ลอองดาววงเวิน, 2548)

2. ราชสังคหวัตถุ 4 เป็นสังคหวัตถุของพระราชา หรือหลักการสงเคราะห์ประชาชนของนักปกครอง ประกอบด้วย

2.1 สัสสมณะ ความฉลาดในการบำรุงพืชพันธุ์ธัญญาหาร ส่งเสริมการเกษตร

2.2 ปุริสมณะ ความฉลาดในการบำรุงข้าราชการ รู้จักส่งเสริมคนดีมีความสามารถ

2.3 สัมมาปาสะ ความรู้จักผูกผสานรวมใจประชาชนด้วยการส่งเสริมอาชีพ เช่น ให้คนจนกู้ยืมทุนไปสร้างตัวในพาณิชย์กรรม เป็นต้น

2.4 วาชไปยะ ความมีวาจาอันดูดีมีน้ำใจ คือ รู้จักพูด รู้จักปราศรัย ไพเราะ สุภาพนุ่มนวล ประกอบด้วยเหตุผล มีประโยชน์ เป็นทางแห่งสามัคคี ทำให้เกิดความเข้าใจอันดี และความนิยมเชื่อถือ (อง.อภฺรฺรูก. (ไทย) , 23/1/195; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

3. **อปรีหานิยธรรม 7** เป็นหลักธรรมที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางหลักการเมืองการปกครองเอาไว้แก่เจ้าลิจฉวี ซึ่งได้ปกครองแบบสามัคคีธรรมหรือสมาพันธรัฐ ซึ่งถือว่ามี การปกครองที่ค่อนข้างเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดในยุคนั้น (วัชรี ทรงประทุม, 2547) หลักธรรมการปกครองซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงวางไว้มีชื่อว่า อปรีหานิยธรรม แปลว่า ข้อที่ประพฤติปฏิบัติแล้วจะไม่นำไปสู่ความเสื่อม หรือข้อปฏิบัติที่สามารถรักษาความเจริญรุ่งเรืองเอาไว้ ซึ่งมีทั้งหมด 7 ประการ ได้แก่

3.1 มีการประชุมกันเสมอ และพร้อมเพรียง

3.2 การประชุมเป็นไปโดยสามัคคี เข้าประชุมพร้อมกัน เลิกประชุมพร้อมกัน ปฏิบัติกรณียกิจที่ควรทำโดยพร้อมกัน

3.3 ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ ไม่ทำลายข้อบัญญัติที่เหมาะสม ยึดถือปฏิบัติตามบัญญัติที่รับรองอยู่

3.4 สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ผู้เก่าแก่ของบ้านเมือง และเชื่อฟังปฏิบัติตาม

3.5 ไม่ทำการข่มขืนน้ำใจกุลสตรีโดยพลการ เชิดชูเกียรติศักดิ์ศรีของกุลสตรีให้สูงเด่น

3.6 สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ปุชนิยสถานทั้งภายในและภายนอกเมือง ไม่ทำลายการบริจาคน้ำดื่มที่เป็นมาโดยธรรมแต่โบราณ

3.7 ถวายการคุ้มครองป้องกันด้วยดีในพระอรหันต์ของชาวเมือง พร้อมด้วยใจปรารถนาว่าท่านที่ยังไม่ได้มา ขอได้โปรดมาเมืองข้าพเจ้าเถิด ส่วนท่านที่มาแล้วขอให้ท่านอยู่เป็นผาสุกในเมืองนี้เถิด (ที.มหา. (ไทย) , 10/134/78-80; สวาท ฮาดถักดี ทรงพล โชติกเวชกุล และชัยรัตน์ มาสอน, 2561)

จะเห็นได้ว่า แนวทางการปกครองที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางไว้นั้นมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ หลักความสามัคคี หลักความเสมอภาคทางเพศหรือยกย่องให้เกียรติสตรี และหลักการของศีลธรรม การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนด้วยหลักพุทธธรรมทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะช่วยให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข เจริญก้าวหน้า เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะแก่นแท้ของพระศาสนาเน้นเรื่องของการพัฒนาจิตใจ เพื่อมุ่งสู่ปรมาตมสุขแห่งนิพพาน บุคคลใดที่นำในคำสอนของพระพุทธศาสนา หรือมีบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองทั้งส่วนตัวและสังคม จะได้รับอานิสงส์แห่งกุศลกรรมนั้นอย่างสูงสุด โดยในยุคปัจจุบัน พระพุทธศาสนาก็จำเป็นต้องพึ่งพิง (dependent) ภาครัฐมาช่วยเหลือทั้งหมดแต่อย่างใด แต่พระพุทธศาสนาก็สามารถดำรงอยู่ได้

และเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นเป็นลำดับ ด้วยสามัคคีธรรมของชาวพุทธแท้ดังที่ปรากฏจวบจนปัจจุบันนี้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541)

วิเคราะห์การบริหารรัฐกิจเชิงพุทธของพระเจ้าอชาตศัตรู

บทบาทการบริหารราชการแผ่นดินของพระเจ้าอชาตศัตรูนั้น มีหลากหลายสถานะ แต่ที่ทรงมีภาระหน้าที่ที่โดดเด่นใน 2 บทบาท คือ

1. บทบาทผู้นำอาณาจักร รัฐสมัยของพระเจ้าอชาตศัตรูทรงมีบทบาทเป็นพระมหากษัตริย์แห่งแคว้นมคธ และทรงมีพระบรมราโชบายที่จะแผ่ขยายอาณาจักรให้กว้างใหญ่มากขึ้น การบริหารราชการแผ่นดินมคธในยุคพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นไปด้วยความทรงธรรม เพราะทรงเป็นผู้นำอาณาจักรที่มีความสัมพันธ์อันดีเยี่ยมกับพระพุทธเจ้า เมื่อทรงมีความทุกข์หรือประสบปัญหาที่ตัดสินพระทัยไม่ได้ ก็จะมาเฝ้าพระพุทธเจ้าด้วยพระองค์เองบ้าง หรือส่งคนมาเฝ้าเพื่อทูลถามปัญหาบ้าง โดยเฉพาะในคราวที่ทรงต้องการจะยกกองทัพไปรบกับแคว้นวัชชี แต่ยังตัดสินพระทัยไม่ได้ว่าจะยกไปดีหรือไม่ เพราะขณะนั้นแคว้นวัชชีกำลังเข้มแข็งมาก ก็ทรงส่งวัสสการพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อที่จะหยั่งดูว่าพระพุทธเจ้าจะตรัสอย่างไรบ้าง พระพุทธเจ้ามิได้ตรัสตอบโดยตรง เพียงแต่หันไปตรัสกับพระอานนท์ว่า เจ้าลิจฉวีแห่งวัชชีนครทั้งหลายจะมีแต่ความเจริญฝ่ายเดียว ไม่มีทางเสื่อมเลย หากเจ้าลิจฉวีทั้งหลายยังคงปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมที่พระองค์เคยแสดงไว้อย่างมั่นคง คล้ายกับเป็นการตรัสเตือนมิให้ไปรบกัน เพราะถ้าขึ้นรบไปก็จะมีแต่การเสียทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งพระเจ้าอชาตศัตรูก็ไม่กล้ายกกองทัพไปจริง แต่ท้ายที่สุด แคว้นวัชชีก็ต้องตกอยู่ใต้อำนาจของแคว้นมคธ เพราะเกิดการแตกแยกไม่ปฏิบัติตามหลักอปริหานิยธรรมดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต, 2548)

2. บทบาทผู้อุปถัมภ์ศาสนจักร พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นองค์เอกอัครอุปัชฌาย์ในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ทรงเป็นผู้นำที่สำคัญสูงสุดในช่วงหลังพุทธกาลที่มีพระราชประสงค์จะเผยแผ่หลักพุทธธรรมให้ขจรขยายไปทั่วสารทิศ พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นอุบาสกที่มีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทรงสถาปนาพระพุทธเจ้าไว้ในฐานะพระบรมศาสดาจารย์ เพราะพระพุทธเจ้าทรงวางพระองค์ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทรงเป็นกลางทางการเมืองหรืออยู่เหนือการเมืองด้วยเหตุนี้ พระพุทธองค์จึงทรงสามารถประกาศศาสนาได้ในทุกแคว้นโดยไม่เลือกปฏิบัติว่าแคว้นนั้น ๆ จะมีการปกครองในรูปแบบใด พระพุทธเจ้าทรงสอนธรรมะให้เหมาะสมกับรูปแบบการปกครองของแต่ละรัฐ และไม่ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารภายในของรัฐแต่อย่างใด แต่ทรงอยู่ในฐานะที่เป็นครู ผู้ชี้

แนวทาง ผู้แก้ปัญหา และผู้ดับทุกข์ ทำให้รัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะกรณีของมอญรัฐ จนทำให้ดินแดนมอญมีความมั่นคง ประชาชนมีความสุข บทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา คือ ทรงสร้างมณฑปที่หน้าถ้ำสัตตบรรณคูหา เพื่อใช้เป็นสถานที่ทำสังคายนา การปฏิสังขรณ์วิหาร 18 พระอาราม และด้านการจัดศาสนพิธีให้ยิ่งใหญ่สมพระเกียรติ อย่างกรณีนำพระบรมสารีริกธาตุจากเมืองกุสินาราสู่กรุงราชคฤห์นั้น พระองค์ก็รับสั่งให้จัดอย่างยิ่งใหญ่ และเมื่อถึงคราวเฉลิมฉลองพระสถูปเจดีย์บรรจุอัฐิพระพุทธรองค์ ก็ทรงให้จัดพิธีกรรมอย่างยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงทุ่มเทพระวรกาย และทรัพย์เงินทองเพื่อพระพุทธศาสนา และทรงมีพระราชศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระพุทธเจ้า (ประเวศ อินทองปาน และคณะ, 2558) นอกจากนี้ ชีวิตประวัติของพระองค์ยังเป็นแบบอย่างของการคบหาสมาคมกับมิตรอย่างพระเทวทัต จนทำให้ต้องปลงพระชนม์พระราชบิดา และต้องชดใช้กรรมในโลภกุ่มลินรก แต่ก็มีโอกาสคืนในภายหลังที่ได้ทรงเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ได้ทรงกลับพระทัยมาสู่เส้นทางที่ถูกต้องกลายเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา และในอนาคตหลังผ่านพ้นการชดใช้กรรมแล้ว พระองค์ก็จะทรงได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าในที่สุด

นอกจากนี้ บทบาทของพระเจ้าอชาตศัตรู ยังแผ่ขยายไปถึงรัฐใกล้เคียงที่ทำให้การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาเหมือนกัน ทำให้รัฐใกล้เคียงเหล่านั้นมีทัศนคติใกล้เคียงกัน มีความเข้าใจอันดีต่อกัน เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างรัฐในด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การค้า เกิดกิจกรรมความช่วยเหลือระหว่างกัน ทำให้ภายในรัฐมีความสุข ปราศจากการทะเลาะเบาะแว้ง การรุกรานศึกสงครามแย่งชิงอาณาเขตระหว่างแคว้นใกล้เคียงก็มีน้อยลง ทำให้บ้านเมืองมีเสถียรภาพ ประชาชนไม่ตกอยู่ในสภาพเดือดร้อนทุกข์เข็ญจากสภาวะสงคราม กษัตริย์และผู้ปกครองรัฐทั้งหลายก็ย่อมตระหนักเช่นกันว่า หากประชาชนในแต่ละรัฐถอยห่างจากหลักศาสนา ขาดผู้อบรมศีลธรรม ประชาชนก็จะยิ่งขาดหลักจริยธรรม ขาดปัญญา ทำให้ไม่อาจพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้เจริญขึ้นได้ จึงเห็นความสำคัญที่ผู้ปกครองรัฐ จะต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารรัฐกิจให้เป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย และดำรงบทบาทอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา เพราะเห็นว่าหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ประชาชนในรัฐนั้น ๆ มีความสงบร่มเย็น ไม่เบียดเบียนกัน เฉกเช่นในกรณีของพระเจ้าอชาตศัตรู ซึ่งส่งผลให้คบคิดชนทุกชั้น และประชาชนได้รับการเอาใจใส่ตามไปด้วย มีทิวทัศน์สามัญญตาทั่วทั้งแคว้น เกิดความร่วมมือร่วมใจภายในรัฐ ในการสนับสนุนพระพุทธศาสนา เป็นความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ ตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับรากหญ้าตั้งข้อมูลข้างต้น

สรุป

พระเจ้าอชาตศัตรูเป็นพระโอรสของพระเจ้าพิมพิสารกับพระนางเวเทหิ เมื่อทรงพระเยาว์ มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระเวททัต จนถูกพระเวททัตยุยงให้ทำปิตุฆาตเพื่อจักได้ครองราชสมบัติแทนพระเจ้าอชาตศัตรูได้ทำปิตุฆาตด้วยการทรมสนพระเจ้าพิมพิสารด้วยประการต่าง ๆ จนพระเจ้าพิมพิสารสวรรคต ภายหลังจากทำปิตุฆาตแล้ว ได้เกิดความเดือนร้อนใจ เมื่อได้พบกับพระพุทธเจ้าและได้ฟังพระธรรมเทศนา เกิดความเลื่อมใสจึงหันมานับถือพระรัตนตรัย และทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ โดยเฉพาะการให้ความอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ 1

พระเจ้าอชาตศัตรูมีบทบาทที่สำคัญ 2 ประการคือ บทบาทผู้นำอาณาจักร และบทบาทผู้อุปถัมภ์ศาสนจักร การที่พระองค์ทรงบริหารราชการบ้านเมือง โดยตั้งอยู่ในหลักพุทธธรรม จึงส่งผลให้ประชากรราษฎร์ของพระองค์อยู่อย่างสงบสุข และมีแสนยานุภาพเป็นที่เกรงขามแก่แคว้นอื่น หลักบริหารราชการแผ่นดินของพระเจ้าอชาตศัตรูสามารถบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี เพราะการบริหารราชการแผ่นดินในรัชสมัยพระเจ้าอชาตศัตรู เป็นการนำหลักพุทธธรรมหลอมรวมเข้ากับการปกครองแผ่นดินอย่างประณีต จนทำให้อาณาจักรมคธมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งภายในและภายนอกเขตปกครอง ซึ่งบทบาทและหน้าที่อันพึงกระทำของนักปกครองที่ดีต้องยอมเสียสละประโยชน์สุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2508). *สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- คณะกรรมการแผนกตำรา มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2540). *มังคลัตถที่ปณี แปล ภาค 1*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- นครินทร์ แก้วโชติรุ่ง. (2558). รูปแบบการปกครองของรัฐในพุทธกาล. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 22(3), 11-34.
- บรรจบ บรรณรุจิ. (2546). *พุทธประวัติ ประสูติ ตรัสรู้*. กรุงเทพมหานคร: กองทุนศึกษาพุทธสถาน.
- ประเวศ อินทองปาน และคณะ. (2558). การศึกษาบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระเจ้าอชาตศัตรู. *วารสารมหาจุฬานาครทรรคนัน*, 2 (1), 1-7.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต. (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด*. กรุงเทพมหานคร : วัดราชโอรสาราม.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2540). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2541). *ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).
- พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร, ป.ธ.9). (2545). *โลกที่ปณี*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- ล่องดาว วงเวียน. (2548). *การบริหารโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม*. กรุงเทพมหานคร : กลุ่มกฎหมายระหว่างประเทศ กองประมงต่างประเทศ.
- วัชรินทร์ ทรงประทุม. (2547). *ความคิดทางการเมืองในพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิสุทธิ์ โปธิแท่น. (2549). *การบริหารราชการแผ่นดินกับจิตวิญญาณประชาธิปไตย*. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สวาท ฮาดภักดี ทรงพล โชติกเวชกุล และชัยรัตน์ มาสอน. (2561). การเมืองการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ*, 5(1), 96-108.
- อริย์ธัช แก้วเกาะเสะบ้า. (2560). *หลักธรรมาภิบาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- Henry, Nicholas. (1943). *Public administration and public affairs (2nded.)*. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall.

ย้ายคุกเข้าวัด*

MOVE PRISON INTO TEMPLE

พระวิฑูฏ ฉวีณโณ

Phra Wittawat Chawiwanno

วัดพัชรกิตติยาภิราม จังหวัดหนองบัวลำภู

Watpatcharakittiyapharam, Nong Bua Lamphu Province, Thailand.

E-mail: wittawat.cha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดพัชรกิตติยาภิราม ต่อการขัดเกลาคติใจของผู้เข้าร่วมโครงการ “ย้ายคุกเข้าวัด” ซึ่งอยู่ในระหว่างคุมขัง จากการศึกษาพบว่า แม้คุณจะเป็นสถานที่ที่น่าสะพรึงกลัว และเป็นศูนย์รวมนักโทษที่เป็นภัยต่อสังคม แต่คุณก็สามารถย้ายมาอาศัยอยู่ร่วมกับวัดได้อย่างลงตัว โดยมีวัดพัชรกิตติยาภิรามแห่งจังหวัดหนองบัวลำภูเป็นกรณีตัวอย่าง โครงการย้ายคุกเข้าวัด เกิดจากนโยบายของพระเมธีวชิรธาดา วัดพัชรกิตติยาภิราม เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู เรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ร่วมกันจัดขึ้น วัตถุประสงค์ของโครงการคือ การยื่นโอกาสให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอก การคัดกรองผู้ถูกคุมขังออกมาทดลองใช้ชีวิตร่วมกับสังคมภายนอก นับว่าเป็นแนวคิดที่สร้างสรรค์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการมาพักอยู่ในวัดพัชรกิตติยาภิราม ทำให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการ ได้เข้าไปอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้ร่วมปฏิบัติตามระเบียบของวัด และได้สดับรับฟังธรรมะของพระวิทยากร ช่วยกล่อมเกลาคติใจของผู้ถูกคุมขังให้อ่อนโยนมากขึ้น ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก จนมีผู้เข้าร่วมโครงการบางคนขอบวชหลังสิ้นสุดโครงการด้วย กล่าวได้ว่า วัดพัชรกิตติยาภิรามเป็นวัดแห่งเดียวในประเทศไทย ที่สามารถจัดโครงการย้ายคุกเข้าวัด อันเป็นการลดปัญหานักโทษล้นคุก ประหยัดงบประมาณแผ่นดิน โดยใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางการฝึกอบรมของผู้ต้องขังในจังหวัดหนองบัวลำภู พร้อมกับกล่อมเกลาคติใจของผู้ต้องขังด้วยด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเตรียมความพร้อมคืนคนดีสู่สังคม

คำสำคัญ: วัดพัชรกิตติยาภิราม, ย้ายคุกเข้าวัด, ผู้ต้องขัง, สารพัดช่างกำแพงสูง

*Received: 19 December 2019; Revised: 3 March 2020.; Accepted: 22 April 2020

ABSTRACT

This academic article was to analyze the roles of Watpatcharakittiyapharam on the refinement of the participants in project of "Move prison into temple". From the analysis found that although the prison was a terrifying place and a center for prisoners that were a danger to general people. But the prison was able to move perfectly with the temple, in case of Watphacharakittiyabaram of Nong Bua Lamphu Province. This project was caused by the co-policy between Phramedhiwachirathada, Watpatcharakittiyapharam, Nong Bua Lamphu Sangha Provincial Administrator, Nong Bua Lamphu Provincial Prison, and Nong Bua Lamphu Provincial Administrative Organization. The outstanding point of this project was the opportunity for the prisoners to adjust about staying in outside society and screening the detainees to live their life with outside. This was so creative concept especially when staying in Watpatcharakittiyapharam that had the opportunity to be socialized by the shady atmosphere. At the same time, the project participants had also acted in accordance with the temple regulations and perhaps listened to the dharma of the guest speakers and help to refine their mindset be gentler. It had been very successful to the point that some participants ask for ordination after the project's ending as well. It can be said that Watpatcharakittiyapharam was the only temple in Thailand. that can arrange a project to move the prison into the temple. This probably reduced the problem of overcrowding prisoners. save the country fiscal budget using the temple area as a center for vocational training of inmates in Nong Bua Lamphu Province along with nurturing the minds of the inmates with Buddhist ways to prepare to return good people to society.

Keywords: Watpatcharakittiyapharam, Move Prison into Temple, Prisoner, High Wall Polytechnic (Prison Polytechnic)

บทนำ

“คุก” หรือ “ตะราง” อาจเป็นสถานที่ที่ไม่ค่อยน่าอภิรมย์สำหรับใครต่อใครในสังคม เช่นเดียว นักโทษชาย-หญิงหลายคนในสถานที่แห่งนี้ แต่ถึงกระนั้นในทุก ๆ วัน ยังคงมีผู้คนเดินเข้าสู่ประตูเรือนจำ

ในฐานะผู้ต้องขังไม่เว้นวัน แม้กระทั่งวันหยุดราชการก็ยังไม่ว่างเว้น ซ้ำร้ายบางคนที่เข้ามายังเป็นอดีตผู้ต้องขังซึ่งเคยต้องโทษมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงเร็วเช่นนี้ ที่มนุษย์กำลังอยู่ในยุควัตถุนิยมสุดโต่ง จึงต้องหาทางลดด้วยการสะสมเงินทองแบบมิถุนาภิวัตน์ ผู้ที่พลัดหลงเข้ามาอยู่ในคุก ในคุกมีความหนักเบาของโทษต่างกัน มีรายงานในปี 2560 ประเทศไทยติดอันดับ 6 ผู้ต้องขังมากที่สุดในโลก อันดับ 3 ของเอเชีย และเป็นอันดับ 1 ของอาเซียน (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2561) ยิ่งไปกว่านั้นประเทศไทยมีผู้ต้องขังมากกว่า 350,000 คน แต่เรือนจำสามารถรองรับผู้ต้องขังจริง ๆ ได้ประมาณ 120,000 คน ก่อให้เกิดปัญหาคนล้นคุกขึ้น (สำนักข่าว Spring News, 2562) ทำให้การบำบัดผู้ต้องขังที่มีสันดานโจรผู้ร้าย ไม่ได้รับการบำบัดอย่างต่อเนื่อง เมื่อพ้นโทษแล้ว จึงไม่สามารถกลับมาเป็นคนดีได้ดังเดิม หรือแม้แต่ผู้ต้องขังที่ไม่มีสันดานโจรผู้ร้าย แต่ได้รับการบำบัดที่ไม่เหมาะสม ต้องมาถูกขังคร่ำครวญกับคนในกลุ่มแรก เมื่อพ้นโทษ ทำให้ซึมซับนิสัยด้านไม่ดีติดมาด้วย และยังสังคมไม่ให้โอกาสในการประกอบสัมมาอาชีพ จึงอาจเข้าสู่วงจรอุบาทว์ไม่รู้จบสิ้นได้

ด้วยเหตุนี้ โครงสร้างทางสังคมจึงเหมาะสมที่จะร่วมแสดงบทบาทในฐานะสถาบันทางสังคมที่จะช่วยขัดเกลาให้ผู้ต้องขังมีสุขภาวะทางจิตที่ดีขึ้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว ศาสนา และสถาบันการศึกษา เป็นอาทิ ซึ่งต้องร่วมกันป้องกัน แก้ไข ต้นตอแห่งปัญหาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการก้าวขึ้นมาบทบาทของสถาบันทางศาสนาที่จะมีพลังในการกล่อมเกลา พัฒนาจิตใจ ผ่านหลักธรรมคำสอน ทั้งในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของหน่วยงานราชการต่าง ๆ เพราะอาจช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีสติอยู่กับตนเอง รู้สึกจรรโลงใจจากคำสอนทางศาสนา แต่แน่นอนว่าคงไม่ใช่ทุกคนที่จะสามารถนำคำสอนมาปรับใช้ได้จริง หรือเอามาเตือนใจได้เสมอ เพราะผู้ต้องขังนั้นคือคนทั่วไปที่เปรียบเสมือนบัวสี่เหล่าดังที่พระพุทธเจ้าได้แบ่งประเภทบุคคลในโลกนี้เหมือนบัว 4 เหล่า ซึ่งเป็นการประยุกต์จากพุทธพจน์เรื่องบุคคล 4 จำพวกที่ตรัสไว้ในอุคคฆฏิคญญสูตร อังคุตตรนิกาย (อง.จตุกก. (ไทย) , 21/133/202) มาผสมกับพระพุทธพจน์เรื่องดอกบัว 3 เหล่า ที่ตรัสไว้ในโพธิราชกุมารสูตร มัชฌิมนิกาย จึงกลายเป็นดอกบัว 4 เหล่าที่รู้จักกันในปัจจุบัน (ม.ม. (ไทย), 13/339/410) ดังนั้น สังคมจึงไม่สามารถคาดเดาได้ว่าผู้ต้องขังทุกคนจะสามารถกลับใจมาเป็นคนดีได้ แต่การทำหน้าที่ขององค์กรทางศาสนาถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ได้มีส่วนในการบูรณาการเพื่อสังคม ดังเช่นกิจกรรมของวัดพัชรกิติยาการาม เพราะอย่างน้อยวัดก็ได้มีส่วนในการฟื้นฟูสภาพจิตใจ เพิ่มแสงสว่างให้ผู้ต้องขังได้นำไปปรับใช้หลังพ้นโทษได้

บทความนี้เป็นบทความวิชาการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของวัดพัชรกิติยาการามต่อการขัดเกลาจิตใจของผู้เข้าร่วมโครงการ “ย้ายคุกเข้าวัด” ในบทความนี้มีคำสำคัญอยู่ 3 คำที่จะให้คำนิยามโดยย่อ ดังนี้ คือ วัดล้างคุก หมายถึง การที่เอาวัดที่เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธ เป็นที่ขัดเกลาจิตใจของผู้ต้องขังภายในเรือนจำ จึงนิยามคำว่า วัด คือ สถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตลอด

จนถึงความสงบ ร่มเย็น ของพระธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ชี้แนวการปฏิบัติไว้แล้ว คำว่า ล้าง คือ การชำระล้างจิตใจของผู้ที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนา ตลอดจนผู้ต้องขังที่เข้าร่วมฟังและฝึกปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ คำว่า คุณ คือ สถานที่แห่งความทุกข์ เป็นสถานที่คัดกรองบุคคลไว้หลายจำพวก

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ชิววิทย์ กมลวิศิษฎ์ ได้แบ่งปันประสบการณ์การเคยเป็นนักโทษคดีการเมืองไว้ในผลงาน “เหลื่อมคุณ” ว่า ตนเคยเห็นนักโทษคดีฆ่าอันโหดงั่งในอดีต ติดคุกอยู่ร่วม 17 ปี เหตุเพราะแพคตีในศาลชั้นต้นและไม่ยอมรับสารภาพต่อศาล กว่าจะถึงฎีกาก็เห็นการอภัยโทษไปหลายครั้งโดยไม่ได้รับสิทธิใด ๆ เนื่องจากศาลยังไม่ตัดสินคดีเป็นที่สิ้นสุด การอยู่คุกเกือบ 20 ปีทำให้นักโทษผู้นั้นต้องออกไปในลักษณะนั่งรถเข็น พิกุลพิการ เป็นอัมพฤกษ์ ไม่พูดไม่จากับใคร การหายไปจากโลกภายนอกทำให้เขากลายเป็นส่วนเกินของสังคม และทนทุกข์ทรมานยิ่งกว่าตอนอยู่ในคุกเสียอีก ผู้ต้องขังบางคนติดคุกนานเกินไปจนไม่เหลือญาติพี่น้องลูกเมียที่จะจดจำเขาได้ การใช้ชีวิตในสังคมจึงกลับทำให้เขาอึดอัด ทนไม่ไหว จนบางคนตัดสินใจฆ่าตัวตายหลังจากปล่อยตัวออกมา หรือแม้แต่ว่าผู้ต้องขังเองก็ไม่มีควมไว้วางใจทุกครั้งที่มีการปล่อยตัวนักโทษออกมา แม้ว่าพวกเขาจะเคยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ดีและมีอนาคตสดใสมาก่อน แต่พอกลายเป็นผู้แพคตี จึงต้องติดคุกติดตะราง เมื่อพ้นโทษกลับออกไปสู่สังคมภายนอก ก็ไม่สามารถหางานทำได้ ไม่มีใครให้ออกาสกับความผิดพลาดในอดีต ประเทศไทยมีนักโทษอยู่มากกว่า 300,000 คน (พ.ศ.2559) ปัญหานักโทษล้นคุกเป็นปัญหาใหญ่ งบประมาณกว่าหมื่นล้านบาทสูญเสียให้กับการดูแลนักโทษ กรมราชทัณฑ์พยายามใช้นโยบายอบรมสั่งสอนเหล่านักโทษให้เป็นคนดีเพื่อกลับคืนสู่สังคมแน่นอนว่ามีนักโทษจำนวนมากที่พ้นโทษออกไปแล้วไม่กลับมาติดคุกซ้ำซากอีก (มติชนออนไลน์, 2562)

สุริยใส กตะศิลา ได้ค้นหาคำตอบจากเรือนจำว่า คุณมีไว้ขังคนจนจริงหรือ? สุริยใสเป็นอดีตนักเคลื่อนไหวทางการเมืองอีกคนหนึ่งที่มีประสบการณ์ในเรือนจำ เขาได้ควมรู้มากมาจากเหล่านักโทษในแดนเดียวกันกว่า 400 ชีวิต ชีวิตในแดนที่สุริยใสอยู่ส่วนใหญ่เป็นคนระดับล่างในสังคมกว่า 80% ส่วนผู้มีอันจะกินมีน้อยกว่า 20% การได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง ยิ่งเป็นภาพตอกย้ำให้สุริยใสประจักษ์แจ้งว่า สาเหตุแห่งความยากจนที่ผลักดันให้ผู้ถูกขุมขังต้องมาติดคุกติดตะรางเป็นอย่างไร ข้อค้นพบที่เป็นสาเหตุทำให้คนจนมีโอกาสติดคุกติดตะรางได้มากที่สุดนอกจากความยากจนแล้วก็มีสาเหตุจากการไม่รู้กฎหมาย ซึ่งทำให้สูญเสียโอกาสที่จะปกป้องสิทธิเสรีภาพของตัวเอง ความพิกล

พิภพของระบบยุติธรรมนี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนจนหรือรายมีโอกาสดิดคูกได้โดยไม่จำเป็นเช่นกัน (โพสต์ ทูเดย์ , 2562)

พิภพ ธงไชย ได้แบ่งปันประสบการณ์ 5 บ้านแดนวีไอพี ไว้ในหนังสือพิมพ์คมชัดลึกออนไลน์ว่า ตามระเบียบเรือนนอนในคุกจะปิดประตูเวลา 15.30 น. จากนั้นกุญแจจะถูกนำไปเก็บนอกแดน สิ่งที่น่าทึ่งคือต้องไม่เจ็บป่วยเวลากลางคืน เพราะกว่าจะเบิกกุญแจมาเปิดแดนได้ต้องใช้เวลานาน พิภพจึงตั้งมั่นเรียกร้องให้ปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม และเตรียมจะเสนอความเห็นกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ให้แก้ระเบียบเรือนจำให้ปรับขึ้นนักโทษทุกเดือนเพื่อสร้างกำลังใจให้กับผู้ต้องขัง ด้วยการเปลี่ยนเรือนจำให้เป็นมหาวิทยาลัย และไม่ควรมีคนสูงอายุหรือผู้ต้องขังระหว่างการพิจารณาคดีมาขังคุก แต่ควรควบคุมด้วยกำไลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อป้องกันปัญหาคนล้นคุก สำหรับปัญหาการกระทำผิดซ้ำเกิดจากผู้ที่มีประวัติต้องโทษถูกปฏิเสธงาน เป็นทัศนคติแง่ลบของสังคมภายนอก ทำให้นักโทษไม่มีที่ยืนจน ต้องวนเวียนเข้า-ออกเรือนจำ ดังนั้น กรมราชทัณฑ์จึงต้องเปลี่ยนมุมมองของสังคมภายนอกให้มีทัศนคติเชิงบวกต่อนักโทษเพิ่มเติมด้วย อนึ่ง พิภพได้ขอเสนอให้สถาบันการศึกษาเปิดหลักสูตร “คุกศึกษา” เอาผู้พ้นโทษ ผู้คุม ทนายความ อัยการ ผู้พิพากษา และตำรวจมาเรียนในหลักสูตรดังกล่าว พร้อมทั้งเสนอให้มีนักจิตวิทยาในเรือนจำเพื่อแก้ไขและบำบัดความกังวลของนักโทษ (คมชัดลึกออนไลน์, 2562)

กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ ได้วิจัยเรื่องผู้ต้องขังหญิงภายใต้โครงการ “การขับเคลื่อน ‘คุกไทย’ สู่ ‘เรือนจำสุภาพะ’” ซึ่งมีข้อเสนอต่อการปฏิรูประบบเรือนจำและกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องในเบื้องต้นไว้ 5 ประเด็น คือ (1) สถานการณ์ผู้ต้องขังหญิงล้นคุก: ต้องกำหนดแนวทางและมาตรการระบายนผู้ต้องขังออกจากเรือนจำอย่างเป็นระบบ และต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (2) สถานการณ์ด้านสุขภาพของผู้ต้องขังหญิง: ต้องให้ความสำคัญกับการเข้าถึงบริการรักษาพยาบาลต่อเนื่อง สุขภาพแม่และเด็ก อนามัยเจริญพันธุ์ สุขภาพของผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ และสุขภาพจิต (3) สถานการณ์ชีวิตและการทำงานของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในเรือนจำผู้ต้องขังหญิง: ต้องมีการพัฒนาศักยภาพเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างบทบาทผู้คุมที่ใช้ระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด กับบทบาทของผู้ดูแลห่วงใยผู้ต้องขัง ให้ได้รับโอกาสและพัฒนาคุณภาพชีวิตบนพื้นฐานของสิทธิและความเป็นมนุษย์ (4) สถานการณ์การคืนผู้ต้องขังที่พ้นโทษหรือได้รับการพักโทษกลับสู่ชุมชน: ต้องสร้างชุมชนแห่งความห่วงใยขึ้นมารองรับผู้พ้นโทษ/ผู้พักโทษ และ (5) การโอนตัวผู้ต้องขังต่างชาติกลับประเทศ: ต้องสร้างมาตรการเชิงรุกร่วมกับประเทศบ้านเกิดของผู้ต้องขัง เพื่อโอนตัวกลับไปรับโทษที่ประเทศตัวเอง แม้ข้อเสนอข้างต้นดูเหมือนจะมีลักษณะรูปธรรม แต่จากประสบการณ์ทำงานในเรือนจำของคณะนักวิจัย และจากข้อเท็จจริงที่ว่าภารกิจของกรมราชทัณฑ์ที่ต้องรับผิดชอบดูแลผู้ต้องขังนั้น ถือเป็นเพียงปลายน้ำ

ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและมักถูกลืมเสมอ (กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ, 2560)

ความเป็นมาของโครงการย้ายคุกเข้าวัด

โครงการย้ายคุกเข้าวัด เป็นโครงการจัดส่งนักโทษออกทำงานนอกเรือนจำเพื่อบำเพ็ญประโยชน์แก่สาธารณะ ที่จัดทำขึ้นระหว่างเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู วัดพัชรกิตติยาภิอาราม และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ลงนามตกลงร่วมกัน นายพศิน โกมลวิษณุ ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู ท่านเจ้าคุณเมธีวชิรธาดา เจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภูฝ่ายมหานิกายและเจ้าอาวาสวัดพัชรกิตติยาภิอาราม โดยนายแพทย์ศราวุธ สันตินันตรักษ์ นายก อบจ.หนองบัวลำภู นายพชรวิเชียร สมจิตร ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ตกลงร่วมมือกัน (MOU) ที่จะส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของวัดพัชรกิตติยาภิอาราม บ้านแพ็กเพ็ญ ต.หนองหว้า อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู ทางวัดฯ มีความตั้งใจเต็มเปี่ยมที่จะฝึกสอนธรรมะให้กับนักโทษ ซึ่งวัดแห่งนี้มีพื้นที่กว่า 100 ไร่ ได้จัดแบ่งเป็นเรือนจำชั่วคราวประมาณ 30 ไร่ และกำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้างสถานที่ปลูกฝังธรรมะ และเป็นสถานที่เรียนรู้ด้านอาชีพ โดยทั้งหมดนี้ก็เพื่อจัดสรรพื้นที่ให้มีความหลากหลาย เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุดแก่สังคม

ระยะเวลาที่ผ่านมา ท่านเจ้าคุณเมธีวชิรธาดาได้เข้าไปอบรมนักโทษในเรือนจำหนองบัวลำภูอยู่เป็นประจำ แต่เวลาเพียง 1 ชั่วโมง ไม่สามารถให้เนื้อหาสาระได้ความต่อเนื่อง อีกทั้งเวลาจะเข้า-ออกต้องผ่านการปฏิบัติตามกฎระเบียบของเรือนจำอย่างเคร่งครัด ท่านเจ้าคุณฯ จึงเห็นว่า เป็นไปได้ไหมที่คุกจะมาอยู่ในวัด หากเรือนจำมาอยู่ในวัดน่าจะดีกว่าการที่ต้องเดินทางไปสอนธรรมะถึงเรือนจำ ท่านจึงดำริทำโครงการความร่วมมือระหว่างวัด เรือนจำ และ อบจ.หนองบัวลำภู ขึ้นมา เพื่อที่จะนำนักโทษเด็ดขาดชั้นดีที่ต้องโทษ และมีความรู้ความสามารถทางด้านงานช่างฝีมือมาเรียนรู้ธรรมะอยู่ในวัด นอกจากจะมาทำการอบรมสั่งสอนขัดเกลาด้วยธรรมะแล้ว นักโทษเหล่านี้ยังจะได้ช่วยทำงานให้กับทางวัดได้อีกด้วย เช่น การเป็นช่างฝีมือช่วยก่อสร้างพระอุโบสถ ซึ่งทางวัดยังขาดแคลนงบประมาณขาดแรงงานที่จะก่อสร้าง แต่ทางเรือนจำมีแรงงาน หากได้แรงงานจากนักโทษเหล่านี้ มาร่วมช่วยก่อสร้างจะทำให้ประหยัดงบประมาณ (สุรศักดิ์ หนองบัวลำภู, 2562)

วัดพัชรกิตติยาภิอารามจึงเป็นพื้นที่จัดตั้งเรือนจำชั่วคราว และเป็นวัดตัวอย่างที่เปิดโอกาสให้นักโทษชั้นดีที่กลับหันโทษมาฝึกอาชีพและศึกษารวมไปพร้อมกัน เมื่อพ้นโทษแล้ว จะได้เป็นคนดีของสังคมและประกอบสัมมาอาชีพ เรือนจำชั่วคราวในวัดนั้นประกอบด้วยเนื้อที่ 20 ไร่ เรียกชื่อว่า “เรือนจำชั่วคราวบ้านห้วยเตย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) มีโรงนอนชั้นเดียว ขนาด กว้าง 6 เมตร ยาว 64

เมตร จุผู้ต้องขังได้ 100 คน/หลัง มีจำนวน 3 หลัง รวม 300 คน การดำเนินการโดยกระทรวงยุติธรรมได้อนุมัติงบประมาณให้กรมราชทัณฑ์ในวงเงิน 5,000,000 บาท เพื่อดำเนินการก่อสร้างรั้วและอาคารที่ทำการเจ้าหน้าที่และผู้คุม ส่วนอาคารเรือนนอนได้รับเงินสนับสนุน 2,340,000 บาท จากบริษัทน้ำตาลเอราวัณ โดยเรือนจำหนองบัวลำภูส่งผู้ต้องขังชั้นดีมาเป็นช่างและแรงงานก่อสร้าง จากนั้นจะก่อสร้างเรือนนอนอีก 2 หลัง ภายใต้งบประมาณ 4,680,000 บาท และจะส่งมอบให้กระทรวงยุติธรรมไว้ในราชการต่อไป (ปัฐพงษ์ สถาวรสมิต, 2562)

ขณะเดียวกัน หลังจากจะนำนักโทษจากจังหวัดหนองบัวลำภูมาอยู่ทัณฑ์แล้ว ต่อไปจะตั้งข้อบังคับให้ผู้ต้องขังปฏิบัติอยู่ในกฎระเบียบเหมือนกับเรือนจำ มีผู้คุมคอยดูแล ไม่มีสิทธิพิเศษ เมื่อใครที่อยู่ทัณฑ์แล้ว เมื่อพ้นโทษหากยากจะบวช สามารถบวชได้เลย สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่จะได้รับการพิจารณาจ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ ต้องมีคุณสมบัติอายุ 18 ปีขึ้นไป และเป็นนักโทษเด็ดขาดชั้นกลางขึ้นไปที่มีความประพฤติดี มีความอดสาหะในการทำงานจนเกิดผลดี ไม่เคยกระทำความผิดวินัย หรือความผิดทางอาญาอื่น ๆ ในระหว่างถูกคุมขัง ไม่มีพฤติการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อจ่ายออกไปแล้วอาจจะหลบหนีหรือก่อให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ มีกำหนดโทษไม่เกิน 1 ปี และได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของกำหนดโทษ หากกำหนดโทษเกินกว่า 1 ปี ต้องได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 2 ของกำหนดโทษ และเหลือโทษจำต่อไปไม่เกิน 3 ปี 6 เดือน ซึ่งนับว่าการนำคุกหรือเรือนจำชั่วคราวมาอยู่ในวัดนับว่าเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะขัดเกลาคติใจของผู้ที่จะพ้นโทษทัณฑ์กลับคืนมาสู่สังคม ให้ได้มีการปรับตัว ปรับพฤติกรรม ปรับสภาพจิตใจ กับบทเรียนชีวิตที่ก้าวพลาดมาแล้ว ให้ก้าวเดินในสังคมได้อย่างปกติสุข และร่วมเป็นส่วนหนึ่งที่จะได้ช่วยเหลือสังคมต่อไป (ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์, 2562)

บทบาทของวัดพัชรกิตติยาภิอารามต่อผู้เข้าร่วมโครงการย้ายคุกเข้าวัด

วัดพัชรกิตติยาภิอาราม ตั้งอยู่ 274 หมู่ที่ 3 บ้านห้วยเตย ตำบลหนองหว้า อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู ในพระอุปถัมภ์ของพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิตติยาภิอารามองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือระหว่างเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู และวัดพัชรกิตติยาภิอาราม ภายใต้โครงการจัดส่งนักโทษเด็ดขาด จ่ายออกทำงานนอกเรือนจำ เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู และผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อส่งเสริมสนับสนุนกิจการของเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภู อันเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยและส่งเสริมพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เพื่อนำไปประกอบอาชีพโดยสุจริตภายหลังพ้นโทษ โดยกำหนดจุดบำเพ็ญประโยชน์ที่วัดพัชรกิตติยาภิอาราม ต.หนองหว้า อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู

ด้วยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้มีนโยบายสำคัญและเร่งด่วน เพื่อพัฒนากิจการราชทัณฑ์ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และได้รับการยอมรับจากสังคมโดยรวมภายใต้ยุทธศาสตร์ 5 ก้าวอย่างแห่งการเปลี่ยนแปลงราชทัณฑ์ ในขั้นตอนที่ 1-4 จนสำเร็จลุล่วงลงแล้ว และอยู่ในระหว่างการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 5 ซึ่งเป็นการเผยแพร่ภาพลักษณ์ที่ดีของเรือนจำ เพื่อให้ประชาชนและสังคมภายนอกเกิดการยอมรับและมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อบทบาทและภารกิจของเรือนจำ โดยในปัจจุบันมีผู้ต้องขังผ่านการอบรมแล้ว 8 รุ่น จำนวน 2,218 คน คิดเป็นร้อยละ 98 ของผู้ต้องขังทั้งหมด จึงจัดโครงการดังกล่าวร่วมกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองบัวลำภู และเรือนจำจังหวัดหนองบัวลำภูยังได้ทำโครงการเรือนจำวิถีธรรมโครงการสารพัดช่างกำแพงสูง โครงการสร้างโบสถ์ไถ่บาป โครงการนำผู้ต้องขังบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม และโครงการแหล่งพักพิงหลังพ้นโทษลักษณะเป็นหมู่บ้านกึ่งวิถีสำหรับผู้ต้องขังที่พ้นโทษแล้วไม่สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ และดำเนินการให้วัดพัชรกิตติยาภิอารามโดยมีเจ้าพนักงานเรือนจำควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาดอย่างใกล้ชิด

บทบาทหน้าที่ของวัดพัชรกิตติยาภิอารามต่อผู้เข้าร่วมโครงการย้ายคุกเข้าวัด มีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ของวัดพัชรกิตติยาภิอาราม หนึ่งในประเทศไทย เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปภายในจังหวัดหนองบัวลำภู ว่า วัดพัชรกิตติยาภิอารามเป็นพระอารามเพียงวัดเดียวในประเทศไทยที่มีแนวคิดอยากจะนำผู้ต้องขังชั้นเยี่ยมเข้ามาฝึกปฏิบัติธรรมภายในวัด ซึ่งเป็นแนวคิดที่บูรณาการอย่างมาก โดยกิจกรรมต่าง ๆ นั้น รวมถึงการฟังเทศน์ หรือแม้แต่การฝึกอาชีพต่าง ๆ ทั้งนี้ ก็เพราะวัดพัชรกิตติยาภิอารามค่อนข้างที่จะมีสถานที่ในการปฏิบัติธรรมอยู่บ้าง จึงสามารถเดินหน้าจัดโครงการย้ายคุกเข้าวัดเป็นแห่งแรกของประเทศไทยได้ ยิ่งไปกว่านั้น วัดพัชรกิตติยาภิอารามยังเป็นที่ตั้งของสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดหนองบัวลำภู (มหานิกาย) ซึ่งมีอำนาจในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้งจังหวัดหนองบัวลำภูอีกด้วย จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้โครงการย้ายคุกเข้าวัดเดินหน้าไปได้อย่างเรียบร้อย

2. วัดพัชรกิตติยาภิอารามมีอาณาเขตกว่า 100 ไร่ จึงต้องมีการแบ่งงานออกเป็นหลายฝ่ายหลายกองเพื่อสะดวกแก่การกำกับดูแล รวมถึงมีหน้าที่สอดส่องดูแลผู้ต้องขังด้วย จนวัดกับเรือนจำนี้เรียกได้ว่าเป็นบ้านหลังเดียวกันก็ว่าได้ ผู้เข้าร่วมโครงการที่เป็นนักโทษในเรือนจำชั่วคราวจะแยกย้ายกันไปทำงานต่าง ๆ ภายในวัดหรือทำงานของทางเรือนจำเอง การทำงานจะเป็นการที่ให้เจ้าหน้าที่ดูแลออกไปควบคุมกองงานของตนเอง ตามความกว้างใหญ่ของพื้นที่วัด ซึ่งโดยปกติทางวัดจะตรวจตราได้ไม่ทั่วถึง ครั้นเมื่อโครงการถือกำเนิดขึ้น การสอดส่องดูแลความปลอดภัยต่าง ๆ ก็ได้กระจายไปทั่วบริเวณมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินตามไปด้วย ขณะเดียวกันทางวัดพัชรกิตติยาภิอารามก็ได้แรงงานจากเรือนจำมาช่วยเหลืออีกทางหนึ่ง

3. วัดพัชรกิติยาการามเป็นศูนย์กลางการฝึกอาชีพของผู้ต้องขังในจังหวัดหนองบัวลำภู สืบเนื่องจากการบริหารงานที่มีหลายฝ่ายของวัดพัชรกิติยาการาม เช่น แบ่งเป็น 5 กองงาน กองช่าง กองเลี้ยงสัตว์ กองเกษตร กองสาธารณะประโยชน์ และกองเสปียง ทำให้แต่ละฝ่ายแต่ละกองมีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เมื่อเจ้าหน้าที่มีความเชี่ยวชาญแล้ว จึงสามารถนำความรู้สรรพวิชามาถ่ายทอดแก่ผู้เข้าร่วมโครงการได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการได้รับข้อมูลความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่การประกอบอาชีพเมื่อสิ้นสุดโครงการ เช่น กองเสปียงก็สามารถฝึกฝนการประกอบอาหารให้เป็นอาชีพได้ หรือกองเลี้ยงสัตว์ก็ได้รับความเมตตาจิตจากท่านเจ้าคุณเมธีวชิรธาดาได้แบ่งปันสัตว์เลี้ยงให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการด้วย เพื่อนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบสัมมาอาชีพในกาลต่อไป เพราะบางครั้งผู้ต้องขังบางคนไม่มีบ้านไม่มีพ่อแม่ พระเดชพระคุณจึงมุ่งหวังสร้างงานสร้างอาชีพให้กับผู้ต้องขัง เพื่อจะเป็นการแก้ไขปัญหาทางสังคม เมื่อคนมีอาชีพก็จะลดการทำคามผิดซ้ำซาก จะไม่ต้องกลับมาเรือนจำอีกในฐานะ “ผู้ต้องขัง”

4. ผู้ต้องขังกับวัดพัชรกิติยาการามเอื้อบเทาต่อกัน โดยทางเรือนจำหนองบัวลำภูมีส่วนขับเคลื่อนวัดและช่วยวัดสร้างคนไปในเวลาเดียวกัน เพราะว่าการที่นักโทษมาคลุกคลีอยู่ที่วัดจะช่วยเสริมสร้างจิตใจของผู้ต้องขังเนื่องจากการเข้าฟังเทศน์จากพระ จากการทำงานตลอดทั้งวันของผู้ต้องขัง การทำวัตรเย็น สวดมนต์ฟังโอวาทของพระสงฆ์ที่สอนหลักการดำเนินชีวิตของฆราวาสเพื่อการไม่หันกลับไปกระทำความผิดอีก ตลอดจนการปฏิบัติธรรมนุ่งขาวห่มขาวเพื่อรักษาศีล แต่อยู่ในการดูแลของผู้คุมตลอดการปฏิบัติธรรม ขณะปฏิบัติธรรมจะมีการนั่งสมาธิ 30 นาที เดินจงกรม 30 นาที เรียกว่า 1 บัลลังก์ แบ่งออกเป็นช่วง เช้า บ่าย 3 บัลลังก์ เย็นหลังจากทำวัตรสวดมนต์เย็นแล้ว อีก 3 บัลลังก์ จะช่วยให้ผู้ต้องขังนั้นเข้าใจหลักธรรมเพื่อชี้แนวทางการดำเนินชีวิตอีกด้วย ผู้ต้องขังบางคนไม่เคยแม้แต่ที่จะเดินเข้าวัด ด้วยต้นทุนชีวิตหรือแม้แต่บุคลิกจนทำให้ห่างจากพระพุทธศาสนาไป เหมือนกันกับคำว่า “ในโซคร้าย ยังมีโชคดี” จนมาถึงการที่ได้เดินเข้าสู่ประตูเรือนจำ แต่โชคดีที่ทางวัดพัชรกิติยาการามนั้นมีโครงการ “เอาคุกเข้าวัด” จนตอบโจทย์ในทางสังคมที่จะเปลี่ยนวิถีคิดและเปลี่ยนชีวิตของผู้ต้องขังให้คืนสู่สังคมโดยการผ่านทางองค์กรทางพระพุทธศาสนา

5. การเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง เมื่อผู้ต้องขังผ่านการขัดเกลาจากทางวัดแล้วเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแค่ไหน คงไม่มีใครตอบได้ดีเท่ากับตัวอดีตผู้ต้องขังเอง เมื่อพูดถึงการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ผ่านมา ส่วนมากมักเป็นการพูดกันในวงนักวิชาการและผู้ปฏิบัติและมักจะมุ่งเน้นไปในประเด็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานในเรือนจำ แต่อีกสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือ การก้าวออกจากรั้วเรือนจำแล้วมองไปถึงก้าวต่อไปของการดูแลผู้กระทำผิดนั้นคือ การส่งผู้ต้องขังกลับคืนสู่สังคม การฝึกในผู้ต้องขังให้มีอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมคืนคนดีสู่สังคม คนร้อยพ่อพันแม่ที่ต้องเข้ามาอยู่เรือนจำต้องมีบ้างที่คือที่มี

นิสัยแตกต่างกัน แต่หลังโครงการสิ้นสุดลง ส่วนใหญ่แล้วเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สังเกตได้จากการพูดการจา การรู้จักสัมมาคารวะที่คุยกับพระสงฆ์ แม้กระทั่งญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดเขาก็เคารพ การที่ผู้ต้องขังได้มาสัมผัสกับพระธรรมโดยตรงนั้น ทำให้เขามีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น รวมไปถึงการมีความหวังและกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปเพื่ออนาคตของเขาและครอบครัวเอง หลังจากพ้นโทษแล้วก็ยังมีนักโทษบางคนที่ไม่มีการไป จนเกิดการที่ต้องขอทำงานช่วยเหลือพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญและปรารภนาอยู่วัดเหมือนบ้านของตนเอง เพราะว่าพวกเขาเหล่านี้ไม่มีที่พึ่งพา และหลวงพ่อก็รักและหวังดีกับอดีตผู้ต้องขังเสมือนครอบครัวเดียวกัน ส่วนวัดพัชรกิติยาการามก็ได้แรงงานช่วยทำงานภายในวัด เพราะแรงงานเหล่านี้เป็นพลังในการขับเคลื่อนวัดและเรือนจำได้พร้อมกัน ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมโครงการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสภาพจิตใจ และมีสภาพความเป็นอยู่เพื่อสร้างสิ่งดี ๆ ให้สังคม ซึ่งผู้ต้องขังมีความความตั้งใจในการปฏิบัติธรรม เพื่อสร้างบุญไถ่บาปที่เคยทำเมื่อก่อนเข้าสู่ห้องขัง นอกจากนี้ ยังมีโครงการนำผู้ต้องขังไปทำประโยชน์ให้กับชุมชน เช่น การช่วยเหลือการทำงานให้กับครอบครัวที่ลูกหลานไปทำงานในกรุงเทพฯ ช่วยทำความสะอาดในชุมชนสร้างบ้านให้ผู้คนพิการหรือด้อยโอกาส เป็นต้น

6. อดีตผู้ต้องขังมีโอกาสอุปสมบทหลังโครงการสิ้นสุด หลายครั้งที่จะมีอดีตผู้ต้องขังขอบวชหลังโครงการสิ้นสุดลง อันเนื่องมาจากสภาพจิตใจของแต่ละคนนั้นแตกต่างกัน บางคนขัดเกล่าได้มากน้อยต่างกัน บางคนได้แสงสว่างในการดำเนินชีวิต แต่บางคนก็บวระณาขอบวชเพื่อตั้งใจปฏิบัติตามพระวินัยซึ่งบางคนก็ตัดสินใจบวชยาวเพราะเห็นความดิ้นรนแข่งขันจากการใช้ชีวิตในสังคมภายนอก จนได้เข้ามาอยู่ในเรือนจำและได้รับโอกาสจากทางวัดนั้น จึงทำให้ชีวิตของเขาเปลี่ยนไปจนทำให้มีพระสงฆ์ที่เป็นอดีตผู้ต้องขัง นับเป็น “โลโก้” แห่งโครงการที่สร้างความภูมิใจแก่วัดพัชรกิติยาการามเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้มีส่วนช่วยพัฒนาจิตใจของอดีตผู้ต้องขัง ถือเป็น การลดปัญหานักโทษล้นคุก ประหยัดงบประมาณแผ่นดิน ทั้งยังช่วยลดการหวาดกลัวคนที่เคยติดคุกอีกด้วย อนึ่ง การขอบวชของอดีตผู้ต้องขังเป็นเหมือนการให้ชีวิตใหม่ที่เข้าไปศึกษาหลักดำเนินชีวิตเชิงพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่น่าชมเชย

7. มุมมองต่อผู้ต้องขังเปลี่ยนไป ในโครงการนี้สมาชิกในวัดพัชรกิติยาการามได้มีคำที่ใช้เรียกผู้ต้องขังให้ว่า “สารพัดช่างกำแพงสูง” นับเป็นจุดเริ่มต้นในการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่อผู้ต้องขังเปรียบได้กับเป็นการเติมกำลังใจที่ละเล็กละน้อยให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ เพื่อสร้างพลังในการใช้ชีวิตหลังสิ้นสุดโครงการ การเสริมมุมมองเช่นนี้จะช่วยสร้างจริยธรรมเพื่อเป็นบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่ผู้ต้องขังที่ได้รับการลงโทษทางกฎหมาย ซึ่งอาจจะเป็นการสร้างคนดีที่เคยผิดพลาดทางสังคม จากการที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า ทางวัดพัชรกิติยาการามได้มีบทบาทในการพัฒนาผู้ต้องขังเพื่อส่งคืนสู่สังคมอย่างแท้จริง โดยที่มีการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวเพื่อความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ถือว่าเป็นกลุ่มต้นแบบที่จะนำไปสู่

การใช้หลักปฏิบัติธรรมมาสอดแทรกไปกับการทำงาน และเป็นที่น่าพอใจที่ว่าเรือนจำกับวัดจะมีบทบาทร่วมกัน

8. ความท้าทายของสังคมที่จะก้าวข้ามตราบาปของชีวิต เนื่องจากปัญหาหนึ่งของผู้พ้นโทษคือการยอมรับจากสังคม “ตรา” ที่ติดตัวผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้เมื่อบุคคลเหล่านี้พ้นโทษออกไปแล้วไม่สามารถทำอาชีพได้ง่าย แม้กว่าร้อยละ 90 คนเหล่านี้จะเป็นวัยแรงงาน แนวคิดหนึ่งที่ถูกเล็งเห็นและนำมาใช้คือการพึ่งพาตัวเองในลักษณะธุรกิจส่วนตัวนั้นคือ “โอกาส” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สังคมจะหยิบยื่นให้ผู้กระทำความผิดมีที่ยืน เพื่อพวกเขาจะได้ใช้ความสามารถที่ได้รับการอบรมมาอย่างเต็มที่ในการดำเนินชีวิต และตั้งมั่นเป็นคนดีของสังคมต่อไป

สรุป

การย้ายคุกเข้าวัดพัชรกิตติยาภิอารามเปรียบเสมือนเป็นโรงเรียนชีวิตที่นำผู้ที่เดินทางใช้ชีวิตที่เคยก้าวพลาดพลั้งเข้าสู่การกระทำความผิด เมื่อเข้าสู่การกระทำความผิดแล้วก็ต้องอยู่ใน “เรือนจำ” เพื่อคุมประพฤติ การกระทำความผิดอาจมาจากส่วนลึกของจิตใจ หลายหน่วยงานจึงมองเห็นปัญหาของการกระทำความผิดนี้ จึงทำให้เกิดการนำคุกเข้ามาใกล้ชิดกับวัดเพื่อใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมระสานแนวทางการแก้ปัญหาของผู้กระทำความผิด จึงได้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “โอกาส” เพื่อเตรียมกลับกายกลับใจสู่การมีชีวิตแบบมีเป้าหมายมากขึ้น และเป็นความสำเร็จที่ไม่ต้องลงทุนอะไรมากนัก เพราะใช้วัดเป็นสถานที่ขัดเกลาจิตใจของผู้เข้าร่วมโครงการ เมื่ออาศัยอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน ๆ จะเกิดการซึมซับความใฝ่ดีของวัดและเก็บข้อดีของธรรมมาเป็นพลังความคิด เพื่อออกไปเผชิญกับโลกภายนอก ซึ่งทางวัดพัชรกิตติยาภิอารามก็ค่อนข้างพอใจกับผลตอบรับจากชุมชนและสังคม ยิ่งไปกว่านั้น วัดพัชรกิตติยาภิอารามมีเป้าหมายจะใช้โอกาสนี้ช่วยสร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติด้วยการ “คืนคนดีสู่สังคม” โดยบูรณาการแนวคิดด้วยการ “ย้ายคุกเข้ามาใกล้ชิดกับวัด” จนเกิดเป็นแนวทางในการลดปัญหาของผู้ที่เคยกระทำความผิดได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล และกุลภา วจนสาระ. (2560). การขับเคลื่อน “คุกไทย” สู่ “เรือนจำสุขภาวะ”. นครปฐม : สมาคมนักวิจัยประชากรและสังคม และสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2561). ภาพรวมการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมไทย และ *Rold in Action*. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- คมชัดลึกออนไลน์. (2562). สุริยะใส-พิภพ แซร์ประสพการณ์ 5 บ้านแดนวีไอพี. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.komchadluek.net/news/politic/377566>
- คำสั่งกระทรวงยุติธรรม. (2560). ราชกิจจานุเบกษา. เรื่องกำหนดอาณาเขตเรือนจำชั่วคราวบ้านห้วยเตย. เล่มที่ 134 ตอนพิเศษ 185 ง 19 กรกฎาคม 2560
- ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์. (2562). โครงการนำคุกเข้าวัด โดยกรมราชทัณฑ์. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://web.facebook.com/watch/?v=626280521100877>
- ปัฐพงษ์ สถาวรสมิต. (2561). โครงการสานต่อที่พ่อทำ โครงการที่ได้รับความนิยมในขณะนี้ เดินหน้าทำประโยชน์และสนับสนุนสังคมที่ จ.หนองบัวลำภู. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.tnews.co.th/social/408092>
- โพสต์ทูเดย์ (2562). บันทึกชีวิต 87 วันในเรือนจำ "คุณมีไว้ซึ่งคนจนจริงหรือ?". เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://www.posttoday.com/politic/news/589537>
- มติชนออนไลน์. (2560). บทความพิเศษ : ชูวิทย์ กมลวิศิษฎ์ เรียนรู้คุก (จบ) บทสรุปของคุก. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_31368
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬา. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักข่าว Spring News. (2561). เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก <https://shorturl.asia/FKVaA>
- สุรศักดิ์ หนองบัวลำภู. (2559). เอาคุกเข้าวัด! นำนักโทษทำประโยชน์ ชัดเกลียดด้วยธรรมะ ก่อนคืนสู่สังคม. เรียกใช้เมื่อ 6 สิงหาคม 2562 จาก https://www.thaich8.com/news_detail/6185

พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจเพื่อการรักษาศีล 5 ในยุค 4.0*

BUDDHIST MOTIVATION TO OBSERVE 5 PRECEPTS IN 4.0 ERA

พระธวัชชัย ดวงเจริญ

Phra Thawatchai Duengchareon

วัดอรุณญวิเวก ตำบลศรีวิไล อำเภอศรีวิไล จังหวัดบึงกาฬ

Wat Aranyavivek, Si Wilai Sub-district, Si Wilai District, Bueng Kan Province, Thailand.

พระเดชขจร ขนติธโร (ภุทธิพย์)

Phra Dechkhajorn Kantidharo (Phuthip)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nongkhai Campus, Thailand.

E-mail: dthwachchab@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล 5 ตามวิถีทางพระพุทธศาสนาในยุค 4.0 ผลการวิเคราะห์พบว่า พุทธวิธีที่สร้างแรงจูงใจให้บุคคลหันมารักษาศีล 5 มากขึ้นนั้นมี 4 วิธี คือ วิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการหวังผลประโยชน์ วิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการไม่ยอมเสียผลประโยชน์ วิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการสร้างความไม่แตกต่าง และวิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการริบเร่งปฏิบัติธรรมเพื่อมุ่งสู่การบรรลุธรรม สาเหตุที่พระพุทธองค์สร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล ก็เพราะมนุษย์นั้นมีอายุสั้น คราใดที่ถูกคิดได้ด้วยสัมมาทิฐิว่า การปฏิบัติธรรมมีคุณค่ากับชีวิตมากเพียงใด ครานั้นมนุษย์ก็ควรน้อมนำเอาพระสัทธรรมมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติในทันที เพราะมนุษย์มีสภาวะทางอารมณ์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้แรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมมีไม่เท่ากัน แต่แรงจูงใจในมุมมองของคณะผู้เขียนทั้ง 4 ข้อนี้ จะเป็นพลังขับเคลื่อนให้บุคคลมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมรวดเร็วขึ้น และเป็นเชื้อเพลิงขั้นดีที่จะเดินบนเส้นทางแห่งโลกุตระธรรมได้มากขึ้น ฉะนั้น เมื่อจิตใจน้อมนำในการปฏิบัติธรรม เมื่อนั้นกรรมดีก็จะพอกพูนมากขึ้นเป็นลำดับ บุคคลก็จะเห็นผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ได้ในเวลาอันจำกัด เช่น มีพฤติกรรมที่เรียบร้อย มีวาจาที่อ่อนโยน มีจิตใจที่เปี่ยมด้วยเมตตาธรรม เป็นต้น ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจเชิงพุทธจึงเป็นพุทธวิธีอย่างหนึ่งที่จะเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามารักษาศีล 5 ในยุค 4.0 เปรียบดัง

*Received: 5 February 2020; Revised: 27 February 2020; Accepted: 30 March 2020

มีดวงประทีปนำทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากวัฏสงสาร และรับประกันว่าสังคมจะสงบสุขในเวลาอันรวดเร็วได้อย่างแน่นอน

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การสร้างแรงจูงใจ, การรักษาศีล 5 ในยุค 4.0

Abstract

The purpose of this academic article is to analyze the motivation for observing the 5 precepts according to the Buddhist ways of life in the 4.0 era. There are 4 Buddhist ways to motivate people to observe the 5 precepts, such as; Buddhist motivate with the benefit, with fear of loss their own benefits, with indifference, and with be hustle to achieve Dharma. The reason that the Buddha created an incentive to observe the precepts and keep praying because human-beings are short-lived which once can think with right view that how valuable is Dhamma practice in life at that time, humans should immediately embrace the Dhamma as a guideline for all life. Because humans have different emotional states, so that the incentive for practicing Dhamma are not equal. But the motivation from the point of view of all 4 authors will be a driving force for people to progress in Dharma practice faster, and like a good fuel to walk more on the path of Buddha's Dharma as well. Therefore, whenever the mind is inclined to practice Dharma, then that good karma will accumulate more and more. Finally, the person can see the desired results in a limited time, such as with good behavior, a gentle speech, and a compassionate mindset. Therefore, creating a Buddhist motivation is one strategy that will allow people to observe the 5 precepts in the age of 4.0, as there is a light that leads life out of the cycle of existences, and guarantees that society will be peaceful in a short time surely.

Keywords: Buddhist Way, Motivation, Observe 5 Precepts in 4.0 Era

บทนำ

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมากมาย แต่สิ่งที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้นมา เพื่อเป็นหลักกฎเกณฑ์ของการดำเนินชีวิตของมนุษย์เรียกว่า “ศีล” เพราะที่ผ่านมามนุษย์ได้เบียดเบียนทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต มีทั้งการลักทรัพย์ การปล้น การฆ่า และการทะเลาะวิวาทกัน จนบาดเจ็บล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมและสถาบันครอบครัวเกิดความแตกแยก วุ่นวาย ไม่สามัคคีกัน เกิดความยุ่งเหยิงในสังคม ผิดเรื่อง ผิดรอย ไม่ตรงตามศีลธรรม ผู้คนมีสติแก้ไขปัญหาลดน้อยลง หลงผิดไปมัวเมา กับอภุศล 3 คือ โลภะ โทสะ โมหะ มากขึ้น ทำให้ค้นหาเข้ามาแทรกซึมจิตใจได้ ด้วยความประมาทนี้ ทำให้มนุษย์เป็นทาสแห่งทุกข์ และตกอยู่ในวัฏสงสารเวียนว่ายในกรอบแห่งการชดใช้กรรม (พระศรีสุทธิโมลี, 2524; พระมหาลักษณ์ กิตติญาโณ และพระวิเชียร ปญญาพล, 2553) จนกว่าจะข้ามพ้นประพตติตามหลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติขึ้น

ฉะนั้น หลักศีลธรรมที่พระพุทธองค์บัญญัติขึ้น จึงเป็นแนวทางการปฏิบัติ ที่เปรี๊ยะบุดจเข้มทิศของการดำรงชีวิต เพราะหลักศีลธรรมคำสั่งสอนสามารถนำพาผู้ปฏิบัติตามให้บรรลุถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ และให้อยู่ในกรอบของการทำความดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบำเพ็ญตนตามหลักเบญจศีลหรือศีล 5 ซึ่งเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เนื่องจากผู้ที่จะเดินบนเส้นทางพระพุทธศาสนา ต้องรู้จักรากฐานแห่งความดีก่อน (สมเด็จพระญาณวโรดม, 2551) ดังนั้น ศีลจึงเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมสงบอยู่เย็นเป็นสุขและเกื้อกูลต่อกันในยุค 4.0 เช่นนี้ มนุษย์จึงควรรักษาไว้ซึ่งความสามัคคีปรองดองในหมู่มนุษย์ เพื่อความเป็นปกติบนโลกสวรรค์เบื้องหน้าต่อไป

บทบาทของศีล

หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี เคยให้โอวาทธรรมเกี่ยวกับเรื่องศีล สมภาธิ ปัญญา ไว้โดยสังเขปว่า ที่สุดของศีล สมภาธิ ปัญญา คือการรักษาสองร้อยยี่สิบเจ็ดให้มัน หรือรักษามากกว่าก็ยิ่งดี ปกิณกะที่มานอกเหนือจากสมภาธิก็หลายเรื่อง ยิ่งสมัยนี้ยิ่งแปรปรวนไป มีคนประดิษฐ์คิดค้นต่าง ๆ ขึ้นมาหลายอย่าง ที่เอาตามความคิดความเห็นของตนเป็นใหญ่ การจะให้มันปัญญาก็ยิ่งยุ่งมากขึ้นไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด หลวงปู่เทสก์ให้โอวาทเพิ่มว่า พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ที่สุดของพระพุทธศาสนาอยู่ที่ศีล ไม่ใช่ตัวของพระองค์ เมื่อพระพุทธองค์ทรงดับขันธไปแล้ว ก็ไม่ได้เอาศีลไปด้วย ใครปฏิบัติตามศีล คนนั้นเป็นผู้ได้ศีลติดตัว หากใช้อยู่ที่พระพุทธองค์แต่อย่างใด ถ้าพระองค์ทรงมีชีวิตอยู่จนปานนี้ ศีลอาจจะมามากเป็นหมื่นเป็นแสนข้อก็เป็นได้ หากใครประพตติล่วงเกินศีล ก็เท่ากับล่วงเกินตัวเอง โทษที่ละเมิดศีลจะมากหรือน้อยอยู่ที่เจตนาตัวเดียว ฉะนั้น อย่ามีเจตนาในการละเมิดศีล เพราะโทษจะมากเป็นเงาตามตัว สอดคล้องกับ

สังคมในปัจจุบันโดยเฉพาะสังคมไทยที่ได้เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติศีลธรรมแก่คนทั่วไป ทั้งระดับชาติ และนานาชาติ ฉะนั้น การเข้าใจบทบาทหน้าที่ของศีลจึงช่วยแผ้วถางให้คนรุ่นต่อไปปฏิบัติตามได้ง่าย (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี, 2528)

คุณประโยชน์ของศีลในขั้นพื้นฐานคือ ทำให้กาย วาจา ใจ ให้สงบ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถที่จะทำให้จิตสงบได้ง่าย ในระดับของบรรพชิต ศีลจะมีหลายข้อ เพื่อกำกับให้พระภิกษุสงฆ์ สามเณรสามารถครองตนในสมณภาวะได้อย่างสมบูรณ์ และเอื้อต่อการประพฤติพรหมจรรย์ในขั้นสูง ต่อไปนี้ ศีลสามารถจัดแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) ศีล 5 หรือเบญจศีล เป็นศีลขั้นพื้นฐานของศีลทั้งปวง กล่าวคือ ศีลทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นศีลของอุบาสก อุบาสิกา สามเณร หรือพระภิกษุ ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งศีล 5 ข้อนี้ กำหนดเป็นศีลสำหรับผู้ครองเรือนทั่วไปควรรักษา เป็นศีลที่ควรรักษาให้เป็นปกติ ศีลห้า ประกอบด้วย

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทั้งปวง รวมถึงการทำร้ายสัตว์หรือมนุษย์
2. เว้นจากการลักทรัพย์ เอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้
3. เว้นจากการประพฤติดินในกามทั้งหลาย
4. เว้นจากการพูดเท็จ คำหยาบ หรือพูดส่อเสียด
5. เว้นจากการดื่มน้ำเมา อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

2) ศีล 8 หรืออัฐศีล เป็นศีลที่มีพื้นฐานมาจากศีล 5 เน้นการไม่เสพกาม การรับประทานอาหารจำกัดเวลา การหัดลดละการหาความสุขจากสิ่งบันเทิงหรือเครื่องปรนเปรอความสุขทางประสาทสัมผัส และการงดใช้เครื่องนุ่งนอนฟูกหุหุระ เป็นการฝึกฝนตนให้รู้จักที่จะมีชีวิตที่เป็นอิสระได้มากขึ้น สามารถอยู่ดีมีสุขได้โดยไม่ต้องพึ่งพาหรือขึ้นต่อวัตถุภายนอกมากเกินไป

3) ศีล 10 หรือทศศีล เป็นศีลสำหรับเด็กและเยาวชนที่บวชเป็นสามเณรสมาทานรักษาเป็นประจำ คำว่า สามเณร แปลว่า เหล่ากอของสมณะ หมายถึง เด็กและเยาวชนผู้ศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเตรียมเป็นพระภิกษุเมื่อมีอายุครบอุปสมบทตามพระวินัยกำหนด

4) ศีล 227 หรือสิกขาบท 227 เรียกว่า ศีลของพระภิกษุ เป็นพระวินัยพุทธบัญญัติในส่วนที่เป็นกฎเกณฑ์ข้อห้ามสำหรับบุรุษผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาที่ต้องรักษาโดยเคร่งครัด เพื่อดำรงความเป็นพระภิกษุ

5) ศีล 311 หรือสิกขาบท 311 เรียกว่า ศีลของพระภิกษุณี เป็นพระพุทธรูปบัญญัติในส่วนที่เป็นข้อห้ามสำหรับสตรีผู้อุปสมบทเป็นพระภิกษุณีที่ต้องรักษาโดยเคร่งครัด เพื่อดำรงความเป็นพระภิกษุณี

อานิสงส์ของศีลจึงเป็นหลักการที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562) ศีล 5 เป็นหลักการพื้นฐานของสังคม การรักษาศีล 5 คือ หลักการที่

เป็นเหมือนพื้นฐานเพื่อก่อให้เกิดสันติสุขในสังคม แต่มันไม่ได้ให้ความมั่นใจในเรื่องความสุขของมนุษย์ มันช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติมากขึ้น โดยไม่มีการทำร้ายซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย และทำให้สังคมน่าอยู่ยิ่งขึ้น สำหรับมนุษย์ทุกคนที่อยู่ร่วมกัน และช่วยให้บุคคลแต่ละคนมีโอกาสที่จะมีพัฒนาการได้ดียิ่งขึ้น ส่วนศีล 8 คือ ศีลที่นำไปสู่อิสรภาพ ช่วยเสริมส่งให้คนที่มีอามิสสุข (ความสุขด้วยการอาศัยสิ่งภายนอกขึ้นต่อวัตถุหรือสิ่งเสพบริโภคน) ได้ก้าวหน้าไปสู่นิรามิสสุข (ความสุขที่ไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก ไม่ขึ้นต่อวัตถุหรือสิ่งเสพบริโภคน) ในศีล 8 จะเห็นได้ว่ามีศีลเพิ่มขึ้นที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคนอื่น ไม่ได้สัมพันธ์กับการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งต่างจากศีล 5 ข้อแรก ศีลห้าเกี่ยวข้องกับที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่ศีล 8 แตกต่างออกไป เมื่อชาวพุทธได้รักษาศีลก็จะพบว่า สามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขโดยไม่ต้องอาศัยกามคุณต่าง ๆ

ฉะนั้น พระพุทธศาสนาสอนให้พุทธศาสนิกชนรักษาศีลเพื่อมีความสุขโดยไม่ต้องอาศัยสิ่งภายนอก รู้สึกมีความสุขที่เป็นอิสระจากกามคุณ 5 คนทั่วไป เหมือนกับเทศนาธรรมของพระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกาฬิณีสิงห์) ที่ว่า ศีลนี้ถือว่าเป็นธรรมะส่วนหนึ่งที่ต้องศรัทธาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแนะนำว่า “บุคคลใดต้องการความสุข บุคคลนั้นให้ปฏิบัติในศีล” (พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกาฬิณีสิงห์), 2550) คำว่า “ศีล” นี้ถ้าแปลเป็นภาษาไทยก็แปลว่า ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพุทธบริษัทได้สมาทานศีล 5 ประการ เพื่อให้ห่างไกลจากความชั่วร้าย เพราะเป็นผลที่ตั้งแห่งความประมาท นี่คือเหตุผลที่สมเด็จพระบรมโลกนาถพุทธเจ้าตรัสว่า ถ้าบรรดาบุคคลทั้งหลายปฏิบัติได้อย่างนี้แล้ว ก็จะได้ความสุขเป็นอันสงัด ดังคำที่ว่า สีเลนะ สุคะตัง ยันติ ความสุขก็จะติดตัวไปงาชาติหน้าหรือไปเกิดใหม่ก็มีความสุข ส่วนคำว่า สีเลนะ โภคะสัมปะทา เป็นการได้โภคทรัพย์อันสมบูรณ์เมื่อได้ปฏิบัติตามศีล หรือเมื่อตายไปแล้ว ก็กลายเป็นคนมีทรัพย์ สุดท้ายคำว่า สีเลนะ นิพพุตัง ยันติ กล่าวถึงความปรารถนาของคนที่ได้เดินตามรอยพระพุทธเจ้า บุคคลผู้ปฏิบัติความดีอย่างนี้แล้ว ย่อมมีชีวิตที่สงบสุข ตายไปแล้วก็มีความสุขได้หรืออาจถึงซึ่งพระนิพพานได้ (พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกาฬิณีสิงห์), 2550)

ดังนั้น องค์สมเด็จพระบรมศาสดาทรงนำเอาความปรารถนาเป็นปกติของคนและสัตว์โลกมาแนะนำบรรดาพุทธบริษัททั้งโลก ทั้งชาย-หญิง ไม่มีใครต้องการให้คนอื่นมาฆ่าชีวิตเรา ไม่มีใครต้องการให้คนอื่นมาลักทรัพย์เรา ไม่มีใครต้องการให้คนอื่นมาแย่งคู่รักเราไป ไม่มีใครต้องการให้คนอื่นมาพูดโกหกกับเรา และไม่มีใครปรารถนาชาติสติเพราะการดื่มสุราเมรัย ดังนั้น คนทุกคนต้องการความดีเช่นนี้ แม้ชาวพุทธจะเพียรพยายามรักษาศีลแล้ว แต่ก็อาจเดินหลงทาง ดังตัวอย่างที่เห็นได้คือเทวทัต แม้มีสมาธิดี ดีถึงขนาดได้ฌานจิต ได้อภิญญา ชำนาญถึงขนาดทำอภิญญาได้ แต่เมื่อศีลไม่ดี จึงคิดจะฆ่าพระพุทธเจ้า สมาธิก็เสื่อม ค่อย ๆ เสื่อมไป สุดท้ายขนาดเดินยังเดินไม่ไหวเลย ต้องให้ลูกศิษย์หามมาเฝ้าพระพุทธเจ้า (หลวงพ่อกาฬิณีสิงห์ ปาโมชโช, 2561)

วิเคราะห์พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจของการรักษาศีล 5 ในยุค 4.0

จากแนวคิดเรื่องศีล 5 และแรงจูงใจตามแนวพระพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นแรงจูงใจให้คนอยากรักษาและปฏิบัติศีล 5 นอกจากพระพุทธองค์ทรงมีอัจฉริยภาพในการสอนอันเป็นคุณลักษณะส่วนพระองค์ ความเป็นครูผู้ทรงเข้าใจธรรมชาติของแรงจูงใจที่แฝงอยู่ในมนุษย์มีความแตกต่างกัน พระองค์จึงทรงเลือกวิธีการต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะกับพื้นฐานแรงจูงใจของบุคคล (ชั้นทอง วัฒนธรรมประดิษฐ์, 2558) พุทธวิธีที่พระพุทธเจ้านำมาใช้สร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล 5 ในมุมมองของผู้เขียน มี 4 พุทธวิธี ดังนี้

1. พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการหวังผลประโยชน์ : พุทธวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าทรงใช้กุศโลบายด้วยการหวังผลประโยชน์จากการปฏิบัติธรรม เช่น อภิญา 6 วิชชา 8 หรือวิปัสสนาญาณ 9 เป็นต้น การสร้างแรงจูงใจด้วยการให้ผลประโยชน์เช่นนี้ ถือเป็นสร้างแรงจูงใจจากภายนอกที่ทำให้คนทั่วไปเห็นถึง “ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ” หนึ่งในพุทธวิธีที่สำคัญและเป็นคุณสมบัติโดดเด่นส่วนพระองค์คือ ก่อนที่จะเทศนาสั่งสอน พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาถึงคุณสมบัติของผู้ฟังว่า มีความโน้มเอียงไปในด้านใด แล้วพระองค์ก็จะทรงเทศนาธรรมให้เหมาะสมกับบุคคลเหล่านั้น รวมถึงแนวทางการสร้างแรงจูงใจที่ใช้ปฏิหารย์ในการกำราบผู้ที่มีทิฏฐิมานะให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระธรรมคำสอน ตัวอย่างเช่น มานัตถัทธพราหมณ์ (ส.ส. (ไทย) , 15/201/291) ซึ่งเป็นผู้มีทิฏฐิมานะมานะถือตัว เป็นคนนิสัยกระด้าง พระพุทธเจ้าทรงใช้เจโตปริยญาณคือ รู้ถึงจิตใจผู้อื่น กำราบความมีมานะนั้นแล้วทรงแสดงธรรม ในที่สุดมานัตถัทธพราหมณ์มีดวงตาเห็นธรรม ได้ขอเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะในศีล 5 ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม พุทธวิธีที่ทรงใช้สร้างแรงจูงใจด้วยการหวังผลประโยชน์นี้เป็นการสร้างแรงจูงใจจากภายนอกเพื่อที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้ฟัง ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจใคร่ฟังในสิ่งที่ธรรมที่จะแสดง แต่สิ่งที่เป็นพุทธวิธีที่สำคัญและเปลี่ยนความเห็นของคนคือ การเทศนาหรือการสอนที่ไม่ต่อต้านความคิดเดิม แต่ทรงขยายความคิดเพื่ออธิบายถึงเหตุผลที่มากกว่า ทำให้ผู้ฟังมีมุมมองใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เปิดใจรับฟังพุทธธรรมมากขึ้น และเมื่อความคิดเห็นตรงกัน ก็เกิดการยอมรับในหลักธรรมคำสอนในที่สุด ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่เป็นกุศลธรรมฉันทะนั่นเอง

2. พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการไม่ยอมเสียผลประโยชน์ : หลังจากทีพระพุทธองค์ทรงประสบความสำเร็จในการเผยแผ่พุทธธรรมโดยใช้แรงจูงใจจากสิ่งที่ปรารถนาแล้ว อีกพุทธวิธีหนึ่งก็คือ การจูงใจด้วยการกลัวเสียผลประโยชน์จากสิ่งที่พึงประสงค์ ครั้งหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จไปยังแคว้นโกศล ผ่านหมู่บ้านชื่อ เวฬุทวาระ (ส.มหา. (ไทย) , 19/1003/500-505) ชาวบ้านและหมู่บ้านต่างก็เคยได้ยินกิตติศัพท์ของพระองค์เกิดศรัทธาจึงพากันเข้าเฝ้าพร้อมทูลถามปัญหาต่อพระองค์ ท่าทีของชาวเมือง

นี้ต่างก็มีความปรารถนาในการไปเกิดแดนสวรรค์ ทั้งที่ตนเป็นคฤหัสถ์ยังข้องเกี่ยวในกามคุณทั้ง 5 และรักความสุขสบาย แต่ไม่รู้วิธีการที่จะทำให้ตนบรรลุวัตถุประสงค์ เข้าประเด็นที่ว่ารู้จุดมุ่งหมายแต่ไม่รู้วิธีการ พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงธรรมที่ควรน้อมมาใส่ตัว 2 ประการ อันได้แก่ ประการที่หนึ่งคือ พระสัทธรรม 7 (การเว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดินในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ) และประการที่ 2 คือ การมีความเลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงจงใจชาวบ้านด้วยการตอบสนองความต้องการชีวิตหลังความตาย การจะได้ไปเกิดในแดนสวรรค์ควรทำอย่างไร ซึ่งการได้เกิดในแดนสวรรค์เป็นแรงจูงใจที่ประกอบด้วยตัณหา กล่าวคือ เป็นตัณหาความอยากในทางใฝ่ดี แต่ก็แฝงไปด้วยความต้องการที่ไม่อยากให้สูญเสียผลประโยชน์จากสิ่งที่จะได้รับ ทำให้ผู้ฟังเกิดการหวงแหนในผลตอบแทนนั้น ไม่อยากให้ผลตอบแทนนั้นห่างไกลออกไป ผู้ฟังจึงจะพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาคุณูปการของการปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนไว้กับตัวเองให้นานที่สุด ยิ่งพาไปด้วยหลังความตายก็ยังจะเอาไปให้ได้ เช่น กลัวตกนรก จึงต้องสะสมบุญไว้มาก ๆ กลัวเกิดในอบายภูมิ จึงต้องมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ หรือกลัวได้เกิดใหม่เป็นคนมีทรัพย์น้อย จึงต้องทำทานบารมีให้มากขึ้น เหล่านี้เป็นต้น นี่คือการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนหนทางที่จะนำไปสู่สิ่งที่ปรารถนาด้วยการแนะนำให้ละเว้นในการล่วงละเมิดศีล เพราะเมื่อผู้ฟังไม่อยากถูกเบียดเบียน ผู้ฟังก็ไม่ควรไปเบียดเบียนผู้อื่นเช่นกัน ฉะนั้น ไม่มีใครปรารถนาการถูกละเมิดด้วยกาย วาจา และใจ ก็จงอย่ากระทำในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเป็นทุกข์ ไม่มีใครสมควรปรารถนาในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิที่จะนำพาผู้ฟังไปสู่ภพภูมิที่กำหนดเองได้ในที่สุด

3. พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจด้วยการสร้างความไม่แตกต่าง : กล่าวคือ เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงให้เห็นผลตอบแทนที่จะได้รับหากได้ปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม และกล่าวถึงผลกระทบที่หรือโทษแห่งการละเมิดศีลแล้ว พระพุทธเจ้ายังทรงสอนให้ตระหนักถึงศักยภาพของตนที่สามารถปฏิบัติธรรมได้เทียบเท่ากับคนอื่น ดังในราชสูตร (อง.ปญจก-ฉก. (ไทย) , 22/178/296-299) พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงภัยของการละเมิดศีล 5 ซึ่งบัณฑิตท่านใดก็ตามไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต หากละเมิดศีลธรรมแล้ว ก็จะได้รับทุกข์โทษเหมือนคนอื่น ๆ ที่ได้รับทุกข์เวทนาไปก่อนหน้านี้แล้ว เภกเช่นเดียวกับกรณีของพระเทวทัตที่ลอบทำร้ายองค์พระพุทธเจ้าจนหื้อพระโลหิต ผู้ฟังหลายท่านก็ไม่ปรารถนาจะได้รับทุกข์โทษเหมือนพระเทวทัต ฉะนั้น การฝ่าฝืนศีลธรรมอันดีนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ควรข้องเกี่ยวกับเหตุ เพราะจะนำพาไปสู่อบายภูมิ กำเนิดเป็นสัตว์ดิรัจฉาน กำเนิดเป็นเปรตอยู่ในอบายภูมิและหุคติภูมิ พระพุทธเจ้าทรงใช้ความกลัวของมนุษย์ที่ไม่ต้องการให้ตนเดือดร้อน ด้วยกลัวการตกนรก ทำให้มีแรงจูงใจที่จะเว้นจากการทำความชั่วทั้ง 5 ข้อ

4. พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจด้วย “การรีบเร่ง” มุ่งสู่การบรรลุธรรม : ในอัมมทินนสูตร (สัมมา. (ไทย) , 19/1049/572-574) มีเรื่องราวเกี่ยวกับแรงจูงใจในการรักษาศีล 5 ของนายอัมมทินนนะ พร้อมด้วยบริวาร 511 คน เป็นคฤหัสถ์ผู้รักษาศีล 5 แต่ก็ยังข้องเกี่ยวกับการครองเรือน เบียดเสียดบุตร และยังพอใจในเครื่องประทีปผิว ทัดทรงดอกไม้ ยินดีในเงินทองเกิดความสงสัยในการปฏิบัติของตน จึงได้ตั้งคำถามเชิงปรารภกับพระพุทธเจ้าถึงหนทางในการก้าวสู่การหลุดพ้นหรือโลกุตตระของตนเป็นเรื่องยาก ประเด็นนี้พระพุทธองค์ทรงสร้างแรงจูงใจว่า หากบุคคลใดไม่ประพฤติล่วงละเมิดศีล 5 บุคคลนั้นย่อมจะเข้าสู่โลกุตตระธรรม ด้วยเหตุนี้ การรักษาศีลที่เป็นไปเพื่อสมาธิ จึงเป็นสิ่งที่ต้อง “เร่งรีบ” ลงมือทำตามหลักธรรมคำสั่งสอน และเป็นเครื่องรับรองว่าผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านั้นสามารถเข้าสู่กระแสพระสัทธรรมได้ การบรรลุพระสัทธรรมจะทำแบบเชื่องช้า ๆ หรือไม่ต่อเนื่อง ก็จะไม่สามารถเข้าถึง (approach) ได้ในเวลาอันจำกัด แต่หากปรารถนาจะเข้าถึงกระแสโลกุตตระธรรม จะต้องลงมือปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่อง ถ้าทำอย่างกระปิดกระปอย ก็ไม่อาจรักษาแรงจูงใจที่จะเข้าถึงหลักพุทธธรรมได้ในเวลาอันรวดเร็ว ดังนั้นผู้ฟังต้องรีบปฏิบัติธรรมในช่วงเวลาที่ตนกำลังมีสัมมาทิฐิ มีสัมมาสติ และสัมมาสมาธิเพื่อให้มุ่งไปสู่โลกุตตระธรรมตามที่ปรารถนาได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551) มิเช่นนั้น พลังขับเคลื่อนอาจจะมอดลงได้ในเวลาอย่างน่าเสียดาย ด้วยเหตุนี้ ผู้ปฏิบัติธรรมต้องแสวงหาความก้าวหน้าด้วยการยึดมั่นศรัทธาในพุทธธรรม ควรประพฤติตนอยู่ในศีล ไม่เป็นทาสของตัณหา

แรงจูงใจในการรักษาศีล 5 ในยุค 4.0

เมื่อมองศีล 5 ในยุคสมัยใหม่ ผู้เขียนยังมีมุมมองในการวิเคราะห์เพิ่มเติมว่า การที่คนในสังคมไทยจะสร้างแรงจูงใจให้พุทธศาสนิกชนชาวพุทธในสังคมนั้น ๆ หันเข้ามารักษาศีลนั้น ก็เป็นที่เข้าใจกันว่า ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ผู้คนสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้จะต้องมีอินเทอร์เน็ต คนในสังคมก็ย่อมใช้ประโยชน์การใช้อินเทอร์เน็ตคือค้นหางานสืบหาข้อมูลต่าง ๆ นานา จนไปถึงพระภิกษุสามเณรในยุคนี้ก็ย่อมจะมีโทรศัพท์มือถือเพื่อสะดวกแก่การสื่อสารข้อความและอื่น ๆ ทั้งนี้ทั้งนั้นเมื่อเข้าสู่ยุค 4.0 แล้วผู้คนในสังคมก็เข้าใจดีว่ายุคแห่งดิจิทัลเช่นนี้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างมาก ซึ่งในปัจจุบันสังคมก็ได้รับรู้ถึงหลักและวิธีการในการที่จะประกาศพระธรรมคำสั่งสอนก็ดี คติเตือนใจก็ดี พุทธสุภาษิตคำคมก็ดี ชาวพุทธยุคใหม่ก็สามารถประกาศสิ่งเหล่านี้ได้ทางอินเทอร์เน็ตได้ ไม่ว่าจะเป็นทาง Facebook, Line, Twitter, Instagram หรือ Google ก็ดี สิ่งเหล่านี้จะสามารถส่งสารไปให้บุคคลภายในโลกของอินเทอร์เน็ตในการสร้างแรงจูงใจให้คนที่ไม่มีเวลาในการที่จะทำบุญหรือฟังธรรมได้อ่านให้เกิดแรงบันดาลใจ โดยเฉพาะกับบุคคลผู้ที่ท้อหมดหวังกำลังใจให้ได้เข้าใจชีวิตมากขึ้น เพื่อให้เขา

เหล่านั้นกลับมามีสติและมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตต่อไป เพียงแค่เรียนรู้พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล 5 ดังที่ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ห้ามฆ่าสัตว์ สิ่งที่มีชีวิตเป็นสิ่งที่มีความค่า จึงไม่ควรเบียดเบียน ช่มเหง และทำลายคุณค่าแห่งความเป็นอยู่ของเขาให้ตกไป

- แรงจูงใจภายนอก เช่น ทำให้อายุยืน ปราศจากโรคร้ายเบียดเบียน มีสุขภาพดียิ่งขึ้น
- แรงจูงใจภายใน เช่น หัดฝึกสมาธิและแผ่เมตตาเพื่อการเป็นผู้มีจิตใจเมตตาต่อสัตว์

ทั้งหลาย ด้วยการประคองความคิดที่จะไม่เบียดเบียนต่อสัตว์อื่น

2. ห้ามลักทรัพย์ สิ่งของของใคร ๆ ก็รักและสงวน ไม่ควรทำลาย ฉกฉัก ปล้น จี้ เป็นต้นอันเป็นการทำลายสมบัติและทำลายจิตใจกัน

- แรงจูงใจภายนอก เช่น ทรัพย์สมบัติที่อยู่ในความปกครอง มีความปลอดภัยจากมิฉฉาชีพ โจรผู้ร้ายไม่เบียดเบียนทำลายทรัพย์สิน

- แรงจูงใจภายใน เช่น หมั่นฝึกสมาธิเพื่อบรรเทาความโลภ และเข้าใจความต้องการของคนอื่น

3. ห้ามประพฤติผิดในกาม ลูกหลาน สามีภรรยาของใคร ๆ ก็รักก็สงวนอย่างยิ่ง ไม่ปรารถนาให้ใครมาล่วงเกิน ซึ่งเป็นการทำลายจิตใจของผู้อื่นอย่างหนัก และเป็นบาปที่ไม่มีประมาณ

- แรงจูงใจภายนอก เช่น ระหว่างลูกหลาน สามีภรรยา อยู่ด้วยกันเป็นผาสูก ไม่มีผู้คอยล่วงล้ำกล้ากราย ต่างครองกันอยู่ด้วยความสุข

- แรงจูงใจภายใน เช่น ต้องห้ามจิตใจของตนเองให้ได้ ห้ามไปมีความรักกับคู่ครองของคนอื่น ซึ่งเป็นคนนอกครอบครัวของเรา มีความรักได้ แต่ไม่ใช่เชิงชู้สาว

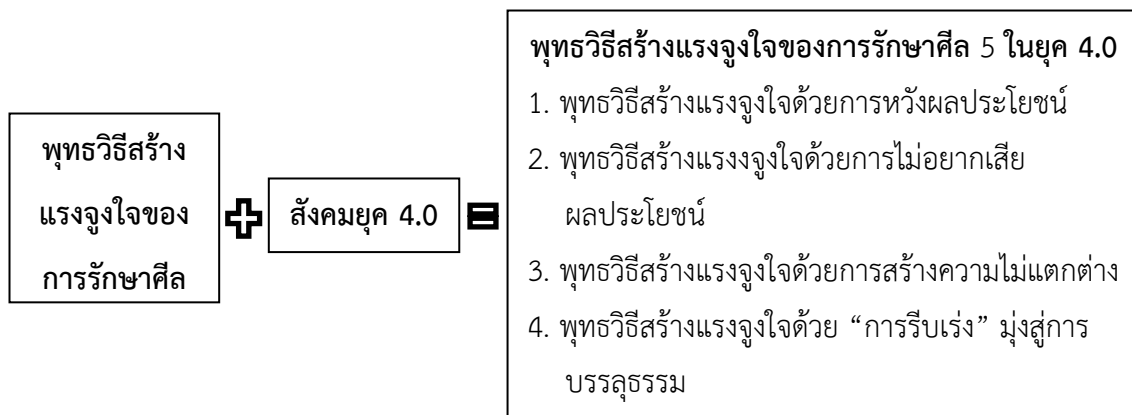
4. ห้ามพูดเท็จมุสา การโกหกเป็นสิ่งทำลายความเชื่อถือของผู้อื่นให้ขาดสะบั้นลงอย่างไม่ไยดี แม้แต่ัจฉานก็ไม่พอใจคาลอกลวง จึงไม่ควรโกหกหลอกลวงให้ผู้อื่นเสียหาย

- แรงจูงใจภายนอก เช่น พูดอะไร มีผู้เคารพเชื่อถือ คำพูดมีเสน่ห์เป็นที่จับใจไพเราะด้วยสัจย์ด้วยศีล

- แรงจูงใจภายใน เช่น ทำให้เป็นคนพูดตรง ๆ ไม่โกหก ไม่พูดใส่ร้ายป้ายสีคนอื่น

5. ห้ามดื่มสุราเมรัยสุรา ยาเสพติดเป็นของมีนเมาและให้โทษ ดื่มเข้าไปย่อมทำให้คนดี ๆ กลายเป็นคนบ้าเสียสติได้ ผู้ต้องการเป็นคนดีต้องมีสติคุ้มครองตัวเอง มนุษย์จึงไม่ควรดื่มสุราซึ่งเป็นเครื่องทำลายสุขภาพทางร่างกายและใจอย่างยิ่ง เป็นการทำลายตัวเองและผู้อื่นไปพร้อมกัน

- แรงจูงใจภายนอก เช่น เป็นผู้มีสติปัญญาดีและเฉลียวฉลาด ไม่หลงใหลง่าย ไม่เป็นคนเสียสติสัมปชัญญะ ผู้มีศีลต้องเป็นผู้ปลูกฝังความดีและส่งเสริมสุขในหัวใจผู้คนและหมู่วัตถุให้มีแต่ความอบอุ่น ไม่เป็นที่ระแวงสงสัย ผู้ไม่มีศีลมักทำลายหัวใจสรรพสัตว์ให้ได้รับความเดือดร้อน
- แรงจูงใจภายใน เช่น ฝึกจิตใจให้มองเห็นสุราและเมรียนั้นมีโทษ ไม่ติดต่อสุภาพทางกายและจิต เป็นสิ่งที่ทำให้เรตกอยู่ในความเมา และผล่อทำบาปได้ทุกอย่าง

แผนภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับพุทธวิธีสร้างแรงจูงใจของการรักษาศีล 5 ในยุค 4.0
(ที่มา: ผู้เขียน, 2562)

สรุป

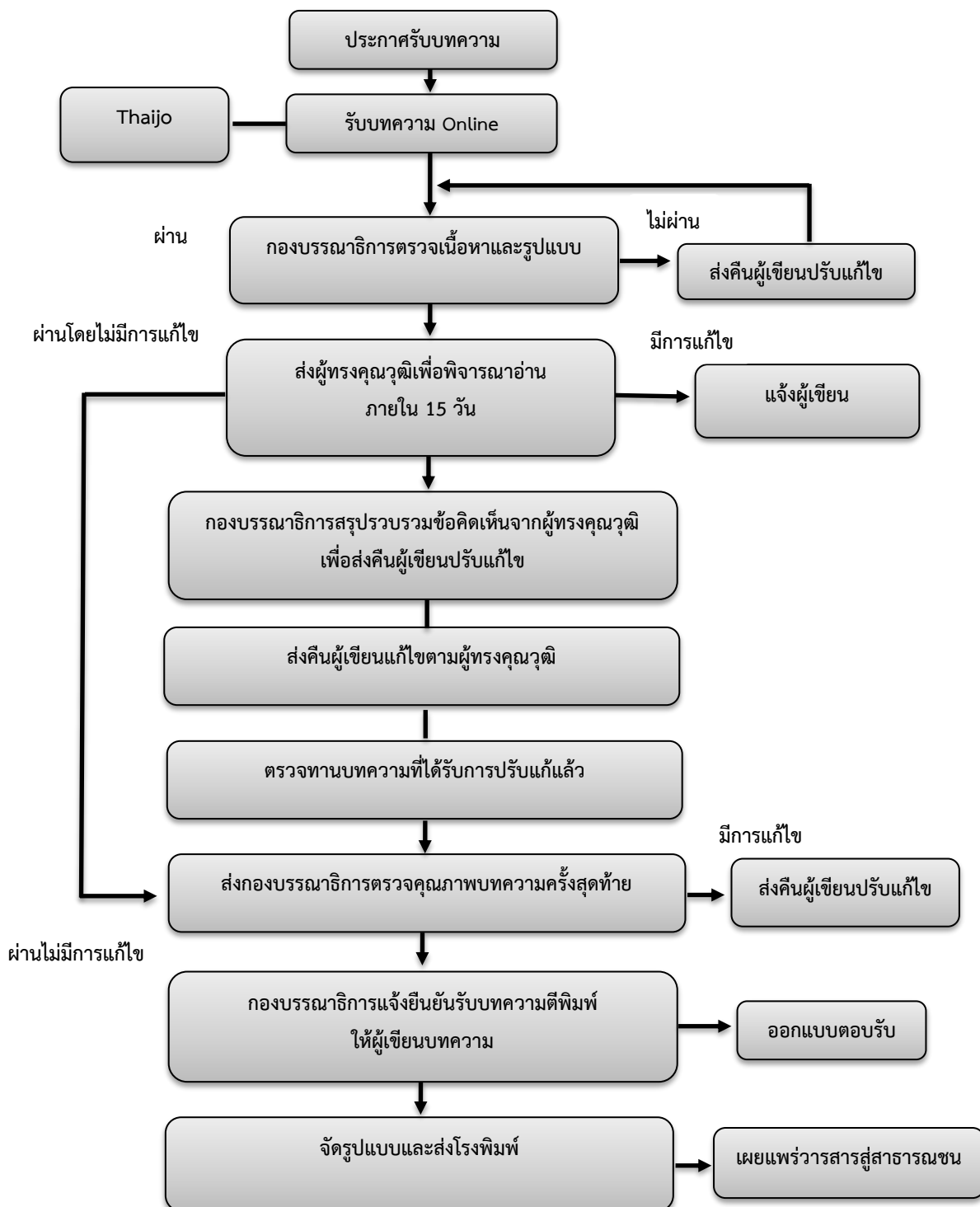
ศีลเป็นการจัดระเบียบประพฤติกรรมภายนอกให้ถูกต้อง ศีลมีอุปการคุณแก่ปัญญา ศีลที่เพียรรักษาดีแล้ว จึงเป็นไปเพื่อสมาธิและทำให้เกิดปัญญา เห็นความจริงของชีวิต รู้จุดมุ่งหมายของการเกิดมา เพื่อพ้นจากบ่วงแห่งกิเลส ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของแรงจูงใจในพระพุทธานุศาสนานั่น พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจเป็นการชี้ทางให้แก่ผู้ที่อยู่ในที่มืดไปสู่ที่สว่าง ช่วยผู้ที่ตกทุกข์ให้รู้จักความสุขที่แท้จริง ดังนั้นการรักษาศีลในยุคโลกาภิวัตน์นี้จึงมีประโยชน์ทั้งต่อตนเองและส่วนรวมอย่างมาก โดยเฉพาะสำหรับบุคคลผู้ไม่มีเวลาที่จะมาวัด เพราะสามารถเรียนรู้หลักธรรมผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตหรือสื่อสังคมออนไลน์ได้ ซึ่งก็สามารถทำบุญหรือรักษาศีลได้เช่นกัน เมื่อศรัทธาเกิดขึ้น ก็สามารถรักษาแรงจูงใจในการปฏิบัติธรรมได้ในทุกที่ เนื่องจากการประพฤติปฏิบัติไม่จำเป็นต้องมาที่วัดเสมอไป ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถผ่อนคลายภาวะอารมณ์ด้วยการฟังธรรมะทางอินเทอร์เน็ตได้ ด้วยเหตุนี้ การสร้างแรงจูงใจให้บุคคลรักษาศีลถือเป็นเรื่องที่ดี แต่การเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่เคยสนใจธรรมะหรือสนใจแต่น้อยให้หันมา

สนใจธรรมะมากขึ้นนั้น เป็นสิ่งที่ทำทนายมากกว่า เพราะการเผยแผ่คำสอนผ่านหลากหลายช่องทาง จะทำให้บุคคลในสังคมนั้นเกิดศรัทธาที่จะรักษาศีล หรืออาจมีแรงจูงใจที่จะคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำบุญนั้น ๆ เมื่อสังคมโดยรวมมีความสุขยิ่งขึ้น บุคคลในสังคมก็จะเปิดใจให้กับพระพุทธศาสนามากขึ้นด้วยเช่นกัน สมดังพุทธสุภาษิตที่ว่า “สีลํ โลกเก อนุตฺตรํ” แปลว่า ศีลเป็นเยี่ยมในโลก

เอกสารอ้างอิง

- ชั้นทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2558). พุทธวิธีสร้างแรงจูงใจในการรักษาศีล 5. *วารสารจิตวิทยา*, 5(1), 1-15.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *ธรรมนุญชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระมหาลักษณ์ กิตติญาโณ และพระวิเชียร ปญญาพโล. (2553). *ธรรมะภาคปฏิบัติ 3*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อกาฬศิลา). (2550). ศีล 5. *นิตยสารธัมมวิโมกข์*, 28(313), 46-54.
- พระศรีสุทธิโมลี. (2524). *รายงานการวิจัยเรื่อง พุทธธรรม*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระญาณวโรดม. (2551). *แผนชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *ศีลในพระพุทธศาสนา*. เรียกใช้เมื่อ 24 สิงหาคม 2562 จาก <https://is.gd/uu7d2n>.
- หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี. (2528). *ที่สุดของศีล สมาธิ ปัญญา*. หนองคาย : วัดหินหมากเป้ง.
- หลวงพ่อบุญมา ปาโมชโช. (2561). *พระธรรมเทศนาหลวงพ่อบุญมา ปาโมชโช*. ชลบุรี : วัดสวนสันติธรรม.

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารศึกษิตาลัย

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย

1.1 บทความวิชาการ ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล

1.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2. การจัดเตรียมบทความ

วารสารศึกษิตาลัย ได้กำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 14 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าน้ำกระดาษขอบบน 3 ซม. ขอบล่าง 1.5 ซม. ขอบซ้าย 2.5 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเอียงมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

8) ส่งบทความต้นฉบับที่ E-mail : Sjmcunk@gmail.com

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

3. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสารเพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่ม ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความจะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนี้” (ส.นิ. 16/35/75) เป็นต้น
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)
- 3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และพระมหาพรหมชา ธรรมหาโส, 2550)
- 4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตฺย อากาศโรและคณะ, 2558)
- 5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

- 1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)
- 2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)
- 3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวิ มหาปณฺโญ. (2557). ดุลยภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (บรรณาธิการ). *พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก*. (หน้า 3-20). กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวัคกลีในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 10(2), 25-44.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คละล่า. ใน *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, / เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เบริญญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. *เดลินิวส์*, น. 5.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปณฺญาโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในล้ากลอน. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”. ใน *รายงานการวิจัย*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา* (4). เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2562 จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์

วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- ประพันธ์ ศุภษร. (2554). ธัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 7(1), 54-61.
- สมภาร พรหมทา. (2534). อัตตिकाภันตติตาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน *ดุชนิพนธ์อักษรศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต ภาควิชาปรัชญา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรีชา พิณทอง. (2532). คอลัมน์. ใน *สารนุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี: ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาอาคเนย์ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>
- Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

4. เจื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยนั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาปณิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับสิ่งวารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

คำสำคัญ : 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

.....

.....

.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....
.....
.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....
.....
.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กะทัดรัดได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....
.....
.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....
.....
.....(16 pt).....
.....
.....(16 pt).....
.....
.....(16 pt).....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้นิพนธ์บทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย
วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ปริญญาโท ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () อื่น.....

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารศึกษิตาลัย ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มไปที่ สำนักงานวารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หรือที่ E-mail: Sjmckunk@gmail.com